

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Andra kammaren.

Nr 3.

Onsdagen den 17 januari, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 7, angående bestridande av kostnader för reparation av sjömätningarfartyget *Svalan*.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov. *Vid remiss av statsverkspropositionen.*

Därvid anförde:

Herr **Lindman**: Herr talman! Vid föregående riksdagar under de sista åren har jag tillåtit mig att vid remissen av statsverkspropositionen ingå på en granskning av finansplanen och vad därmed står i sammanhang. Jag har för avsikt att göra så också i år, men dessförinnan skulle jag vilja i anslutning till Kungl. Maj:ts tal på rikssalen vid riksdagens högtidliga öppnande säga några ord, hänförande sig till det ekonomiska läget och allmänt kända politiska förhållanden.

Det framgår av trontalet, att Kungl. Maj:t sannolikt icke kommer att framlägga förslag för den nu församlade riksdagen i ett antal frågor, som tidigare bebådats skola föranleda proposition till 1923 års riksdag. I vad mån denna återhållsamhet från Kungl. Maj:ts sida beror på yttre omständigheter, såsom svårigheter att få förslagen färdiga i tid, eller har sin grund i en sent omsider vaknande insikt om att den innevarande tiden lämpar sig mycket illa för omfattande och dyrbara sociala experiment, må lämnas därhän; det är nog att kunna konstatera, att trontalet i detta avseende skiljer

Andra kammarens protokoll 1923. Nr 3.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

sig från ett annat märkligt dokument i senare tid, det socialdemokratiska partiets upprop inför landstingsvalen i höstas. Flera av de frågor, som skulle göra 1923 års riksdag till »en de sociala frågornas märkesriksdag» och som uppräknades i valuppropet, återfinnas icke i trontalet, och om andra säges det, att det är ovisst, om de kunna föranleda framställning till årets riksdag. »De sociala frågornas märkesriksdag» börjar antaga mera anspråkslösa proportioner.

Tro nu inte, herr talman, att jag säger detta som någon anmärkning mot Kungl. Maj:t! Jag anser det tvärtom vara ytterst glädjande och värt erkännande. Om någon tid lämpar sig illa för vittfamnande och dyrbara reformer, så är det den nuvarande. Vad vårt folk just nu behöver, det är inte en massa nya lagar — de må i och för sig te sig än så tilltalande för stora grupper av människor. Utan vad vi behöva är andrum för det myckna lagstiftandet och reformjaktet, arbetsfred och arbetsro. Vi ha i själva verket varit på god väg att lagstifta oss fördärvade.

I detta sammanhang skulle jag vilja fästa uppmärksamheten vid en ofta gjord iakttagelse, den nämligen att ingripanden på ett område återverka på andra områden på ett sätt, som icke allenast förtar de avsedda gynnsamma verkningarna av åtgärden utan rent av vållar skada i stället för gagn. Vi behöva bara tänka på en sådan social åtgärd som den lagstadgade begränsningen av arbetstidens längd. Här förelåg ett gammalt programkrav från de organiserade arbetarnas sida. Det hade blivit en trossats, som icke lämnade rum för tvivel, att arbetstiden skulle vara 8 timmar; vad därutöver var det var av ondo. Att denna sak hade även andra sidor; att det inte är nog med att en åtgärd framstår som önskelig och eftersträfvansvärd i och för sig utan att man måste undersöka, om man också *har råd* med den; att vi inte äro ensamma på världsmarknaden utan hava att utstå tävlan med länder, som i många hänseenden äro gynnsammare rustade än vi; att en viss tidpunkt kan vara mindre lämpad än andra för genomförande av en åtgärd, som för stora grupper av människor framstår som ett önskemål — allt detta var omständigheter, som man ägnade liten eller ingen uppmärksamhet åt. Så snart *de rent parlamentariska* förutsättningarna förelågo, *genomtvingades lagen* utan hänsyn till att *de ekonomiska förutsättningarna saknades* och utan hänsyn till hur andra länder gjorde. Sverige skulle bli ett föregångsland. Vad har följden blivit? Fåfången att vilja agera föregångsland på området har stått vårt land dyrt. Icke minst våra industriarbetare ha fått dyrt umgälla den genom åtta-timmars-lagen minskade konkurrenskraften hos de svenska näringarna. Den lagstadgade begränsningen av arbetstiden kostar dem och landet oändligt mycket mera än den smakar arbetarklassen, i vars förmenta intresse den genomförts.

Ett gammalt ord säger, att av skadan blir man vis men inte rik. Att vi icke blivit rika på åtta-timmars-dagen är uppenbart. Men i övrigt synes det gamla ordet knappast äga tillämplighet numera, i varje fall icke på den svenska socialdemokratien. Ännu så länge spana vi förgäves efter något som helst tecken på att man blivit

visare av skadan. Åtta-timmars-dagen skall till varje pris upprätt- hållas. Trонтаlet bebadar förslag om fortsatt lagstiftning i ämnet. I samma andedrag konstateras, att näringslivet ännu icke återhämtat sig och att verkningarna härav äro starkt kännbara för vår stats- hushållning och vållat stora svårigheter i statsregleringsarbetet. Låt vara att man nöjer sig med fortsatt *provisorisk* lagstiftning; det är lika fullt orimligt att vidhålla kravet på en sådan lagstiftning i en tid, då ekonomiska svårigheter tvinga alla människor att inskränka sig, och då exempelvis staten ser sig nödsakad av finansiella skäl att göra ett stort antal befattningshavare arbetslösa.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Ett annat exempel: skattepolitiken. För dem, som makten hava i detta land, synes huvudsaken ha varit, huru man skulle kunna ta ut av näringar och enskilda så stora skattebelopp som möjligt; *skatteförmågan*, följderna för de beskattade och därmed också i fort- sättningen för det allmänna av skattepolitiken har man däremot be- kymrat sig mycket litet om. Mycket betydande belopp ha tillförts staten och det allmänna, varom icke minst kassafondens väldiga tillväxt för några år sedan bär vittne. Men var äro nu dessa väldiga belopp? Förbrukade. När vi komma fram till den sista juni, finns praktiskt taget ingenting kvar av de många hundratal miljoner, som staten tagit av näringar och enskilda. Vad som finns kvar är följd-erna av denna skattepolitik: att enskilda och näringar betungats över hövan och deras motståndskraft i den onda tiden till ytterlighet försvagats.

Ännu ett exempel: skolpolitiken. Det lider intet tvivel, att ecklesiastikministern i den liberal-socialistiska samregeringen menade sig gagna undervisningsväsendet, när han på administrativ väg ut- färdade den nya undervisningsplanen för rikets folkskolor och den nya boställsordningen. Att han genom denna sistnämnda menade sig gagna skolans lärarekår är utan vidare uppenbart. Att folkskole- inspektörerna mena sig gagna folkskolan, när de med yttersta sträng- het gentemot kommunerna tillämpa de sålunda tillkomna bestäm- melserna, är också höjt över varje tvivel. Men ute i landet, för menige man och särskilt för de kommunalt skattskyldiga, ter sig saken icke alldeles på samma sätt. Att skoldistriktet åläggas — mången gång utan att tillräckliga skäl därför föreligga — nya, dryga ut- gifter för skolväsendet samtidigt som deras inflytande på skolformer och läsordning mer och mer tages ifrån dem, hotar mångenstädes att beröva svensk folkskola vad den minst av allt kan undvara, nämligen allmänhetens sympatier, allmänhetens tillgivenhet. Så vändes det som förmenades lända folkskolan till gagn densamma till skada.

Det vore lätt att nämna ännu flera exempel, men det må vara nog med de nu anförda. De ådagalägga, synes det mig, huru nöd- vändigt det är att i lagstiftningsarbetet gå fram med omsikt och för- siktighet, en sak, som ministären och dess meningsfränder borde ge noga akt på att taga lärdom av. Här föreligga nu ett par lag- förslag, som det förutsäges att denna riksdag möjligen kan komma att få behandla. Det ena är socialförsäkringskommitténs förslag till

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

lag om offentlig arbetsförmedling och om statsbidrag till arbetslöshetskassor, det andra är jordkommissionens förslag om åtgärder för bildande av nya jordbruk, den s. k. expropriationslagen. Båda hava sina upprinnelser i gamla socialdemokratiska reformkrav och överensstämma även därutinnan med varandra, att de äro starkt klassbetonade, förenade med stora utgifter för det allmänna och av omtvistat värde. Jag tror, att det vore välbetänt av regeringen att nu icke söka tvinga fram ett avgörande i dessa frågor. Visserligen misstänker jag, att det är mycket små utsikter att få igenom dem i riksdagen, men om det lyckades, så befarar jag, att resultatet skulle bli en besvikelse. Något trängande behov att nu tillgripa de föreslagna åtgärderna föreligger icke; de ekonomiska förutsättningarna för dem saknas, och vad angår den sociala expropriationslagstiftningen, så strider den mot svenskt äganderättsbegrepp på ett sätt, som från första stund berövar den alla sympatier i vida kretsar av vårt folk. Det finns i detta nu alldeles tillräckligt med jord att tillgå i vårt land utan att man kränker andras äganderätt, och i den mån särskilda åtgärder äro av nöden för att tillfredsställa »jordhungern», så ligger det närmast till hands att påskynda utförsäljningen av därför lämpliga kronoegendomar. Att för ändamålet upprätta en rad kommissioner ute i länen och ett centralt ämbetsverk i huvudstaden, såsom herr Lindhagen och socialdemokraterna i jordkommissionen föreslå, är icke erforderligt, vore ytterst obetänksamt och måste bestämt avvisas.

Medvetandet om att tillhöra en minoritetsregering borde ålägga statsrådets ledamöter att söka så långt görligt frigöra sig från beroendet av partidogmer och klassfördomar och att icke söka göra klassens vilja till hela folkets lag. Tyvärr saknas det icke anledning till anmärkning i detta avseende. Jag erinrar om kommunikationsministerns uppseendeväckande ingripande i telefonstrejken, för de strejkande, mot verkets ansvariga ledning och statsintresset. Jag erinrar om försvarsministerns icke mindre uppseendeväckande inskridande efter järnvägsstrejken och om samme ministers förhållande till den socialistiska propagandan på lägerplatserna.

Vad nu särskilt försvarsministern angår, så kan det ju vara möjligt, ehuru det visserligen förefaller otroligt, att han i sitt förhållande till den statsangelägenhet, han blivit satt att företräda, vägledes av uppfattningen, att han gagnar försvaret och alltså även staten genom att handla så, som han gör, exempelvis när han prisar och befordrar en disciplinen undergrävande propaganda på lägerplatserna. Men det torde vara svårt att utanför de egna partivännernas och de ännu längre till vänster gåendes krets utleta någon, som delar försvarsministerns uppfattning, att ifrågavarande handlingssätt står i överensstämmelse med rikets sannskyldiga nytta. Att det är i överensstämmelse med det socialdemokratiska partiprogrammet, tvivlar jag icke alls på. Men det skulle icke skada, om såväl herr försvarsministern som statsrådets övriga ledamöter, vilka, såvitt man kunnat finna, ställt sig fullkomligt solidariska med försvarsministern i denna bedrövliga affär, ville besinna, att de såsom Ko-

nungens rådgivare äro under en annan och högre lag än det socialdemokratiska partiprogrammet.

Medan regeringen — och särskilt vissa av dess ledamöter — sålunda å ena sidan lagt i dagen en förbluffande aktivitet och benägenhet att ingripa, där det icke behöfts — en aktivitet, som icke ens alla gånger värdat sig om att iakttaga fullt konstitutionella former — så har den å andra sidan i andra fall, där ett regeringsinitiativ varit högeligen av behovet påkallat, förhållit sig oförsvärigen passiv. Jag syftar härmed på jordbruksministerns underlåtenhet att vidtaga åtgärder för att bispringa vår betryckta jordbruksnäring och försvarsministerns uraktlåtenhet att vårda sig om rikets försvar.

När jordbruksdepartementet inrättades, knötes ibland vårt lands jordbrukare stora förväntningar till denna reform. Nu skulle jordbruket få sin egen målsman i Konungens råd och en särskild förespråkare inför riksdagen. Dess intressen skulle bliva bättre beaktade och dess utveckling komma att främjas kraftigare än förut.

Så har det nog också varit i stort sett, men hur är det nu? Jordbruket befinner sig mitt uppe i en kris, som det från auktoritativt håll har betygats, att det saknar möjligheter att av egen kraft övervinna. Vad är naturligare än att dess utöware vända sig med sina bekymmer till den, som är satt att framför andra vårda sig om jordbruket, nämligen jordbruksministern? Och vad få de för svar? Jo, jordbruksministern kan icke annat än medge, att det finnes fog för jordbrukarnas klagomål. I likhet med lantbruksstyrelsen finner han förhållandena på spannmålsmarknaden mycket anmärkningsvärda. Han är sålunda ytterst tillmötesgående — i ord. Men i handling? Där stannar det hittills vid igångsättandet av en utredning, en utredning, som ännu efter två månader, två långa, dyrbara och för jordbruket ödesdigra månader icke lett till några som helst positiva åtgärder. Nu lär det emellertid föreligga ett betänkande från kommittén, som går ut på införandet av s. k. utförselbevis, dock med reservation — naturligtvis — från en socialdemokratisk ledamot. Jordbruksministern bör veta, att landets jordbrukare med spänning avvakta vad som nu skall ske, om jordbruksministern skall omsätta sina insikter i handling eller om jordbruket och dess idkare fortfarande skola lämnas åt sitt öde, därför att man icke törs rubba de socialistiska cirkelarna.

Icke mindre allvarligt är det läge, i vilket vårt försvarsväsen befinner sig. Trontalet bekräftar vad man inom försvarsintresserade kretsar befarat, nämligen att förslag rörande försvarsväsendets omorganisation icke hinna föreläggas 1923 års riksdag. Ännu i fjolårets valrörelse framställdes det från socialdemokratiskt håll såsom sannolikt, att årets riksdag skulle få att taga ställning till försvarsfrågan, och väljarna uppfordrades att giva landstingen en sammansättning som möjliggjorde ett sönderbrytande av en »alltför starkt militaristiskt färgad första kammare». Nu uppskjuter man även denna fråga, försvarsrevisionens arbete är icke avslutat. Av meddelanden i pressen tycks det framgå, att det inom kommissionen

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

råder ett tillstånd, som närmar sig kaos. Ett nytt bevis på hur svårt det är att komma till resultat i denna fråga med en parlamentarisk kommitté, som har benägenhet att förlora sig i detaljer och offra åt partisynpunkter.

Det allvarligaste med denna sak är emellertid icke att det dröjer med försvarsrevisionen, utan att det under tiden icke sörjes för att organisation och försvarsmedel icke få förfalla. Se t. ex. på sjöförsvaret. Hur det står till med flottans fartyg fingo vi nyligen en skrämmande insikt i genom högste befälhavarens rapport. Men ännu alltjämt finner sig försvarsministern förhindrad att vidtaga några som helst åtgärder för att tillmötesgå den framställning om nyanskaffning av krigsfartygsmateriel, som gjordes av marinförvaltningen redan den 30 augusti 1920 och som sedan dess årligen förnyats. Icke stort bättre står det till på vissa områden inom lantförsvaret. Även i år uraktlåter försvarsministern att åska anslag för övningar med landstormen och till det frivilliga skytteväsendet. Fjolårets riksdag beviljade, i anledning av väckta motioner, på staten för första halvåret 1923 ett reservationsanslag av 300,000 kronor till skytterörelsen och gav därmed till känna, att den i högre grad än den för försvaret ansvariga departementschefen behärtade betydelsen av den frivilliga skytterörelsen. När statsrådet och chefen för försvarsdepartementet icke desto mindre även i år utelämnar anslag för detta ändamål, sker det på i huvudsak samma skäl som i fjol fingo tjäna till förevändning, nämligen att det, innan ytterligare understöd från statens sida beviljades skytterörelsen, borde undersökas huruvida för skytteväsendet kunde finnas former, vilka möjliggjorde dess inpassande i själva försvarsorganisationen. Utredning härom har begärts hos försvarsrevisionen, som emellertid ännu icke inkommit med utlåtande. Det förefaller emellertid som om, där est man har för avsikt att inpassa skytterörelsen i en blivande försvarsorganisation, det föreligger alldeles särskilt vägande skäl att, medan utredningen härom pågår, icke låta skytterörelsen mattas och gå tillbaka. Herr försvarsministern borde läsa vad den tidning, för vilken han själv varit redaktör, i dag skriver under en rubrik med väldiga bokstäver: »Krigsmoln hopa sig i öst och syd.»

Om jag efter dessa mera allmänna erinringar övergår till den föreliggande statsverkspropositionen, som ju under nuvarande tryckta ekonomiska förhållanden är ägnad att tilldraga sig alldeles särskilt intresse, så må det först som sist erkännas, att den kännetecknas av strängt genomförd vilja till *sparsamhet*, vilket är ägnat att väcka tillfredsställelse icke minst inom högern, där man med bekymmer bevitnat statsutgifternas tidigare stegring och ivrat för en förnuftig nedskärning av budgeten.

Det erkännande som nu från alla håll och kanter möter finansministern skall sålunda allra minst högern förvägra honom, ehuru väl det å andra sidan icke torde kunna fördöljas, att han och statsrådets övriga ledamöter väl egentligen endast gjort *en dygd av nödvändigheten*. Sådant det statsfinansiella läget nu är och så hårt ansträngd som de enskildas ekonomi är, torde någon annan väg att

få budgeten att gå ihop icke hava stått öppen. Det finns annars som bekant två vägar att bringa jämvikt i ekonomin, i en stats likaväl som enskildas: den ena är att öka inkomsterna — i detta fall folkinkomsten — den andra att minska utgifterna. Den förstnämnda har riksdagsmajoriteten bestämt och ståndaktigt motsatt sig att vi skulle beträda, och minoriteten står uppenbarligen allttjämt ensam om sin mening och följaktligen vanmäktig i detta hänseende. Under sådana förhållanden återstår intet annat än att gå så mycket längre på den andra vägen.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Uppenbart är också, att ju längre man dröjer med att börja tillämpa den sparsamhet, som det ekonomiska läget anvisar, desto hårdare blir nödvändigheten att sent omsider skära ned utgifterna.

Det finns i den nu föreliggande statsverkspropositionen en post, som bättre än många ord åskådliggör sanningen av vad jag nu sökt framhålla, och det är anslaget till *dyrtidstillägg åt statens befattningshavare*. Det är den post i riksstatsförslaget, på vilken den största nedsättningen har måst ske. Finansministern har av budgetskalet gjort den vida kraftigare än som svarar mot den väntade indexsänkningen. Denna indexsänkning skulle visserligen medföra en minskning av nu utgående anslag med 45,8 miljoner kronor. Denna sänkning har från budgetssynpunkt icke varit tillräcklig, utan har jämväl måst föreslås ändring i grunderna för dyrtidstillägget, träffande även de lägsta avlöningarna. Detta gör 33,2 miljoner kronor. Totala kostnaden för dyrtidstillägg blir därefter 95,3 miljoner mot 174,4 miljoner kronor.

Det är uppenbart, att en så stor nedsättning med en gång kommer att bli ytterst kännbar för dem det drabbar. Nu besannar sig emellertid vad som tidigare så ofta framhållits från vår sida, nämligen att statens möjligheter att bereda sina tjänare en anständig bärgning ytterst är beroende av landets ekonomiska ställning. Det är min bestämda övertygelse, att om man i tid velat beakta den sanningen, så hade mycket kunnat vara annorlunda. Med den ekonomiska politik som förts var emellertid reduceringen av dyrtidstilläggen ofrånkomlig, och då kan det ifrågasättas, om det inte för statstjänstemännen själva hade varit lika bra om inte bättre att taga en del av den nedsättning, som ändå inte kunde undgås, något tidigare och sålunda ernå en mjukare övergång än att nu nödgas taga hela nedsättningen med en gång. Jag föranledes till denna fråga av vad som tilldrog sig vid fjolårets riksdag, då, som bekant, statsutskottets borgerliga majoritet förordade en nedsättning av dyrtidstilläggen, som skulle hava medfört en besparing för statsverket på 22 miljoner kronor i runt tal för 1922 och första halvåret 1923, alltså betydligt mindre än som nu ifrågasättes. Då höllo sig regeringen och socialdemokraterna i överkant och ville inte veta av några finansiella betänkligheter. De lyckades, som vi minnas, också driva igenom sin mening. Var förutseendet och förtänksamheten den gången voro tillfinnandes visar sig nu, och svaret på frågan, vilket som för statstjänstemännen själva hade varit att föredraga, ger sig utan tvi-

Vid remiss av statsverkspropositionen, vel om inte förr så när de höga dyrtidstilläggen börja gå igen på debetsedlarna.

(Forts.)

Nu finner man av dagens tidningar, att finansministern gått in för ett förbilligande av förvaltningen genom avlyftande från ämbetsverken av vissa icke nödvändiga och alltför kostsamma arbetsuppgifter. Detta är naturligtvis den riktiga vägen, en väg, som långt före detta förordats just från högerhåll, där vi sökt göra gällande, att det även från tjänstemännens egen synpunkt borde vara ett intresse att medverka till att förvaltningsväsendet icke växer oss över huvudet. Därigenom vinnes lättast målet: färre tjänster — tillfredsställande löner.

Det finns också olika sätt att gå tillväga på i sparsamhet. Ett sätt är att gå fram med yxan över *alla* statsutgifter utan åtskillnad till om de äro mer eller mindre betydelsefulla, mer eller mindre nödvändiga. Ett annat är att *spara med urskillning*, väga de olika utgifterna och behoven mot varandra, hugga in, gärna utan skonsamhet på utgifter som äro mindre nödvändiga, som sprungit i höjden under tider, då man förmenade, att vi hade så utomordentligt god råd, att vi kunde kosta på oss nära nog vad som helst; skära ned eller taga bort dem för att vi skola bli i tillfälle att så långt möjligt tillgodose de mera betydelsefulla och nödvändiga uppgifterna. Att den av finansministern tillämpade metoden företer större likhet med det förstnämnda tillvägagångssättet erkänner han själv å sid. 9 i inkomstberäkningarna, där han med beklagande konstaterar, »att det icke kunnat undgås att beskärningarna träffat även anslag för ändamål som måste anses vara i hög grad beaktansvärda — — — men», fortsätter han, »det har ej varit möjligt att låta någon särskild grupp av anslag gå fri — — —». Jag undrar, om detta resonemang är alldeles oangripligt. Nog förefaller det som om en vägning av de olika behoven och anslagen bort kunna ske, under förutsättning märk väl, att man inte uppskjutit omsorgen om sparandet till sista stund. Ett nytt exempel på hur förkastligt det är att inte börja spara medan tid är.

Detta är att beklaga, icke minst för statens egen skull, med hänsyn till de kommande årens ekonomi, därför att anslagen till produktiva ändamål komma tillbaka med ränta i ökade arbetstillfällen, rikare skördeavkastning, förbättrad folkinkomst. Och det duger inte att för dagens bekymmer, hur stora de än äro, alldeles glömma bort morgondagen.

Här har exempelvis jordbruksministern även i år utelämnat anslagen till fraktlindringar å kalk, ett anslag som ju icke är stort i och för sig men som jordbrukets idkare fästa synnerlig stor vikt vid. Han gjorde så i fjol också, men då lyckades det ju att motionsledes utverka ett anslag på 600,000 kronor för första halvåret 1923. Lantbruksstyrelsen har, såsom av handlingarna framgår, uttalat sig för lägst 1,200,000 kronor under budgetsåret 1923—24. Jag tror, att detta har varit väl använda pengar, och att sparandet med större fördel kan inriktas på andra punkter. Likaså när jordbruksministern med en gång skriver ned det tillfälliga an-

slaget till hushållningssällskapen från 682,000 kronor till 249,000 kronor eller med nära $\frac{2}{3}$. Jag är rädd, att denna kraftiga beskärning kan gå ut över den utomordentligt betydelsefulla verksamhet, som hushållningssällskapen bedriva, på ett sätt som i sina verkningar blir oekonomiskt för staten.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

En anledning till tillfredsställelse finner man däremot i det förhållandet att det befunnits obehövt att förstärka halvårsstatens anslag till åtgärder för lindrande av arbetslöshetens verkningar, detta på grund av besparingar som uppstått på 1922 års anslag för ändamålet. Detta är mer än finansministern själv vågade tro så sent som mot slutet av förra riksdagen. Också är det mera arbetslöshetskommissionens än regeringens och dess meningsfränders förtjänst, att anslaget inte bara räckt till utan att det blivit över på det.

I sin bekanta promemoria till bevillningsutskottet i maj 1922, vilken ledde till framläggandet av förslaget om höjning av kaffetullen, beräknade finansministern den sannolika bristen till 30 miljoner kronor. Vad som förekommit i denna sak bestyrker riktigheten av vår uppfattning, att kaffetullen bort höjas då fråga därom förelåg vid 1921 års riksdag. Då gjordes det politik av kaffetullen, och den dåvarande finansministern föll på frågan.

Att Kungl. Maj:t det oaktat icke behöver ifrågasätta höjning av inkomst- och förmögenhetsskatten är naturligtvis ägnat att väcka tillfredsställelse. Med sina 175 procent är den tung nog som den är både för enskilda och företag. Ett vidhållande av denna höga skattesats — högre än som från början ansågs möjligt att uttaga — verkar vid sjunkande inkomster faktiskt som en skärpning av skattebördan. Den nuvarande finansministern fann på sin tid ett glädjeämne i det förhållandet att vid stigande penningvärde staten skulle i — om jag så får säga — »mervärdiga» pengar få in en skatt, som beräknats på en folkinkomst i »mindervärdiga» sådana. Undras om de skatte-skyldiga dela denna förtjusning, när de av en lägre årsinkomst skola utgöra skatt för en tidigare högre sådan efter samma abnormt höga skatteprocent som tidigare.

Det är emellertid endast genom att taga i anspråk en inkomst, över vilken han enligt gällande bestämmelser icke äger förfoga för statsregleringsändamål, som finansministern undgår att höja den direkta beskattningen. Det sker genom att till rusdrycksmedelsfonden avsättas endast 2,2 miljoner kronor, d. v. s. uppkommen ränteinkomst, under det att hela det belopp — uppgående efter den höjning av maltskatten, som samtidigt föreslås, till 24,3 miljoner — som rätteligen skolat tillföras rusdrycksmedelsfonden, i stället tages i anspråk för den föreliggande budgeten. Den omständigheten att finansministern har för avsikt att begära riksdagens direkta medverkan till ett uttryckligt hävande av författningsbestämmelsen om avsättning till rusdrycksmedelsfonden för budgetåret 1923—1924 förtär icke åtgärden dess karaktär av nödfallsutväg. Men vad vill finansministern göra? Kassafonden, som under senare år varit en liten guldgruva för finansministrarna, är nu så nära länsad, att det beräknas inte återstå mer än ett 20-tal miljoner den 30 juni 1923 (jämför 490 miljo-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ner vid 1921 års början och 300 miljoner vid 1922 års början). Den kan sålunda ej i någon mån bidra till finansiering av den nya budgeten och tål ej heller vid någon större påfrestning för täckande av möjligen uppkommande brister i fastställda riksstater. Att höja den direkta beskattningen anser t. o. m. finansministern icke gärna kunna komma i fråga, och då finns det inte stort annat att göra än att i ännu högre grad än hittills taga sin tillflykt till rusdrycksmedel. Om det icke anses otillbörligt att ställa en sådan fråga till en gammal nykterhetsman och förbudsvirare, skulle det vara frestande att spörja den nuvarande finansministern vad han skulle taga sig till om han inte hade spriten.

Naturligtvis låter det tänka sig, att dessa medel även kommande år kunna få tagas i anspråk för statsregleringen om det statsfinanssiella läget tvingar till det. Annorlunda ställer det sig med en annan post på inkomstsidan, nämligen inkomsterna från domänverket, som av domänstyrelsen upptagits till 8 miljoner men av finansministern beräknas till 20 miljoner, vilket blivit möjligt genom att bereda domänfonden särskilt rörelsekapital i stället för att den förut finansierats med egna medel. Om denna åtgärd, därom särskild proposition behövas, har jag ingen anledning att nu yttra mig, i annan mån än att jag velat framhålla den som ett tecken på svaghet i inkomstberäkningen. Här införes nämligen bland inkomsterna en ny större post, som endast för denna enda gång kan ifrågakomma.

En reflexion som man icke kan underlåta att göra är den, vilken genomgående optimism beträffande förbättrade konjunkturer, som kännetecknar finansministerns och riksräkenskapsverkets uttalanden och beräkningar. På post efter post höjer man verkens beräkningar av denna anledning. Den höjning finansministern sålunda gör beträffande tullar, tobaksskatt, post, telegraf, järnvägar och domäner är ej mindre än i runt tal 20 miljoner, vilket är t. o. m. 2,7 miljoner mer än riksräkenskapsverkets kalkyl (domänstyrelsens inkomst då tagen lika med riksräkenskapsverkets förslag till 15 miljoner).

På inkomst- och förmögenhetsskatten göres likaledes en efter min mening något vågsam beräkning. Riksräkenskapsverket hade beräknat 106,4 miljoner, finansministern räknar 130 miljoner eller 23,6 miljoner mera. Det är sant att riksräkenskapsverket sedermera vid en omräkning stannat vid 127,2 miljoner, men finansministern håller sig likväl fortfarande i överkant. I föl uttalade jag stark tvekan mot då beräknade 185 miljoner. Det synes av riksräkenskapsverkets beräkningar att döma ej bli mer än 168 miljoner, således 17 miljoner mindre än som ursprungligen antagits.

Som ett slutomdöme skulle jag vilja säga beträffande den föreliggande budgeten, att finansministern helt visst haft stora svårigheter att kämpa med, att han gjort kraftiga ingrepp i utgifterna på flera håll, men att finansplanen likväl förete en hel del mycket svaga punkter, såsom utelämnandet av utgifter, som måste betecknas såsom högst önskvärda, tvånget att taga i anspråk inkomster, som rätteligen icke skolat stå till förfogande för statsregleringen, omläggningen av domänfondens inkomster och rörelsekapital, den

tömnda kassafonden, den genomgående optimismen i inkomstberäkningarna och annat. Och slutligen hur komma, frågar man sig, de i Europa nu pågående beklagliga händelserna att inverka härvidlag? Det har sagts från många auktoritativa håll, att ett villkor för en bättring i vår världsdel är att skadeståndet blir bestämt och därigenom Tysklands kredit återställd. Arbetslösheten i England tillskrives nu avgjort dessa förhållanden, vilket nog äger sin riktighet. Vad som nu hänt kommer givetvis att allvarligt inverka på de ekonomiska förhållandena och vi ha anledning att se med största bekymmer och oro på utvecklingen. Optimism gives det förvisso ej mycket utrymme för. Bitter är ock den känsla av vanmakt inför händelserna som gripit vår världsdel och som gör att man knappast ser räddningen annat än genom ett ingripande till fredens återställande från Förenta staterna. Denna stora republik har ju deltagit på ett avgörande sätt i kriget, och man borde kunna hysa förhoppning att dess stora och fria folk nu även känner medansvarighet för att en verklig och rättvis fred omsider kommer till stånd.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! När riksdagen i år samlas till remissdebatt, sker detta under yttre förhållanden, som äro ägnade att, såsom också den föregående ärade talaren i slutet av sitt anförande vidrörde, fylla oss med bekymmer. Det finnes emellertid i den situation, som råder, vissa drag, som det kan vara skäl i att något fästa uppmärksamheten på, även i andra kammarrens remissdebatt.

Vi ha sett, hurusom i skilda länder en reaktion uppstått och börjat växa sig stark. Jag erinrar om den vita terrorn i Ungern och därmed sammanhängande förhållanden. Jag erinrar om huru i Tyskland reaktion och demokrati alltjämt stå i envis brottnings med varandra. Jag erinrar om huru fascismen i Italien ryckt till sig makten och upprättat en diktatur. Men jag erinrar också till sist och framför allt om det, som allt mer och mer synes hava blivit ett reaktionens bålverk på nytt i Europa, såsom det en gång förr varit. Jag syftar på den bolsjevikiska diktaturen därborta i öster och allt vad därmed sammanhänger.

Mina herrar! För icke länge sedan hade den s. k. kommunistiska internationalen sin kongress, och där utvecklades i en rapport av Bucharin åtskilliga teser rörande den utrikespolitik, som bolsjevismen världen runt borde föra, teser, som enkannerligen gällde bolsjevismens ställning till militarismen. Denna rapport, som besynnerligt nog icke alls befordrades till offentligheten med någon skyndsamhet, kvävdes sedermera offentliggjord av det franska syndikalistiska organet »Le peuple», som riktade sin uppmaning härom till tidningen »L'Humanité», bolsjevismens huvudorgan i Frankrike. Den publicerades emellertid småningom av en fransk landsortstidning, representerande det bolsjevikiska partiet, och då fick man se hela den åskådning, som för närvarande knäsettes av dem, som hylla denna uppfattning och förmena, att det är genom våld och diktatur, som en socialistisk politik skall bedrivas.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att i kammarens protokoll få föreviga några av uttalandena i Bucharins rapport. Det heter bland annat, att det icke är någon principiell skillnad mellan ett lån och en militär allians. »Och jag påstår», heter det i rapporten, »att vi redan äro tillräckligt stora för att kunna sluta en militärallians med den eller den borgerliga regeringen för att med hjälp av en borgerlig stat kunna störta en annan bourgeoisie.» Vidare heter det: »Under förutsättning att en militär allians slutits med en borgerlig stat, blir det en plikt för kamraterna i varje land att bidra till seger för de båda allierades block. Även om bourgeoisien i denna stat vid tillfälle blir övervunnen, uppstår det ett annat problem.» En annan taktisk punkt gäller den röda interventionen. Härom heter det: »Vi måste i vårt program hävda rätten för varje proletärstat till röd intervention.» Längre fram i rapporten heter det, att man endast »med hjälp av bajonetter och gevär» kan uppnå proletariatets erövring av världen genom kommunisterna. Här göres följande uttalande: »Utbredningen av det system, på vilket varje röd armé är baserad, är samtidigt utbredningen av socialismen, av revolutionens proletära makt.» Det heter sedermera, att den kommunistiska internationalen tillerkänner fullkomlig rätt åt de proletära republikerna att intervensera till fördel för de exploaterade och undertryckta. — Jag inskjuter här parentetiskt till herr Kilboms begrundande, att detta redan skett vid överfallet på Georgien. — Vidare heter det: »Först och främst måste proletariatet i alla länder försvara denna proletäriska stat och även söka att utvidga den för att utvidga basen för den internationella revolutionen. För det andra är bildandet av block mellan de proletära staterna och borgerliga stater emot andra borgerliga stater fullkomligt giltigt i princip. Frågan om den ställning, som skall intagas före kriget, är avhängig av varje särskilt tillfälle och bör lösas under hänsynstagande till opportunitetens princip. Beträffande den allmänna kampens strategi bör den utarbetas av den kommunistiska internationalen.»

Jag har, herr talman, funnit angeläget att i kammarens protokoll få in dessa för den internationella bolsjevismen numera bestämmande teser, och jag har velat fästa uppmärksamheten på att medan hela världen strävar att komma ifrån militarismens system, medan man överallt sätter in sina krafter på att komma ifrån det förflutna i detta hänseende, så dyker här plötsligt upp, draperande sig i namnet av proletariatets diktatur, en företeelse, som predikar kriget mellan nationerna som det naturliga utbredningsmedlet för sina idéer. Detta är, mina herrar, ingenting annat än *den svarta reaktionen*, herr Kilbom må sedan säga vad han vill.

Men jag vill också fästa uppmärksamheten på en sak, som vi vid den senaste arbetarkongressen i Haag fingo belägg på, nämligen att kretsarna kring Ludendorff och hans gelikar i Tyskland komma hjärtligt väl överens med kretsarna kring »Die rote Fahne», och huru samarbetet mellan dessa kretsar tager sikte på och öppet predikar revanschkriget mot Frankrike. Det är sannerligen fredskärlek så det förslår!

Vid mitt sammanträffande med skyddspatronen för den bolsjeviska världspropagandan, herr Radek, som ju nyligen avlagt en visit hos det norska kommunistiska partiet, förklarade Radek på min tillfrågan, huru han tänkte sig den svenska bolsjevismens aktion, att »av de herrarna väntar jag naturligtvis ingen revolution». Varpå jag tillade, att det göra vi icke heller här hemma i Sverige!

Det är icke för att göra någon skräckmålning av våra synnerligen beskedliga svenska bolsjeviker, som jag tagit upp denna ända i mitt anförande, utan för att fästa uppmärksamheten på det faktum, att det även hos oss fortfarande finnes människor, som äro så förblindade och vilseförda, att de godvilligt gå under oket av denna moderna jesuiterorden och ålägga sina olika sektioner i skilda länder att agitera för avslutandet av militära allianser för att igångsätta revolutionskrig mot den ena eller andra staten och för att överhuvud med vapenmakt och våld befrämja kommunismens utbredande. Man ser här, huru företeelserna möta varandra. Å ena sidan ha vi vänsterbolsjevismen, å andra sidan denna högerbolsjevism i fascismens gestalt, som verkligen också här hemma i en trång överstehjärna åstadkommit kortslutning och där visat ett resultat, som vi alla känna till.

Det är emellertid min övertygelse, att vi härhemma skola åt båda hållen, vare sig det gäller den ena eller den andra av de båda företeelserna, veta att stå fast på demokratiens grundval, veta, att vilka skilda mål och vilka olika strävanden vi än ha, så skola vi förverkliga dem med tillhjälp av den allmänna medborgerliga rösträtten och göra denna till den första och oundgängligaste arvedel vi ha vunnit i vår demokratiska utveckling. Det är att beklaga, att det under dessa tider finnes representanter för arbetarklassen, vilka fortfarande vilja föra delar av denna klass in på de undergångens och fördärvets vägar, som vi bevittnat på åtskilliga håll. Vad är det för närvarande, mina herrar, som förlamar den franska socialismens, den franska arbetarklassens möjligheter att utöva inflytande till förmån för en försonlig politik från fransk sida i skadeståndsförslaget? Jo, det är den omständigheten, att man lyssnat till detta evangelium från Moskva och slagit i spillror den organisation, som nu borde stått stark och redo att lägga sitt ord och sitt inflytande i vågskålen till förmån för den modifikation i skadeståndspolitik, som Europa så väl behöver.

Jag skall emellertid icke syssla längre med det moskovitiska skuldkontot utan, i anslutning till den föregående ärade talarens anförande, be att få göra några erinringar åt annat håll.

Herr Lindman inledde sitt anförande med den förklaringen, att 8-timmarslagen genomfördes här hemma under en synnerligen ogynnsam situation. Man hade nämligen härtill valt en tid, som ur ekonomisk synpunkt var mycket olämplig. Ja, herr Lindman, jag skall för min del ingalunda förneka, att det naturligtvis kan vara på det sättet, att situationen ur ekonomisk synpunkt icke var den lämpligaste för vidtagande av en sådan åtgärd. Men å andra sidan, och det vet herr Lindman mycket väl, var läget sådant, att det i själva verket *icke fanns något val*. Frågan låg till på det sättet, och det

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

känna vi alla, att här hade detta krav rests med en sådan styrka av Sveriges arbetarklass, att ett återtag på den punkten väl icke rimligen kunde begäras från någon sida. Vi ha för vår del aldrig förnekat, att en så omfattande och så komplicerad lagstiftning som denna, tillämpad på ett stort område, måste komma att icke gå riktigt väl i lås på en del håll utan att vissa gnisslingar måste uppstå; men från ett sådant erkännande och till resande av det krav, varmed herr Lindman och hans parti gång efter gång kommit till riksdagen, nämligen att upphäva hela denna lagstiftning, vilket ju innebär att kasta ut barnet med badvattnet, är steget mycket långt. Jag vill för min del framhäva, att för hela den klass, som äntligen tillkämpat sig 8-timmarsdagen, är det säkerligen ett obegripligt tal, när herr Lindman söker göra gällande, att 8-timmarsdagen är till skada för arbetarklassen. Har ändå icke herr Lindman i sin själ någon gång nödgats giva dem rätt, som säga, att för en nation, som vill värda sig om sitt folkmaterial, och särskilt för en nation med det utmärkta folkmaterial som vårt svenska, det dock är en kulturuppgift att sörja för att dess stora arbetarklass icke genom en orimligt lång arbetstid blir fysiskt undergrävd och därmed även berövad möjligheterna för sin andliga förkovran? De satserna ha så många gånger understrukits, att det kan vara onödigt att ännu en gång orda därom. Jag fäste mig endast därvid, att fortfarande samma synpunkter och samma sinnelag finnas på högerledningens sida, som vi mött åtskilliga gånger förut.

Herr Lindman tillgrep ett ordspråk, han sade: »av skadan blir man vis men icke rik». Jag tänkte då i mitt stilla sinne: kanske skulle detta ordspråk kunna tillämpas på högerpartiet och dess politik. Kanske är det så, att man även om högerpartiets ledning skulle kunna säga, att den av skadan icke blivit rik men heller icke vis. Jag undrar, om icke framsläpandet i remissdebatten av hela repertoaren från landstingsmannavalen: åttatimmarsdagen, »Per Albin», jordbruksministern och kommunikationsministern, precis i samma ordning, som den alltid förekom i herr Lindmans omsorgsfullt refererade föredrag under denna valrörelse, jag undrar, om icke detta är ägnat att understryka en slik omformulering av det av herr Lindman lancerade ordspråket.

Herr Lindman tog upp en rad anmärkningar mot regeringspolitiken, men jag fäste mig särskilt vid en sak, och det var den genomgående *moderation*, som präglade denna kritik. Jag hade åtminstone själv en liten känsla av att herr Lindman var ute med ljus och lykta för att söka efter anmärkningsanledningar, och när man sammanställer anklagelsepunkterna, så måste åtminstone jag för min del säga, att skall detta vara, vad högerpressen under månader förklarat skola bli den stora vidräkningen med den sittande »landsregeringen», så förmodar jag, att herrarna på regeringsbanken kunna känna sig ganska gemytligt stämda.

Herr Lindman yttrade, att den nuvarande skattepolitiken nedtygde näringarna och gjorde det omöjligt för dessa näringar att utvecklas på sätt önskligt varit. Jag skulle vilja ställa till herr Lindman den frågan: antag, att man icke uttagit krigskonjunkturskatten,

mot vilken herr Lindman alltid brukar vända sig, vad hade följden blivit? Jo naturligtvis, att dessa många miljoner hade gått till ytterligare utvidgning av företagen under denna tid. Antagligen hade då krascherna, bankkrascher och andra, blivit ofantligt mycket större, därför att så mycket större kapital då varit investerat i företagen; och vidare hade säkerligen antalet arbetslösa i detta ögonblick också varit större. Den beräkning, som inom tull- och traktatkommittén verkställdes rörande den arbetslöshetsreserv, med vilken man måste räkna, även under förutsättning av en återgång till normala förhållanden, visade, att även om vi gå tillbaka till förhållandena före kriget, skulle det blivit ungefär 32,000 arbetslösa. Men antag, herr Lindman, att man icke uttagit krigskonjunkturskatten utan givit möjlighet till en ytterligare utvidgning av företagen, medan man sökte vinst på kort sikt, då hade denna arbetslöshetsreserv varit större, än den nu är.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Lindman övergick sedan till att klaga över kränkningen av det gamla svenska äganderättsbegreppet och satte denna kränkning i samband med expropriationsfrågan. Ja, herr Lindman, jag förstår mycket väl, att det för högern finnes stor anledning att slå vakt om det gamla äganderättsbegreppet, och därom är intet att säga. Men jag vädjar framför allt till denna kammares bondeelement: är det manne från socialdemokratiens sida som herrarna förmärkt något hot mot äganderätten till böndernas hemman, eller är det icke fastmera så, att vi dagligen och stundligen bevittna, att äganderätten inryckes som en pjäs i ett långt mera farligt, ett långt mera omfattande spel, där det sannerligen icke är fråga, huruvida principen om den privata äganderätten skall hållas i helgd eller icke, utan där principen snarare är denna: låt oss annektera, så gott vi kunna!

Jag syftar därvid på den företeelse under de senast gångna åren, som visserligen icke direkt men indirekt speglar sig i årets finansplan, men som herr Lindman till min stora förvåning med tystnadens vältalighet gled förbi. Jag menar den företeelse, som står i samband med efterräkningarna från kalaset under högkonjunkturen. Jag tänker på de stora bankkrascherna, som uppslukat över 300 miljoner kronor. Vi ha sett den ena storbanken efter den andra gå i kvav. Vi ha sett en rad av ruinerade aktieägare, större eller mindre. Vi ha bevittnat en fullständig landssorg i den värmländska provinsen med anledning av Värmlandsbankens undergång. Och när man granskar de meddelanden härom, som lämnats till offentligheten, så har man funnit, att det varit samma system, samma lättsinniga engagemang från bankernas sida under de feta åren på näringslivets alla områden, samma expansionspolitik, strävande till att göra bankerna till överägare eller överkontrollörer av ofantliga egendomar och ofantliga jordområden med många människor på. Hela denna bubbla måste en vacker dag brista och brast också. Krascherna kommo med alla sina konsekvenser, och då måste man fråga sig: vad är det för parti, som alltid här i riksdagen slagit vakt omkring denna politik? Från vilket håll har det alltid öppnats ett energiskt försvar, så

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

fort man velat röra vid storfinansens och dess ställning till näringslivet? Det är från herr Lindmans och hans partis sida, som naturligtvis samtidigt i denna remissdebatt uppträder som beskyddare åt den svenske bonden och dennes äganderätt gent emot de fruktansvärda socialister, som här kantänka skulle stå på språng för att avhända bondeklassen densamma. Se ut över raden av våra stora bruk, som ägas och manövreras av de stora bankerna, se denna rad av från sin äganderätt skilda bönder i detta land, där äganderätten genom bolagen glidit över i bankväsendets händer, se allt detta och kom sedan och säg, att den politik, som vill främja en sådan utveckling, skulle vara bondevänlig par préférence! Man kan givetvis icke sätta tro till sådana ord, ty här tala gärningarna ett annat språk än orden. Om från högerpartiets sida någonsin visats den minsta tendens att taga avstånd från denna politik, om man särskilt från högerlantmännen förmärkt någon tveksamhet att allttjämt hänga denna storfinansiella och storindustriella politik i rockskörten, då skulle man möjligen kunna tro på en självbesinning, som ledde till tillnyktrande och hälsa, men tyvärr har det icke tett sig så på något sätt. Och jag tror, att man i dag kan fastslå, att högerpartiet står som en man kring denna politik, som, så vitt man kan se, allttjämt kommer att utgöra en stor och överhängande fara för Sveriges bondeklass.

Herr Lindman riktade mot vårt parti den anmärkningen, att vi ville göra klassens vilja till folkets lag. Jag ber för min del att bestämt få tillbakavisa den beskyllningen. Den regering, som för närvarande sitter, sitter där — det vet herr Lindman mycket väl — därför att den löste ett parlamentariskt nödläge, bildande en minoritetsregering i en tid, då det sannerligen var nödvändigt, att man icke här i landet ordnade det så, att det blev reaktionära krafter, herr Lindman och hans vänner, som länkade landets öden. Det är, som herr Lindman sade, en minoritetsregering, men jag undrar, om man icke litet till mans inom olika partier nödgas giva den det erkännandet, att denna minoritetsregering dock har lyckats att i olika avseenden under dessa vanskliga tider föra en politik av den beskaffenhet, att den vunnit allt större och större förtroende inom vida lager av vårt folk.

Det gavs här redan på riksdagens första dag uttryck av erkännande för den finanspolitik, för vilken finansministern står som målsman; och fattade jag herr Lindman rätt, var han också redo att understryka detta erkännande, ehuru med vissa reservationer på en del punkter. Jag skulle också tro, att för bibehållande av social fred i landet, för möjligheten att lösa våra inre vanskliga problem under denna kritiska tid har det varit av ofantligt stor betydelse, att det suttit en regering med direkt kontakt med de stora arbetarmassorna, med möjlighet att under ärendenas handläggning kunna tillse, att även deras synpunkter i rimlig utsträckning komme till sin rätt. Men jag trotsar herr Lindman att med fakta kunna visa, att denna politik har haft karaktären av enögd klasspolitik. Den har, såvitt jag kunnat förstå, från olika håll fått det erkännandet, att den i skiftande lägen har ordnat det så, att landets och samhällets intressen

tillgodosätts. Naturligtvis — och det ligger i sakens natur — måste en regering av denna karaktär närmast sörja för, att den klass, som uppbär densamma politiskt, också i statslivet får erkännande för sina synpunkter, så långt det är möjligt. Men jag undrar, om icke herr Lindman ger mig rätt på den punkten, att i samma mån som i ett stort industriland arbetareklassen har en draglig existens, i samma mån främjas också detta lands, detta samhälles väl i det hela.

Herr Lindman sammanfattade emellertid sina anklagelser på två punkter. Den ena riktade sig mot försvarsministern — och jag är övertygad om att den senare personligen icke skall bli herr Lindman svaret skyldig — den andra riktade sig mot jordbruksministern. Han avfyrade också i förbigående en salva mot kommunikationsministern. Jag skall icke falla herrarna på statsrådsbänken i ämbetet, men det är en punkt, där jag känner mig uppmanad att reagera mot herr Lindmans framställningsmetoder.

Han tog upp försvarsfrågan och förklarade mot herr försvarsministern, att denne lät vårt försvar förfalla. Ja, herr Lindman, jag vet icke, huruvida herr Lindman har någon kontakt med sina egna meningsfränder inom försvarsrevisionen. Men skulle så vara, att den av herr Lindman här antydda politiken, att man icke skulle gå till en rimlig begränsning av de stora bördor, som här tynga nationen, skulle så vara, att denna politik är högerpartiets, ja, då nödgas jag tro på uppkomsten så småningom av en schism mellan högerpartiets ärade ledare och de kommittenter, han har i försvarsrevisionen. Det är också min övertygelse, att herr Lindman låtit lura sig av en honom närstående tidning, Nya Dagligt Allehanda, när han om försvarsrevisionens arbete fällt det omdöme han här tillåtit sig. Man får av herr Lindman veta, att här inom försvarsrevisionen huttlas och smusslas med frågorna, och att det hela ingenting annat är än ett partitaktiskt spel. Men det blev mig ej klart, huruvida han härvid adresserade sig till regeringen och dess parti, eller om han riktade sig mot sina egna meningsfränder inom försvarsrevisionen. Det kunde måhända vara ägnat att inspirera en pristävlan — låt mig säga i Nya Dagligt Allehanda — att utlysas så här: pris till den, som kan ange, vad som kommer att bli högerpartiets slutliga linje i försvarsfrågan! Jag tror herr Lindman gör klokt i, såsom han också gjort, att i remissdebatten icke så positivt framlägga sina linjer, att han till äventyrs fastnar i dem i fortsättningen.

Jag ville vidare säga, att denna kampanj mot försvarsministern förefaller mig, i vad den gäller värden om försvarsfrågan, både dum och orättfärdig. Den är dum därför, att den angriper honom på punkter, där han efter min uppfattning gjort försvaret i viss mån betydande tjänster. Jag tager fallet med denna erinran till en regementschef, där det gällde, att officerare gjorde strejkbrytarearbete. Herr Lindman torde vara tillräckligt erfaren på slika omåden för att veta, att, om något skulle djupgående och varaktigt skada det svenska försvarsväsendet, så vore det, om den föreställningen skulle

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

bli rotfast inom stora klasser i detta land, att herrar officerare uppträda i klasskampen såsom drabanter på ena sidan i sociala konflikter. Jag tror därför, att man bör på den punkten vara herr försvarsministern tacksam för att han gjort en erinran till vederbörande, att det där skadar försvaret och dess sak; och något annat har mig veterligt i den vägen icke förelegat.

Jag kommer så till den andra punkten, frågan om försvarsministerns ställning till ungdomskongressen. Där vill jag för min del säga, att, om man tänker tillbaka på den tid vi haft här i landet ända till det demokratiska genombrottet, om man tänker tillbaka på den tid, då högst densamme där söder om Östersjön riktade den uppmaningen till sina soldater, att, även om man kommenderar Er att skjuta far och mor, så skall Ni lyda, då kanske herr Lindman också förstår, att under inflytande av en sådan verklighet, då vi hade en militaristisk överhetsstat, regerad av en liten klick, och då vi även här hemma hade endast herr Lindman och hans klick att lita till, då det gällde handhavandet av statens angelägenheter och där den stora massan var utesluten från medborgarrätt, kanske han då också förstår, säger jag, att det var naturligt, att tankar föddes och växte upp och idéer utformades om att här var det nödvändigt att tillse, att man icke en vacker dag överrumplade den stora massan av befolkningen och drog den med i ett spel, där den ingalunda ville vara med. Med andra ord: att man kände instinktivt att man borde vara på sin vakt gentemot utnyttjande av armén i klassernas inbördes konflikter. Jag tror, att den ståndpunkten var utifrån de förutsättningarna både försvarlig och förklarlig.

Jag måste för min del säga, att jag icke har kunnat finna, att herr försvarsministern har velat utsäga någonting annat på denna punkt, än att det icke duger att engagera militären i klasskampen. Skalar man av hela denna fruktansvärda presskampanj, så finner man att kärnan är en het förbittring över att en dylik tanke uttalats från försvarsministerns sida.

Nu vill jag säga, att i en demokratisk stat är det uppenbarligen alldeles uteslutet, att man kan ge ett finger åt vare sig den ena eller andra sidan när det gäller strävan att engagera armén i klasskampen. Skall man draga in militären i sina mellanhavanden i en stat med allmän rösträtt, där folket har möjlighet att med rösträttens vapen sörja för att statens åtgöranden, vare sig de speglas på det ena eller andra området, bli av sådan karaktär, att de stå i överensstämmelse med det stora flertalets uppfattning, ja, då beträder man farliga vägar. Och därför skulle jag vilja säga, att i en demokratisk stat bör parollen ifråga om armén vara: »bort med tassarna!» vare sig det är bolsjevikerna eller fascister som visa klåfingrighet. I Sverige är det nationen såsom sådan, som skall tjänas av armén, men icke en viss klass. Vi vilja icke veta av äventyr à la Adlercreutz eller Kilbom och deras anhängare. Vi bo och leva i en demokratisk stat med demokratisk författning, och i en sådan stat får det icke vara rum för indragande av militären i klassernas mellanhavanden. Och den deklaration, som herr försvarsministern i våras med anledning av herr

Samuelssons interpellation om vissa värnpliktsförhållanden lämnade angående sin ståndpunkt, att han stod fast vid att militären *icke* får användas i klassernas inbördes mellanhavanden, ja, den borde också hava övertygat alla, som äro tveksamma, om var vi ha honom i den frågan. Jag kan för min del icke finna någon berättigad grund till den stora kampanj, som förts i högerpressen. Den har varit till 99 procent rena överdrifter och förvrängningar.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr Lindman riktade sig vidare mot att man inom försvars-
väsendet från herr försvarsministerns sida icke tagit upp anslaget till den frivilliga skytterörelsen, och han anförde mycket riktigt, så vitt jag fattade honom, att här skulle ske en utredning från försvarsrevisionens sida. Ja, den utredningen, herr Lindman, den föreligger först i samband med försvarsrevisionens betänkande. Varför skall han då lasta herr försvarsministern för att han icke tagit upp detta anslag, innan man kan överblicka, hur det frivilliga skytte-
väsendet skall inpassas i den blivande härordningen i det hela? Jag tror för min del, att herr försvarsministern handlat fullständigt rätt, då han i föl i likhet med i år underlätit att taga upp detta anslag. Ty jag tror mig icke röja någon hemlighet, om jag säger, att den kommission, som har detta under omprövning, har inom sig delade meningar angående möjligheten av detta inpassande, och under sådana förhållanden får frågan icke anses så självklar, som herr Lindman ville göra den till.

Ja, herr talman, jag har hållit på tillräckligt länge, och jag skall begränsa mig till det sagda. Jag vill för min del bara tillägga, innan jag slutar, att det är min övertygelse, att om herr Lindmans kritik utav den sittande regeringen skall få betraktas såsom högerpartiets domslut över den förda politiken sedan föregående års remissdebatt, ja, då har denna regering utgått ur remissdebatten ingalunda skamfilad på det sätt, som man förmodligen i afton får läsa i Nya Dagligt Allehanda och Aftonbladet, där man, såsom det anmärktes under fjolårets remissdebatt, säkert har på förhand sina rubriker färdiga om »en förkrossande vidräkning med den socialdemokratiska regeringen», utan jag tror, att denna regering utgår ur remissdebatten med ett ökat förtroende från parlamentet och med det allmänna medvetandet förstärkt, att den trots sin ställning som en minoritetsregering dock vetat att även hävda programmet, och det framgångsrikt, såsom en »*landsregering*».

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! För visso komma under de närmaste åren de ekonomiska frågorna att behärska riksdagen, och våra strävanden böra gå ut på att i möjligaste mån söka återföra våra statsfinanser till normala förhållanden, sådana de voro före 1914. Man måste därför hålla regeringen räkning för de ansträngningar, som den gjort för att bringa jämnvikt i budgeten. Och man måste även erkänna, att de nedprutningar av ett par hundra miljoner, som företagits, äro i sig avsevärda. Men tyvärr inskränka sig besparingarna allenast till möjliggörandet att undvika högre skatter, medan åter vårt mål bör vara att söka verksamt ned-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

bringa nuvarande skatter för så vitt det svenska folket skall förbli i stånd att kunna bära skattepålagorna åt det allmänna. Om vi uppställa såsom mål att söka uppnå 1914 års förhållanden och betänka, att budgeten för nämnda år uppgick till mindre än 300 miljoner, så ha vi en lång väg än att vandra och ett mödosamt och drygt arbete att utföra, innan vi nå dit ifrån årets budgetsförslag å cirka 700 miljoner kronor. Så långt tillbaka till gångna tiders budgetsförhållanden kunna vi väl dock tyvärr svårigen hava utsikt att komma.

Det synes mig tydligt, att då de största statsutgifterna åtgå till att avlöna de statsanställda, så måste också besparingarna i sin mån gå ut över dessas avlöning. Men de statsanställda måste med jämnmot söka bära dessa av tidens nödtvång föranledda, erforderliga nedprutningar av deras löner. Om de jämföra dem med de löner, som tillkomma tjänstemän i andra länder, så skola de ock finna, att Sverige intager en särställning härvidlag. Det finnes intet land i Europa, knappast kanske i världen, där mera gynnsamma förhållanden äro rådande än här. Den svenska kronan har återvunnit sitt guldvärde och även i stor omfattning sin köpkraft, och vad beträffar producenternas pris på livsmedel, så närma sig dessa också numera 1914 års.

Jag ber att få uttala ett särskilt tack till regeringen för dess förslag rörande befrämjandet av egnahemsrörelsen. Den visar därigenom, att den har förståelse för nödvändigheten av att söka behålla den jordbruksidkande ungdomen på landsbygden och även av att söka dit överföra de för jordbruk lämpade industriarbetare, vilka icke kunna finna sin näring inom industrien. Förslaget är också lagt på sådant sätt, att arbetare även utan innehavda besparingar kunna komma i besittning av egna hem och i tillfälle att idka jordbruk. Men man måste se till, att folket icke allenast kan beredas egna hem och erhålla jordbruk, utan även, att dessa kunna lämna en tillräcklig bärgning för sina innehavare. Och jordbruket befinner sig otvivelaktigt i närvarande stund uti en svår depression. Hittills ha småbrukarna, åtminstone i det län jag tillhör, kunnat betala sina annuiteter, men numera visa sig svårigheter uppstå för dem härutinnan.

Emellertid äro dessa svåra förhållanden beroende icke allenast på den allmänna depressionen, utan även därpå, att småbrukarna på senare tider alltmåra slagit sig på odling av brödsäd, och att spannmålshandeln blivit monopoliserad, så att kvarntrusten kunnat betala efter godtycke den spannmål, lantmannen har att sälja, sålunda till priser vida understigande dem, för vilka vi kunna importera varan. Jag vågar därför göra den hemställan till herr jordbruksministern att söka förbättra förhållandena för jordbrukarna, icke genom att föreslå några ineffektiva tullar, utan genom att se till, att man skyddar jordbruket, i synnerhet det mindre, för kvarntrusten, som utövar en så menlig inverkan på dess ekonomi.

En svårighet, som också står i vägen, då det gäller att möjliggöra för folket att söka sig ut till landsbygden, är de höga skatter, som där finnas. Det är tydligt, att i de glest befolkade delarna av vårt land, där väl kolonisationen egentligen skall kunna tänkas föras framåt, det skall vara svårt att på nöjaktigt sätt bestrida utgifterna

för skolor och fattigvård. Folkskoleinspektörerna ha också krävt, att förbättringar skola vidtagas, och jag tror, att det i många fall är i sig fullt berättigat. Men det kräver pengar. Under sådana förhållanden blev man något överraskad, då man fann, att den kommunala progressiva skattens utjämningsandel icke blev i sin helhet uttagen. Det stred kanhända emot de hittills varande grunderna för användningen av utjämningsandelen, men det ligger ju i regeringens hand att ändra dessa. Herr finansministern behöver icke vara så ömhjärtad, då det gäller att taga skatt från de mera bärkraftiga kommunerna och ge till dem, som ha mindre bärkraft, till de kommuner, som digna under kommunalskatten; och jag hoppas, att när herr finansministern nästa gång går att pröva, i vilken utsträckning utjämningsandelen på den progressiva kommunalskatten skall tagas i anräk, han även finner sig manad att uttaga den i dess helhet.

Jag skall, herr talman, icke i dag inlåta mig på några storpolitiska spörsmål eller i vidare mån än som skett dröja vid våra inrikespolitiska förhållanden. Tidsförhållandena äro icke sådana, att det nu synes mig lägligt. Man skulle visserligen kunna göra en vidräkning med regeringen för vissa misstag, som blivit av densamma begångna, men under den depression, som nu härskar i vårt land, böra vi alla förena våra krafter för att framför allt söka avhjälpa densamma, varvid vi böra åsidosätta varje enskilt intresse, varje klassintresse samt fästa blicken på det stora hela, det allmännas väl, med utgående ifrån att tiden icke passar för kiv och strid. Vill regeringen fortsätta på de inslagna besparingarnas väg, vill den förenkla vår statsförvaltning till fördel för det enskilda initiativet, så skall åtminstone jag för min del i det hänseendet skänka regeringen mitt ringa stöd, och jag är övertygad om, att många av mina meningsfränder även skola göra det.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet Örne: Herr talman, mina damer och herrar! Det har sagts mig, att under den tid jag åhörde debatten i första kammaren, högerpartiets ledare här i det anförande, vari han gav ledmotiven för det lyriskt dramatiska stycke, som hans parti enligt pressen skall uppföra i dag, också som ett av dessa ledmotiv angav telefonistkonflikten i somras. Jag var icke alldeles oförberedd på, att den saken skulle komma upp. Pressen har bebatat det, och den roll denna konflikt spelade i valstriden har varslat detsamma.

Emellertid förhåller det sig så, att det mesta, som blivit yttrat både i pressen och i den offentliga debatten angående konflikten, lider av betänklig brist på kännedom om de saksförhållanden, som ligga bakom densamma och regeringens ingripande däri. Jag vet icke, om det möjligen kan betraktas som icke ritualenligt, men jag skulle be att här få framlägga några fakta till ledning för den kommande debatten i denna fråga. Om de anföranden, som sedermera komma att hållas, på grund därav icke kunna bli fullt så högstämde som eljest, är det visserligen mycket sorgligt från vissa syn-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

punkter, men från *sakens* synpunkt är det, tror jag, bättre, att debatten har något verkligt att hålla sig vid.

Herr Lindman har, enligt vad jag erfarit, erinrat om »kommunikationsministerns uppseendeväckande ingripande i telefonistkonflikten för de strejkande och mot verkets ansvariga ledning». Såsom det skall framgå av den följande redogörelsen, har denna herr Lindmans erinran ingen som helst anknytning till det verkliga förhållandet. Regeringen har nämligen tagit parti varken för den ena eller andra parten i denna fråga, utan endast gjort sitt bästa för att lösa den elakartade konflikt, som uppstått vid verket.

Telegraf- och telefonmannaförbundet inkom den 27 april 1922 till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet med en skrivelse, vari hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte ålägga telegrafstyrelsen dels att för de extra telefonisterna vid telegrafverkets stationer godkänna avtalsprincipen i likhet med vad som redan skett beträffande verkets linjearbetare, dels att öppna förhandlingar med telegraf- och telefonmannaförbundet rörande upprättandet av kollektivavtal för ifrågavarande personalsgrupp.

Skrivelsen remitterades den 29 i samma månad till telegrafstyrelsen för yttrande.

Ehuru det hos mig icke fanns någon tvekan om, att den begärda rätten till förhandling borde bifallas av regeringen, ansåg jag det icke lämpligt att fastställa någon viss dag för avgivandet av styrelsens utlåtande. Enligt vad jag under hand inhämtat vore nämligen från början parternas ståndpunkter till den grad oförenliga, att det för *sakens* skull icke hade varit gagneligt att forcera fram ett avgörande. Telegrafstyrelsen fick all den tid till sitt förfarande, som den ansåg sig behöva för ett grundligt övervägande av *sakens* olika sidor.

Då avgörandet dröjde, efterhörde emellertid telegraf- och telefonmannaförbundet hos mig gång efter annan genom sin ordförande, huru långt frågan avancerat. Varje gång vände jag mig till telegrafstyrelsen, men fick alltjämt beskedet, att styrelsen fortfarande saknade en del från förvaltningarna infordrade utlåtanden. Slutligen erhöll jag i början av juli månad, strax före anträdandet av en längre tjänsteresa till övre Norrland, ett bestämt löfte av telegrafstyrelsens representanter, som jag kallat till konferens, att yttrandet inom de närmaste dagarna skulle inlämnas till departementet. Det var min avsikt, att yttrandet så snart det inkommit skulle delgivas telegraf- och telefonmannaförbundet för att sätta detta i tillfälle att redan före avgörandet något närmare precisera och även modifiera sina krav och därigenom bereda väg för ett positivt resultat av de blivande förhandlingarna.

Vid min återkomst från Norrland den 19 juli erfor jag, att telegrafstyrelsens yttrande ännu icke inkommit, men att det låg färdigt för underskrift. Något senare samma dag erhöll jag del av telegraf- och telefonmannaförbundets ultimatum till telegrafstyrelsen, innehållande meddelande, att de extra telefonisterna ämnade nedlägga arbetet den 21 juli, därest telegrafstyrelsen icke dagen förut

medgivit påbörjandet av avtalsförhandlingar senast den 1 augusti 1922.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Såsom jag på sin tid meddelat i pressen, inriktade jag omedelbart mina ansträngningar på att söka förmå telegraf- och telefonmannaförbundet att uppskjuta sin aktion i väntan på, att regeringen skulle hinna fatta sitt beslut. Ansträngningarna i detta hänseende blevo resultatlösa, vilket torde kunna förklaras ej minst med hänsyn till den omständigheten, att telegraf- och telefonmannaförbundet sedan den 1 juli stått i öppen konflikt med telegrafstyrelsen rörande linjearbetarnas avlönings- och anställningsvillkor. Strejk utbröt följaktligen den 21 juli på morgonen bland de extra lokaltelefonisterna. Påföljande dag inkom telegraf- och telefonmannaförbundet med erinringar i anledning av telegrafstyrelsens utlåtande.

Sådant var sakläget, då regeringen fattade sitt beslut i anledning av telegraf- och telefonmannaförbundets framställning. Innan jag närmare redogör för de överväganden, som lågo till grund för beslutet, anser jag mig dock böra slutföra redogörelsen för det faktiska händelseförloppet.

Regeringens beslut, som sålunda fattades i konselj den 24 juli, hade följande lydelse:

»Kungl. Maj:t, som finner hinder icke möta, att anställningsförhållanden för extra telefonistpersonal regleras i form av ett kollektivavtal mellan verkets styrelse och personalens organisation, anbefaller telegrafstyrelsen att, sedan pågående arbetsnedläggelse av extra telefonister hävts, med telegraf- och telefonmannaförbundet upptaga förhandlingar om upprättande av kollektivavtal.»

Följande dag, den 25 juli, meddelade telegrafstyrelsen i skrivelse till telegraf- och telefonmannaförbundet, bland annat, att telegrafstyrelsen vore villig medgiva, att samtliga i arbetsnedläggelsen deltagande telefonister skulle återtagas i telegrafverkets tjänst med bibehållande av sina dittillsvarande förmåner, dock med den inskränkning, att arbete och därmed förenad avlöning kunde beredas dem endast i den mån lediga telefonistförordnanden funnes att tillgå eller framdeles uppkomma eller annat lämpligt arbete vid verket kunde erbjuda sig. Denna inskränkning vore, säger styrelsen, betingad därav, att sådan arbetslös personal vid verket, som arbetat åt verket under tiden för arbetsnedläggelsen, samt under densamma nyanställd personal av styrelsen garanterats fortsatt arbete, i den mån de önska och därtill befunes lämpliga.

I anledning härav inkom styrelsen för telegraf- och telefonmannaförbundet den 26 juli med en skrivelse, vari hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte garantera samtliga i pågående arbetsnedläggelse vid telegrafverket deltagande telefonisters återtagande i arbetet eller därom till telegrafstyrelsen utfärda föreskrifter.

Samma dag meddelade chefen för telegrafverket i en till kommunikationsdepartementet överlämnad promemoria, att styrelsen haft överläggningar i frågan med representanter för telegraf- och telefonmannaförbundet, varvid ställdes i utsikt, att styrelsen för förbundet skulle hos lokalföreningarna i Stockholm och Göteborg tillstyrka ar-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

betets återtagande på telegrafstyrelsens i skrivelsen den 25 juli angivna villkor, vilka av generaldirektören vid berörda överläggning preciserats sålunda:

»Alla strejkande återtoges i telegrafverkets tjänst.

De, som under strejken deltagit i arbetet, skulle därvid kvarstanna, om telegrafverket funne dem lämpliga och de själva så önska.

De strejkande, som på grund därav icke genast kunde få arbete, skulle i tur och ordning återfå det, så fort och allt eftersom sådant erbjöde sig utan att någon annan stuckles emellan. De skulle därvid erhålla sina förra löner oavkortade.»

Ärendet förekom i konselj den 28 juli och Kungl. Maj:t fann därvid den av förbundet gjorda hemställan icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Efter åtskilliga förhandlingar mellan parterna, i vilka till en början jämte mig deltog t. f. socialministern, statsrådet Thorsson, nåddes mellan parterna enighet om villkoren för konfliktens avveckling. I skrivelse den 27 juli meddelade chefen för telegrafverket, att telegrafstyrelsen efter gjorda beräkningar funnit sig kunna som komplettering av skrivelsen den 25 juli garantera,

»att alla de telefonister, som förut hade egna fasta förordnanden, återfått sådana undan för undan i tur och ordning före årets utgång,

att alla dessa emellertid erhållit fortlöpande arbete och sin förutvarande lön senast från och med den 15 augusti, samt

att alla de telefonister, som förut icke hade egna fasta förordnanden, från och med sistnämnda tid återfått samma ställning, som de före strejken intogo».

Vidare upplystes i skrivelsen, att representanter för telegraf- och telefonmannaförbundet samma dag förklarat sig ämnat hos vederbörande underavdelningar kraftigt tillstyrka arbetets återupptagande måndagen den 31 augusti i enlighet med telegrafstyrelsens skrivelse den 25 samma månad kompletterad med nyss återgivna garanti.

Därmed var arbetsnedläggelsen hävd. Åtskilliga efterdyningar gjorde sig emellertid sedermera märkbara.

Den 4 september inkom styrelsen för telegraf- och telefonmannaförbundet med besvär över telegrafstyrelsens beslut att vägra förhandlingar för vinnande av utredning rörande vissa påstådda fall av repressalier mot de strejkande.

Med hänsyn till den utredning i frågan telegrafstyrelsen förbragte fann Kungl. Maj:t på min föredragning framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

De anbefallda kollektivavtalsförhandlingarna mellan telegrafstyrelsen samt telegraf- och telefonmannaförbundet upptogs den 11 september 1922, men avbröts, då enighet mellan parternas delegerade icke kunde uppnås, den 16 i samma månad.

Telegrafstyrelsen upptog därefter på eget initiativ förhandlingar om kollektivavtal för extra telefonister med en annan organisation, kvinnliga telefontjänstemannaföreningarnas centralförening, och av-

slöt med denna ett kollektivt avtal, som trädde i kraft den 1 oktober 1922 och som av telegrafstyrelsen förklarades komma att tillämpas på all verkets personal i extra telefonistgrad.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Efter denna, för mig likaväl som för allmänheten högst överraskande vändning i saken, inkom telegraf- och telefonmannaförbundet den 17 november till regeringen med besvär över telegrafstyrelsens beslut att icke återupptaga förhandlingarna med förbundet. Förbundet yrkade, att Kungl. Maj:t måtte ålägga telegrafstyrelsen att i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 24 juli snarast möjligt återupptaga dessa förhandlingar.

I telegrafstyrelsens utlåtande med anledning härav, avgivet den 22 november, framhöll styrelsen bl. a., att det, såsom styrelsen även skriftligen meddelat telegraf- och telefonmannaförbundet, icke syntes styrelsen förefinnas något hinder, att delegerade från styrelsen och från förbundet sammanträffade för undertecknande av kollektivavtal rörande till förbundet anslutna extra telefonister av samma lydelse som det med kvinnliga telefontjänstemannaföreningarnas centralförening redan träffade kollektivavtalet.

Då telegrafstyrelsen sålunda förklarat sig alltjämt villig underteckna kollektivavtal, fann Kungl. Maj:t den gjorda framställningen icke föranleda åtgärd.

Jag har nu lämnat en redogörelse för de viktigaste fakta i den mycket uppmärksammade konflikten och återgår till motiven för regeringens beslut den 24 juli, eftersom detta beslut uppenbarligen utgör själva huvudpunkten i de anklagelser, som från olika håll rikats mot regeringen för dess förhållande till striden.

Innan jag går vidare bör jag emellertid meddela, att regeringen anser kollektivavtalet vara en fullt användbar form för ordnandet av förhållandet mellan statens affärsverk och den del av verkens personal, som icke beretts förmånen av en fastare anställning, vars former reglerats av statsmakterna.

Denna regeringens ståndpunkt torde icke för någon innebära någon nyhet. Den avviker icke heller från den praxis, som redan långt före dess tid börjat utveckla sig inom statsförvaltningen.

I sitt utlåtande över telegraf- och telefonmannaförbundets framställning har telegrafstyrelsen uttryckligen förklarat sig icke ha något att invända mot förhandlingar med verkets *arbetare*. Enligt styrelsens egna ord har sedan lång tid tillbaka sådana förhandlingar om löne- och arbetsvillkor ägt rum, därvid det beträffande den enskilda industriens arbetare använda tillvägagångssättet kunnat i stort sett tillämpas.

Visserligen avstyrkte styrelsen av åtskilliga skäl användandet av kollektivavtalsprincipen för de icke ordinarie telefonisterna, men det syntes mig framgå av utlåtandet, att styrelsen kommit att intaga denna ståndpunkt huvudsakligen med hänsyn till de synnerligen högt spända krav telegraf- och telefonmannaförbundet framställt i ett den 28 juni 1920 inlämnat förslag till dylikt avtal. I detta förslag ingick, framhåller telegrafstyrelsen, bl. a. förbud för telefonist att vare sig genom egen ansökan eller på annat sätt låta överföra sig till ordi-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

narie stat — en av styrelsen företagen befordran skulle, om detta krav godkännts, ha betraktats som avtalsbrott — jämte en rad andra dylika bestämmelser av oantaglig art. Därjämte fordrades så stora ekonomiska förmåner för telefonisterna, att verket skulle tillskyndats en utgiftsökning av omkring 13 miljoner kronor, därav enbart i Stockholm över 6 miljoner kronor, motsvarande omkring 60 kronor per abonnent och år. I sina erinringar i anledning av detta telegrafstyrelsens utlåtande betonade telegraf- och telefonmannaförbundet emellertid, att det från förbundets synpunkt gällde att få avtalsprincipen godkänd och icke enskilda detaljer i ett eventuellt avtal; därom måste förhandlas, sedan principen godkännts. Detta tolkade jag som ett tecken till att förbundet beaktat telegrafstyrelsens kritik och vore villigt till de eftergifter, som krävdes för åvägabringande av ett avtal. Telegrafstyrelsen har ju också sedermera genom att på eget initiativ sluta avtal med en annan organisation rörande telefonisterna visat, att styrelsen själv ej principiellt ansett varje dylikt avtal förkastligt.

Om jag rätt förstått innebörden i de anklagelser mot mig, som framkommit i anledning av 24-julibeslutet, är det icke heller på grund av själva beslutet i och för sig, som känslorna råkat i svallning. Anledningen till upprördheten synes fastmera på somliga håll ligga däri, att beslutet fattades, sedan arbetsnedläggelsen börjat, varigenom på något oförklarligt sätt telegrafstyrelsens auktoritet skulle ha försvagats. På andra håll har det sagts, att fackorganisationen, när den, trots medvetande om att avgörandet hos Kungl. Maj:t vore snart förestående och trots bestämda varningar, tog saken i egna händer, borde ha straffats med att se strejken rinna fullständigt ut i sanden.

Mot detta vill jag på det allra bestämdaste hävda, att regeringen handlade *just på det sätt som krävdes av situationen*.

Om strejken ej kommit till stånd, skulle telegrafstyrelsen lika fullt ha blivit anbefalld att förhandla med fackorganisationen. Mot påståendet att styrelsens auktoritet lidit genom det meddelade beslutet ställer jag konstaterandet, att i verkligheten ingen sådan auktoritetsminskning inträtt. Däremot är det alldeles tydligt, att styrelsen bedömde stämningen bland personalen oriktigt och att den på grund därav försummade att ingiva sitt utlåtande, till dess fackförbundets ultimatum inkommit. Genom det på bristande kontakt med personalen tydligen beroende dröjsmålet ingav styrelsen själv hos motparten den oriktiga föreställningen, att det var berörda ultimatum, som framtvingade utlåtandet (som jag nämnt hade styrelsen i själva verket redan första veckan i juli meddelat mig, att handlingen skulle inom de närmaste dagarna överlämnas). Härigenom råkade styrelsen, helt visst utan avsikt, stärka motpartens tilltro till kraftåtgärder.

Alla kunna vara ense om att telefonisternas strejk var onödig för det ändamål, som därmed avsågs, och att den i hög grad skadade telefonisterna. Sedan strejken en gång utbrutit, var den emellertid ett faktum, med vilket man måste räkna. Det gällde att snarast möjligt bringa den ur världen genom att avlägsna dess orsak, och det var just vad regeringen gjorde genom 24-julibeslutet. Den som tror, att

strejkaktionen av sig själv skulle upphört, blott regeringen låtit saken ha sin gång, känner icke den verkliga situationen.

De som mena, att strejken borde ha fått misslyckas för att skapa ett avskräckande exempel, förbise två viktiga omständigheter: först och främst, att striden då tydligen blivit synnerligen långvarig och att starka stödjande krafter skulle av densamma väckts till liv, men därjämte också, att den kommit att medföra synnerligen skadliga verkningar för ett stort antal tämligen skuldlösa deltagare i arbetsnedläggelsen. Man får icke glömma, att de strejkande i detta fall utgjordes av delvis synnerligen unga kvinnor utan all träning i fackliga angelägenheter och utan någon större förmåga att sammanhålla alla de på frågan inverkan omständigheterna. Det skulle inneburi en akt av fullständigt oförsvarlig grymhet att låta hundratals unga människor kastas ut i nöd och elände. Skulle en sådan utgång av striden varit nyttig för verket och hade den gagnat staten? Det må vara andra förhålllet att tro på nyttan av att den ena parten i ett krig eller en social kamp i grund och botten tillintetgörs och förödmjukas den andra — jag gör det icke och kommer aldrig att göra det.

Till sist må det tillåtas mig att med ett par ord beröra frågan, varför regeringen icke ansåg sig kunna ålägga telegrafstyrelsen att med telegraf- och telefonmannaförbundet upptaga nya förhandlingar, sedan styrelsen förklarat sig villig att med förbundet underteckna ett avtal lika lydande med det, styrelsen ingått med en annan personalorganisation.

Detta beslut står i full samklang med den av mig hela tiden föredradda ståndpunkten, att regeringen i alla fall, där icke författningarna giva annat vid handen, bör undvika att ingripa i affärsverkens löpande skötsel. Bestämmandet av löner och anställningsvillkor för ifrågavarande telefonister ligger inom telegrafstyrelsens maktbefogenhet. Kungl. Maj:t bör endast fastställa *sättet* för styrelsens verksamhet i berörda hänseende, icke lönesatser och anställningsvillkor. Nu förklarade telegrafstyrelsen i sitt förut berörda yttrande den 22 november 1922, att de förmåner, som det redan ingångna avtalet innehåller, utgjorde *den yttersta gräns*, vartill styrelsen under dåvarande förhållanden kunde gå. Att under sådana förhållanden påbjuda formliga förhandlingar om dessa villkor skulle enligt min uppfattning ha varit blott ett tomt spegelfakteri. I själva principfrågan, nämligen ordnandet av vederbörande telefonisters anställning genom kollektivavtal, var regeringsbeslutet av den 24 juli tillgodosett genom telegrafstyrelsens erbjudande att med telegraf- och telefonmannaförbundet underteckna det redan föreliggande avtalet.

Skulle regeringen ha påbjudit nya förhandlingar hade detta inneburit, att regeringen ville ålägga telegrafstyrelsen att gå längre ifråga om medgivna fördelar; annars måste ju dessa förhandlingar ha blivit fullständigt meningslösa. Den situation, som genom sakernas utveckling sålunda hade uppkommit, var åtskilligt egendomlig. Om man förbisåg formerna och såg till vad saken gällde kunde man enligt min uppfattning icke heller på denna punkt komma till något annat resultat än det jag rådde Kungl. Maj:t att stadfästa.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr Kilbom: Herr talman, ärade kammarledamöter! I trontalet har jag — bland alla de magra nöten — funnit en liten passus, som, sedd mot bakgrunden av vad som sker i Europa just nu, synes mig vara speciellt ägnad att väl tillvaratagas. Det talas om, att den senaste tidens händelser »vittna om en ökad splittring, som kan medföra ödesdigra konsekvenser i framtiden». Det är ju ändå högst underbart detta! Vi erinra oss ju, att herr Engberg nyss talade om demokratiens allfrälsande kraft. Vid sidan därav erinra vi oss emellertid också, hurusom demokrati, den borgerliga demokratin, nu i fyra och ett halvt års tid gjort allt möjligt för att åstadkomma fred, hurusom denna borgerliga demokratis regeringsrepresentanter ha kuskat från den ena staden i Europa till den andra, hur man hållit den ena konferensen efter den andra och hur herr Engbergs meningsfränder i den heliga demokratiens namn också ha bidragit till lösningen av de tvistefrågor, som stå på dagordningen. Detta till trots konstateras det nu i trontalet — under en socialdemokratisk regering! — detsamma, som herr Trygger konstaterade föregående år vid öppnandet av första kammaren, att det är så långt ifrån, att fred är i sikte, att vi ha krig i världen. Jag begär visst inte, att herr Engberg skall lära något av detta, men måhända kunde han taga det till intäkt för att ännu en gång tänka över problemet om demokratin.

Vi ha haft nationernas förbund, vi ha bevars väl, nationernas förbund, och likväl är situationen den, att krigsfara hotar oss från tre håll i världen: från Centraleuropa — genom den franska imperialismens ingripande — från Orienten, genom olika makters ingripande, och från Balkan, likaledes på grund av skilda europeiska stormakters ingripande. Men, herr Engberg, från den ryska Sovjetrepubliken hotar däremot icke krig, ty denna har i handling varit den enda, som visat, att den velat taga ett steg mot fredens mål, i det den, ensam bland alla stater i världen, minskat sin armé.

Vad blev det, herr Engberg, av den stora Washingtonkonferensen? Jo, det blev beslut, som resulterade i ökade flygstriidskrafter! Det blev beslut, som resulterade i ökad militarism! Se där herr Engbergs demokrati och de frukter den avsatt!

I syfte att dölja alla dessa brottsliga förfaringssätt använda nu de kapitalistiska regeringarna runt om i världen samma taktik som alltid. Man gör det, dels som nämnt, för att dölja sina förehavanden, dels också för att skapa sig möjligheter till fortsatt våldshandling. Regeringarna sätta nämligen i gång, eller, rättare sagt, *skärpa* offensiven mot arbetareklassen, en offensiv, som trots herr Engbergs eller, kanhända riktigare uttryckt, *tack vare* herr Engbergs demokrati medfört, att arbetarmassorna runt om i skilda länder den dag som är stå på kulis ståndpunkt, att t. ex. Tysklands arbetare i dag få tredjedelen av den reallön, som de hade före år 1914. Och dock, herr Engberg: vi ha haft en socialdemokratisk regering i Tyskland och vi ha där en socialdemokrati, som är mycket stark. Jag undrar just, om den tyska arbetareklassen är nöjd med resultatet!

Kapitalismens kamp gäller emellertid icke bara att söka pressa ned arbetarna till svältgränsen eller under densamma, en procedur, vilken för övrigt pågår även här hemma, såsom jag skall visa om några ögonblick. Förhållandet är likadant, när det rör sig om arbetareklassens främsta sociala vinst, nämligen åttatimmarsarbetsdagen. Vilken lysande roll har inte herr Engbergs demokrati spelat i den frågan! När herrarna sammanträdde vid första Washingtonkonferensen sades det helt storslaget, att här skulle det skapas ett organ, som främst borde ha till uppgift att skydda åttatimmarsdagen, och så grundade man den internationella arbetsbyrån. Denna organisations arbete antager jag åtminstone ett par av kammarens ärade ledamöter närmare känna till — eller åtminstone en. landsorganisationens sekreterare, herr Edvard Johanson, för att nu icke tala om regeringen. Vad har, herr Engberg, demokratin avsatt på detta område? Vilka glänsande resultat har den internationella arbetsbyrån åstadkommit? Jo, herr Engbergs egen meningsfrände — jag skall icke säga andlige brylling, ty det är sannolikt orätt mot herr Thomas i Frankrike — förklarade nyligen, att nu kunde arbetsbyrån inte längre sträva för bibehållande av åttatimmarsdagen; nu vore det nödvändigt att avskaffa den!

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vad gör under dessa omständigheter den svenska arbetarregeringen? Vad göra herr Engberg och hans meningsfränder? Vilka medel vilja de använda för att skydda arbetareklassen och för att bidra till åsidosättande av krigsfaran? Jo, vår regering säger någonting om Nationernas förbund — det skall väl vara ett av de feta nöten i trontalet! — och i pressen varslas det om, att det skall företagas en stor demarche från den svenska regeringens eller från den svenska representantens i Nationernas förbund sida i syfte att lösa den konflikt som råder. Vad är då Nationernas förbund? Herr Engberg och hans meningsfränder torde veta det lika bra som vi. Vilka är det, som nu behärska Nationernas förbund? Jo, det är Frankrike — jag tror, att det är faktum detta. En av de ledande i Nationsförbundet är fransman, en man vilken i mycket satt sin prägel på Nationernas förbunds arbete; han riktade nyligen en skrivelse till den franska senaten, då fransmännen inmarscherade i Ruhr, och förklarade där, att landets representanter förbehållslöst kunde förklara sin fullständiga anslutning till regeringens åtgärder att tillvarata Frankrikes rätt. Herr Engbergs demokrati och Nationernas förbund skulle alltså göra't, när en sådan anda härskar!

Det finns på detta område, herr Engberg, ingenting annat att lita till än den internationella arbetarklassen och dess aktioner, oavsett om de senare bli demokratiska eller icke. Om aktionernas karaktär bestämmer varken herr Engberg eller undertecknad — det bestämmer trycket mot massorna, det bestämmer den kapitalistiska utvecklingen själv. Det är f. ö. i detta sammanhang intressant att se vad som förekom nyligen, när herr Engbergs meningsfränder samlades vid en kongress i Haag i Holland, där man, bevars, ändå slutligen skulle skapa ett skydd mot kriget. Herr Engberg var naturligtvis där — var skulle denne store europeiske politiker vara, om

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

icke där? Han talade så med Radek — en ära som jag gärna unnar herr Engberg. Radek meddelade för övrigt, enligt herr Engberg, att han icke väntade någon revolution av oss bolsjeviker här i Sverige. Nej, naturligtvis inte! Varför skulle Radek vänta det? Jag antager att han är fullt medveten om, att för den händelse den socialdemokratiska regeringen länge skall sitta vid makten, så torde Sveriges arbetareklass, med stöd av de resultat denna regerings politik avsätter, förr eller senare komma till insikt om, att i varje fall *den* vägen är oframkomlig. (Det gläder mig, att herr Engberg ropar bravo — det bara bevisar, att också han har förmåga att fatta). På denna konferens beslöt man nu någonting, som skulle bli pricken över i. Man beslöt nämligen, att *om* krigsfara hotar skulle man tillgripa storstrejk! Ni alla, som tillhöra det borgerliga lägret, darra nu i knävecken! Tidningen Socialdemokraten kungör i dag förresten, att nu hotar det krigsfara. Men var ha vi storstrejken, herr Engberg? Dock vi skola icke begära orimligheter: var ha vi *förberedelserna* till storstrejken? Ha ni ens börjat diskutera, hur aktionen bör läggas för att över huvud taget kunna lyckas? Det är möjligt, att jag följt med dåligt, men jag har inte sett någonting av allt detta, sannolikt av det skälet, att det denna gång blir precis som det var år 1914. Herr Engberg talade om, att Frankrikes socialister nu vore urständssatta att företaga någonting på grund av att bolsjevikerna splittrat sönder den franska socialdemokratien, men, herr Engberg, glöm inte bort, att år 1914 fanns det inga bolsjeviker i Frankrike! Men den gången sprungo Frankrikes *socialdemokrater* i spetsen för kampen för kriget och i kampen för att *fortsätta* kriget. De voro delvis entusiastiska anhängare av och medlemmar i krigsregeringen. Någonting liknande kan även Sveriges socialdemokrater med herr Engberg främst komma att göra — vi kunna uttala domen *då*.

Jag skall i övrigt icke yttra mig om detta kapitel; jag skulle f. ö. inte ha gått på detsamma, om inte herr Engberg i sitt »storslagna» tal för »arbetarregeringen» hade provocerat därtill. Men jag skulle vilja erinra honom om en liten detalj, vilken samtidigt kan tjäna till belysning av vad vi ha att vänta av den borgerliga demokratien och även av den demokrati — ty jag antager, att herr Engberg icke ville gå i flock och farnöte med den *borgerliga* demokratien — som *han* är företrädare för. Hur ställer sig i dag en av de främsta talesmännen för herr Engbergs demokrati till vad som sker i Ruhr? Hur ställer sig herr Vandervelde i Belgien i detta avseende? Jo, tidningarna meddelade för ett par dagar sedan, att Vandervelde kort och gott förklarat, att Frankrike har rätt i sin våldsaktion! Något annat innehåll var det icke. (Herr Engberg: Lögn!) Jaså, men det har allmänt publicerats i tidningarna! Är *det* inte sant, så visa i varje fall Vanderveldes handlingar sedan 1914, att det icke är den mannen och hans meningsfränder, som skola rädda freden. Deras handlingar tyda tvärtom på motsatsen och de handlingarna äro icke lögn, herr Engberg.

Det har emellertid — huru mycket man än skymfar kommu-

nisterna — dock på nytt just från den kommunistiska internationalens och från den röda fackföreningsinternationalens sida skickats ut parollen, om arbetareklassens enighetsfront. Jag är fullt medveten om, att, som jag förut uttryckt mig, detta är det enda medel, som kan förhindra den krigsfara, som nu hotar från de tre håll jag nämnde. Utgör emellertid herr Engbergs anförande i dag svaret på denna vädjan för det svenska socialdemokratiska partiets vidkommande, då faller ansvaret på det socialdemokratiska partiet för att det icke gick att åstadkomma någon enighet i Sverige under tider av nöd utåt och inåt.

Det är belysande, att man i herr Engbergs anförande, som väl skulle vara den sedvanliga, en gång om året återkommande stora deklarationen för det socialdemokratiska partiet, totalt saknar några fakta om läget bland de många hundra tusentals arbetare, som runt om i landet svälta. Det var också någon, som betecknande nog karakteriserade herr Engbergs tal som en *ledarnas* deklaration och icke som en arbetarnas. Jag skall be att med några ord få uppehålla mig vid den saken. Jag skall då först erinra om hur tiotusentals arbetare nu ha saknat arbete helt och hållet under två och ett halvt års tid. Det är ju inte så underligt då, herr Lindman, att skatteförmågan blir minimal. Jag skall erinra om, hur dessa arbetslösa fått vandra på landsvägarna från den ena ändan av riket till den andra, hur stora massor sakna bostad och hur det överhuvud taget för dem inte längre existerar någon förhoppning att kunna försörja sig genom arbete. Men trots att arbetslösheten varit så omfattande och trots det att lönerna sänkts så att vissa grupper av arbetareklassen den dag som är fallit långt under 1914 års levnadsstandard, vad är det vi se runt omkring oss, uppe i Bergslagsbygden, inom trämasseindustrin och skogsindustrin? Jo, ytterligare lönenedsättningsdecret. Inom verkstadsindustrin t. ex. har man under år 1922 reducerat lönerna med 24 procent, under det att levnadskostnaderna sjunkit med endast 11 procent. Inom järnbruken har man genomfört lönereduktioner, som till den sista december i fjol stigit till sammanlagt 53 procent, varav under år 1922 19 procent, under det att som sagt sistnämnda år levnadskostnaderna sjunkit med endast 11 procent. Det finns arbetare uppe vid järnbruken, nyktra och oförvitliga män, som arbeta sex dagar i veckan — jag känner flera fall i Sandviken och Domnarvet — vilka för en familj på sex personer inberäknat familjefadern förtjäna 30 kronor i veckan. Jag undrar, herr Lindman, om inte det förhållandet i någon mån bidrager till att läget är så dåligt. Det kunde vara frestande att vända om den spets, som man vänt mot regeringen, för att den skulle ha spänt bågen för högt. Jag undrar, om det inte är några andra, som spänt bågen för högt och alltså äro orsaken till den nöd och det elände, som för närvarande råder. Eller titta på pappersmasseindustrin! Jag har en tabell från Fredriksbergs pappersmassfabriker i Dalarna, tillhörande Vargöbolaget, vilken visar, att levnadsstandarden för arbetarna jämförd med 1914 års levnadsstandard sänkts för silare med 55 procent, för syreberedare med 64 procent och för en del andra

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.) grupper med ända till 81 $\frac{1}{2}$ à 82 $\frac{1}{2}$ procent. Levnadsstandarden är alltså så många procent lägre nu än år 1914. Men därom talade inte herr Engberg.

Både herr Lindman och herr Engberg yttrade något om 8-timmarsdagen. Man har gjort gällande, att det är åttatimmarsdagen, som i varje fall delvis är orsaken till den depression, som råder. Man har sagt: hur skall det kunna vara annorlunda än det är, när vi ha åttatimmarsdagen? Jag har ett litet meddelande om den saken också från Fredriksbergsfabrikerna. I den ena fabriken, om jag inte minns fel sulfatfabriken, har man genomfört åttatimmarsdagen sedan 1914. Men detta har icke medfört några som helst ökade kostnader i produktionsavseende. Däremot har tillverkningen på den fabriken ökat från 120 ton per vecka, då man hade den längre arbetstiden, till 145 ton för närvarande, då man har åttatimmarsdag. Och om man sammanför allt till ett resultat, så blir produktionskostnaderna icke i något avseende högre för närvarande, än vad de varit tidigare.

Nu förklarar man naturligtvis, att det är dock inte så, att lönerna sänkts lika hårt överallt. Man har anfört här och var i pressen, att det finns dock löner, som äro mycket högre än de fall jag anfört. Man vill tydligen hos allmänheten suggerera fram den uppfattningen, att det skulle råda någon sorts frihet på detta område, och att det icke vore fråga om någon organiserad aktion från arbetsköparna. Jag frågade i fjolårets remissdebatt högerledaren, om inte bankerna måhända hade någon del i den stora svältaktionen mot arbetarna. Jag fick inte svar. I år är jag i tillfälle att med svenska arbetsköpareföreningens stadgar i hand giva ett par exempel på vilka metoder man där använder, då det gäller att pressa inte bara arbetarna utan även misshagliga medlemmar i arbetsgivareföreningen till fullständig underkastelse. Det framgår, att sedan man kommit över de årliga avgifterna, som skola erläggas, så skall varje medlem insätta ett visst belopp, som kallas garantifond. Och hur den fonden ser ut, det förstå herrarna, om jag meddelar, att enligt stadgarna går avgiften till minst tvåhundra kronor per arbetare i anslutet företag. Om nu det företag, som tecknat en dylik ansvarsförbindelse, på något sätt vägrar i vändningen och inte ögonblickligen bugar, när svenska arbetsgivareföreningen dekreterar, att företaget skall sänka lönerna med 25 öre, 27 öre eller 33 öre — tre dylika fall kan jag anföra — då svarar arbetsgivareföreningen helt enkelt: stadgarna, ansvarsbeloppet! Och det medför — såsom t. ex. inträffade för en stor mekanisk verkstad på västkusten, vilket fall jag antar att herr Lithander bör intressera sig för av skäl, som jag senare skall förklara — att arbetsgivareföreningen tar ut på en enda gång ett ansvarsbelopp på 400,000 kronor, ja, det kan komma att gå upp ända till 2 miljoner kronor. Under förra årets remissdebatt höll herr Lithander framför ögonen på regeringen och på samtliga arbetarrepresentanter ett exemplar av tidningen Socialdemokraten, där några blockadmeddelanden funnos införda, och herr Lithander sade: vilket tvång och vilken himmelsskriande orättvisa begås inte mot

dessas stackars arbetare. Men jag frågar er, ärade kammarledamöter, vilket tvång är det då icke, när ett företag kan pressas att utbetala ett belopp av minst 400,000 kronor och ända till 2 miljoner kronor. Det är det slags tvång, som svenska arbetsköpareföreningen använder. Jag undrar om inte det tvånget är åtskilligt mycket kraftigare än fackföreningarnas och om det icke är av den natur, att herr Lithander i år borde hålla en moralpredikan därom.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Nu har man förklarat från något håll, att när vi en gång kommit över den nuvarande situationen, så skola vi sent glömma de stora krisåren. Då skola vi hushålla med de pengar, som industrien förtjänar o. s. v. Då skola arbetarna få sin del med. Jag kan inte karakterisera detta annat än som ren bluff. Jag såg i förrgår en notis i tidningarna om ett bolag, som åtminstone ingenting lärt, nämligen Pripp & Son i Göteborg. Detta bolag hade, om jag inte misstager mig, för år 1922 utbetalat en liten nätt slant av 18 procent till aktieägarna. Så inte skola herrarna vänta, att de, som bestämma över de ekonomiska förhållandena i landet, ha lärt någonting. I vart fall ämna de tydligen inte ådagalägga det.

När nu arbetsköparna använda en så hänsynslös aktion, så borde självklart statsmakterna och i varje fall den nu sittande regeringen göra allt för att söka förhindra att arbetareklassen sänkes ned till en ren fattighjonsståndpunkt. Där äro redan ett femtiotusental arbetare i landet. Men vad sker? Ja, vad visar vår arbetslöshetspolitik. När statsutskottet under sistlidna riksdag *enhälligt*, tyvärr, gör ett uttalande, som inrymmer ökad befogenhet för arbetslöshetskommissionen att gå arbetsköparna tillhanda och när riksdagen sväljer detta mot de kommunistiska rösterna, lyckligtvis, hur kan man då begära annat än att arbetslöshetskommissionen skall ha de »förtjänster», som herr Lindman sade. Dessa förtjänster äro följande. Från den 15 april föregående år har understödet helt indragits för icke mindre än 45,000 arbetare, som alltså ställts på bar backe, som man med andra ord gett katten i, om de kunna existera eller icke, och som ni nu finna här och var i gathörnen och trappuppgångarna, »säljande» kuvert och papper eller vandrande land och rike omkring bettlande. Är det icke ett utmärkt resultat, som arbetslöshetskommissionen i varje fall har bidragit till! Jag har varit i tillfälle att om också bara några ögonblick hålla arbetslöshetskommissionens lönelista i min hand. Det var mycket svårt, ty det är visst ett hemligt ting. Jag tittade emellertid igenom den län för län. Och vet ni, vad det är för löner, som arbetslöshetskommissionen stadfäst? Jo, i det stora flertalet fall tre kronor om dagen, även då arbetet utföres på främmande förlägningsort. I några fall är det sex kronor och kan då ruckas till sex kronor 35 öre å sex kronor 50 öre. Men det är, om jag inte misstager mig, undantag. Ändå skall nu enligt förlydande utfärdas en ny lönelista. Och då man ju är i färd med att pressa ned lönerna inom det privata näringslivet, så kommer naturligtvis även arbetslöshetskommissionens reglering att gå nedåt, så att lönerna komma att bli ännu lägre för de arbetslösa. Resultatet är nu alltså, att kommissionen har »sparat» som man säger,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

icke mindre än omkring 40 miljoner kronor. Jag undrar just, om detta är någon »förtjänst». I varje fall tror jag eller hoppas åtminstone, att även herr Lindman skall förstå, att de fyrtiofem tusen eller femtio tusen arbetare, som alltjämt gå utan arbete, inte betrakta det som någon »förtjänst» utan på helt annat sätt. Och jag anser det vara för mig och mina kamrater en ära att kunna framföra dessa fattiga, svältande människors talan i denna församling.

Det beslöts under föregående riksdag att framdeles skulle kommunerna äga rätt att driva arbetet under egen regi. Det ansågs då vara en mycket stor vinst, och jag måste ärligt tillstå, att även jag räknade med, att får man igenom den möjligheten, att de olika kommunernas arbeten inte skola behöva ledas av södra och norra Sveriges statsarbeten, så skall detta inte blott bli till ekonomisk fördel för staten utan framförallt till gagn för arbetarna. Jag nödgas nu förklara, att jag icke kan se annat, än att arbetslöshetskommissionen eller dess underlydande organ i sin verksamhet har saboterat detta beslut av riksdagen. Alltjämt gör den vad den kan för att draga arbetena in under södra och norra Sveriges statsarbeten med ett resultat, som ett privatbrev till mig från en väganläggning i Bohuslän åskådliggör så klart som man gärna kan önska. Det är en arbetsförman vid ett vägbygge där, som skriver: »Vid en nyligen hållen vägstämman här beslöts åt södra Sveriges statsarbeten överlämna arbeten till en beräknad kostnadssumma av 250,000 kronor. Omkring en tredjedel av denna summa, cirka 80,000 kronor, kommer enligt gängse ackordspriser arbetarna till del. Vart det övriga tar vägen vore vi härnere er synnerligen tacksamma, om ni ville interpellera vederbörande om.» Jag antar, att vederbörande i detta fall är socialministern. »Vårt sätt att bedriva arbetena», skriver han vidare, »är betydligt fördelaktigare för både staten och arbetarna. De arbeten, som det här är fråga om, ha vi beräknat till 140,000 kronor, det vill säga 110,000 kronor billigare än statsarbetena, och ändå skulle daglönen bli sex å sju kronor, då däremot vid statsarbetena daglönen stannar vid tre å fyra kronor.» Nu skall ingen komma och påstå, att den man, som skriver detta, inte känner sin sak. Han har varit ledare för väganläggningar under många år, och han har nu därnere ett arbetslag. Han är alltså fullt kompetent att bedöma saken. Och hans uttalanden stödjas också av åtminstone ett par tre kända fall: historien med lasaretsbyggnaden i Ludvika, historien med kyrkogårdsbyggnaden i Nässjö och, om jag inte misstar mig, något fall till. »Vår önskan är», skriver han, »att medlen överlämnas direkt till vägstyrelserna, där man så önskar, och där man har förutsättning att kunna bedriva arbetena efter den nya metoden. Du skall förstå, hur enkel och säker kontrollen blir: Arbetena utlämnas till lag mot kontrakt, vari en viss summa är stipulerad; sedan staten garanterat det penningbelopp, som erfordras, överenskommer vägstyrelsen med någon bank om pengarnas utbetalande alltefter-som arbetet fortskrider; då arbetet är färdigt, insändas samtliga kontrakt jämte kontokuranräkning från banken å upplupen ränta. Detta torde vara den kontroll som behöves.»

Det skulle verkligen vara intressant att i dag få ett auktoritativt svar på den frågan: Varför har icke arbetslöshetskommissionen eller dess underlydande organ i stället för att sabotera riksdagens beslut om rätten för kommun att driva arbete under egen regi drivit på i den riktningen, och varför har regeringen icke ingripit för att åstadkomma ett resultat i samma riktning? Jag kan nämligen inte sticka under stol med att regeringen i varje fall ytterst är ansvarig för den arbetslöshetspolitik, som arbetslöshetskommissionen har bedrivit, naturligtvis också riksdagen genom det olycksdiga beslut, som fattades föregående riksdag, men särskilt regeringen. Det är ett ansvar, som den icke har någon möjlighet att komma ifrån.

Jag skall i detta sammanhang icke gå in på kapitlet om det anslag, som är upptaget i årets statsverksproposition. Det har ju försiktigtvis förklarats, att, om det behövs, skall man begära mera. Det är ju roligt i varje fall att ha det löftet, men jag måste säga, att jag icke kan sätta alltför stor tilltro till detsamma; ty under föregående års remisdebatt förklarades det från regeringsbanken, närmast socialministern, på en trevare, som var ute redan då, att det icke var någon som helst plan på att gå med på arbetslöshetsanslagets uppdelande i flera olika poster. Trots detta gick man med på sådan uppdelning, och delvis på grund av denna eftergift och på grund av socialdemokratiska partiets undfallenhet lyckades de borgerliga partierna i statsutskottet få en formulering av riksdagens beslut i denna fråga, som har varit till stor skada för arbetarna. Man säger emellertid, att här är det nödvändigt att gå så långt, därför att vi ha inga penningar. Jag undrar just: Skulle det ändå inte varit möjligt att beskära fjärde huvudtiteln en liten smula till? Vid 1915 års riksdag — då hade vi, om jag inte minns orätt, en högerregering, och befunno oss mitt i brinnande krig — hade vi en militärbudget med ett ordinarie anslag av, vill jag minnas, 82 miljoner kronor å båda försvarshuvudtitlarna tillsammans. I år ha vi en militärbudget på runt taget 150 miljoner kronor, nu efter det freden kommit och nu när vi ha en arbetarregering. Jag måste verkligen säga, att det förefaller mig, som om herr Lindmans klagan i detta avseende är något av det mest omöjliga man överhuvud taget kan tänka sig, och jag antager, att hans uppträdande också var bara ett spegelfäktteri för att visa regeringen, att man nog följer dess göranden och låtanden ordentligt.

Jag skall därefter tillåta mig att beröra ett kapitel, som här icke förut berörts, nämligen hur dessa penningar under fjärde huvudtiteln användas. Jag skall då enbart i förbigående erinra om Nättrabylädret. Den saken är, det vill jag öppet och ärligt tillstå, regeringen icke ansvarig för. Detta Nättrabyläder spökade tämligen länge i tidningar av olika färger, och jag skulle på den grund vilja ställa frågan: Finns det ingen möjlighet att med effektivt ingripande komma åt sådana manipulationer, som »Nättrabylädret» är ett uttryck för? Borde det inte vara en synnerligen nära till hands liggande åtgärd för den nu sittande regeringen och framför allt för finansministern att verkligen taga upp och titta efter inte bara hur

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

många ämbetsmän det är; det vore väl en gudi behaglig gärning att i samma ögonblick se till, att byråkratien inte börjar att växa, vilket jag misstänker delvis blir ett resultat av t. ex. kommittéslakten. Jag skall f. ö. i dag icke yttra mig om kommittéslakten, men nog synes den mig bevisa, att regeringen litet för mycket fallit undan för de borgerliga kraven. Ty genom denna kommittésakt, och framför allt genom det sätt, på vilket den skett, har man delvis skaffat bort vad man trodde skulle bli resultatet av herr Engbergs demokrati i politiskt avseende under dessa senaste år.

Detta Nättrabyläder, det var helt garvade hudar; det var, som man inom arméns intendenturdepartement sade, sådant, att till och med ögonlocken voro garvade. Man tycker, att dels därför och dels därför att lädret inköpts synnerligen dyrt, man borde använda *allt* lädret. Men det gör man inte. Tvärtom, arméns intendenturdepartement förbjuder helt enkelt tillverkning av skodon vid vissa regementen. Jag har här vederbörande handling, som utgått från arméns intendentur. Resultatet blir självklart, som man också upplyser om bland de sakkunniga där nere, att man får slunga bort ända till 30—40 % av hudarna, mindrevärdiga delar som, om man finge tillverka egna skor på regementena, kunde användas till tålappar och en hel del andra saker.

Jag skall så be att få titta på en annan sak. Det har sagts mig — jag antager, att vi här kunna få en auktoritativ förklaring av saken — att det har genom arméförvaltningens artilleridepartement förut inköpts en massa ammunition, så att det nu ligger bland annat 20 miljoner gevärspatroner, som man enligt order i december från samma departement nu skall plundra. Man har till och med för ammunitionsfabriken i Marieberg inköpt specialmaskiner för utförande av denna plundring. Jag undrar ändå, om inte herr Lindman och jag, och jag tror även herr finansministern, kunna vara eniga om, att de pengar, dessa 20 miljoner patroner kostat, kunnat användas på ett förnuftigare sätt.

Eller tvättmedelshistorien! Allt ägnat att visa nödvändigheten av, att man går till en ordentlig räfst, betydligt djupare än vad finansministern hittills har hunnit.

Jag skulle verkligen vilja fråga krigsministern, vad han säger om dessa förhållanden, liksom också vad han säger om det förhållandet, som nu är allmänt känt, att vissa av arméns, icke minst intendenturens, aktiva officerare bilda bolag till höger och vänster med, så vitt mänskligt att döma, uppenbart syfte att utnyttja sin ställning i statens tjänst för att kunna klå staten på pengar. Eller vad är det annat, då man till exempel bildar något som kallas Svenska Aeroaktiebolaget, som utgöres av en enda person, löjtnant Bückner, som äger 46 av bolagets 50 aktier. Löjtnanten ifråga, som själv utgör bolagets styrelse, är samtidigt kontrollant och provflygare vid flotans varv i Stockholm och — jag skall låta vara osagt om på grund härav — håller just nu på att tillverka flygmaskiner för svenska flottan på ett båtvarv på Lidingön. Jag skulle vara synnerligen tacksam, om dessa saker undersöktes. De visa ju så bra som helst, att

det är nödvändigt, att arbetareregeringen icke bara litar på sina underlydande, ty de representera sannerligen icke allmänt »den bästa ämbetsmannakår i världen». Det finns många tecken som tyda på motsatsen, t. ex. denna illustra telegrafstyrelses uppträdande.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr Lindman kritiserade kommunikationsministern för att han ingripit till förmån för personalen. Herr Örne, som tydligen är en sanningskär man, ställde kyrkan mitt i byn och förklarade, att det icke var sant: Vi ha icke ingripit till förmån för någondera parten. Det är vad man minst kan säga om kommunikationsministerns åtgörande i denna sak. När kommunikationsministern talar om att de extra telefonisternas strejk var fullkomligt onödig, skulle jag vilja fråga: Vad hade dessa extra telefonister annat att göra än tillgripa strejken, då de faktiskt fingo vänta från april till juli, innan de fingo svar på en framställning, som året förut hade utretts och var fullständigt klar. Regeringen gav den 24 juli svar, att den ansåg, att kollektivavtal skulle åstadkommas, men strejken utbröt den 20 juli. Samma dag behagade telegrafstyrelsen avgiva svar på den promemoria, som regeringen remitterat till densamma. Då frågar jag: Om nu strejken var onödig, varför kunde inte kommunikationsministern och regeringen förr, *den 20 juli* i stället för den 24, meddelat att den ansåg att förhandlingar skulle upptagas för åstadkommande av kollektivavtal? Hade det inte gått lika bra fyra dagar tidigare som senare? Då hade man säkert undvikit denna strejk. Herr Lindman borde sannerligen icke vara missnöjd med resultatet av denna historia då han besinnar, att telegrafstyrelsen träffat avtal med en strejkbrytareorganisation, under det att det övervägande stora flertalet av de extra telefonisterna, som tillhöra den regelrätta organisation, med vilken det *skulle* förhandlas, *sakna* avtal. Och som vi nyss hörde kommunikationsministern meddela, har regeringen förklarat, att den kan ingenting göra åt saken. Avtalet med strejkbrytareorganisationen skall stå. Det skulle vara bra roligt att veta, vad landsorganisationens representanter säga om detta illustra förhållande, att under en arbetareregering en verkstyrelse träffar avtal med en strejkbrytareorganisation men vägrar att göra samma med de fackligt organiserade samt sedan, som vi nyss hörde, förklarar, att den kan ingenting göra åt saken.

Härnäst skall jag taga upp en fråga, som på det sista i dessa dagar åstadkommit mycket rabalder, nämligen jordfrågan eller Älg-lösaaffären. Jag har genom vissa forskningar i kammarkollegium och dess arkiv lyckats samla avskrifter av en del dokument, som ställa hela detta fall i en något annan dager än den i vilken det som den borgerliga pressen sökt giva densamma. Jag skulle emellertid först vilja uttala min förvåning över det underbara system, som råder i detta land. Bolaget, Gimo-Österbybolaget, är mycket trängt. Det kan inte på något sätt klara sig. Alla akter tala mot detsamma. Vad gör bolaget? Jo, det vidtalar en ung tjänsteman, om jag icke misstager mig, i kammarkollegium, vilken *samtidigt* som han är statsavlönad och sorterar under den sittande arbetareregeringen helt enkelt sätter sig ned och gör en utredning, som visar, att bolaget

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

egentligen är vitt som snö och den stackars från gård och grund drivne bonden naturligtvis en herre, som saknar alla ekonomiska rättigheter. Och nu har man — det har den borgerliga pressen åstadkommit — till på köpet börjat taga heder och ära av karlen: Han är en oduglig jordbrukare, en latmask och allt möjligt. Som intyg härför åberopar man en herre vid namn Edling. Han skrivs som odalman, bevars, i Stockholms Dagblad.

Det skall vara på en dylik tidningsredaktion, som man kallar herr Edling för odalman. Annars är det vanligt, att en man, vars diken vuxit igen med skog, och som nästan hela sitt liv varit handlande, knappast kallas odalman. Vad säges emellertid i denna utredning? »Jo det talas om, att hemmanet Äglösa år 1643 såldes av kronan till Louis de Geer den äldre. Det var ett av de hemman, som kallades arv- och egnahemman.

Jag skall med Louis de Geers egna köpehandlingar söka visa, att rätten icke tillhör kronan. Och denna rätt, den s. k. skattemannarätten, förbehölls i köpebrevet uttryckligen jordägaren. Jag har fyra utdrag ur jordeböckerna. Det talas i förstnämnda utredning om, att redan på 15- och 1600 talen var hemmanet upptaget som sålt av kronan. Såvitt man kan finna, härstamma dock de första jordeböckerna från år 1641. Någon tidigare finnes icke i kammarkollegii arkiv. Och där talas icke om, att Äglösa hör under kronan, men där talas om, att det är annoterat under akademien. I 1650-års jordbok står, att hemmanet är annoterat såsom sålt till frälse, herr Lindman, och om det är sålt till frälse, så anse de sakkunniga, med vilka jag talat, att det endast rör sig om frälseräntan och ingenting annat. I 1661 års jordbok är det likadant. I 1645 års likadant. Sedan finns det tvenne kontrakt, som Louis de Geer gjort med kronan, och där säges angående detta Äglösa, att vad skatterättigheten vidkommer skall bemälde Louis de Geer, hans hustru och arvingar icke hava makt »jordäganden i från dess börd att tränga». Det står i 1643 års kontrakt och likaså i 1646 års, att vad skatterättigheten vidkommer skall »Louis de Geer icke ha makt jordäganden från hans byrd att tränga» o. s. v. En mängd andra akter kunna förebringas. Men jag hoppas få tillfälle att en gång återkomma till detta under denna riksdag.

Nu frågar man sig dock, vad från regeringens sida gjorts för att i detta fall skydda bonden. Hänvisar man till jordkommissionen, kan jag konstatera, att den varit och undersökt saken, men resultatet är, att Jansson i Äglösa är jagad från gård och hem. Befolkningen i trakten, framför allt arrendatorerna under Gimo-Österby bruk stå som en man på Janssons sida, ett förhållande som jag för 14 dagar sedan var i tillfälle att konstatera.

Herr Lindman yttrade vid kammarens högerpartis öppnings-sammanträde, att borgare och bönder stodo sida vid sida, stödjande varandra. Jag skall ej vara elak, men sannerligen om ej Sveriges bondeklass, icke storbönder och godsägare, fått känna på det »stöd», som borgarväldet av herr Lindmans typ representerar. Det är rätt, att jorden är överintecknad, men skulden därtill är icke för höga

skatter, herr Lindman, utan det är den svindel, som bedrivits genom bankerna. Den jord, som tidigare var självständig, ligger nu faktiskt i bolags- eller bankhänder. Behöva vi ett mera typiskt fall än förhållandena i den 15 mil långa och 7 mil breda egendom, som Gimo-Österby utgör. Svenska handelsbanken är ytterst ansvarig för den historien. Det fanns en gång där arrendatorer, som ville köpa hemman, men den tiden är förbi. I dag vill ingen köpa arrendatorjord, som han arrenderar. Man vet, att då blir det bara att komma i bankernas händer, och så mycket frihetskänsla har man, att det vill man akta sig för.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

På alla områden arbeta krafter mot arbetarklassen. Från kommunistisk sida anse vi, att regeringen minst av allt under dessa förhållanden med tillräcklig kraft tillvaratagit arbetarintressena. Vi förstå, att förhållandena äro svåra, men det finnes en massa av omständigheter, som icke kunna vara tillräckligt försvarade, och vi ha säkert många 10,000-tal arbetare bakom oss i denna vår uppfattning.

När nu bourgeoisien icke längre kan med s. k. lagliga medel åstadkomma vad den önskar, vad gör den? Den gör, som exemplen visa från Italien, Ungern och en del andra länder, och som vi haft tecken till hemma. Den organiserar sig för att vid sidan av lagen, och trots herr Engbergs demokrati, slå ned arbetarklassen och genomföra sin vilja. Herr Adlercreutz i Västerås är här ett exempel. Socialdemokraten skrev om den mannen, att det var »en modig man, chefen för ett av våra regementen». Och »den anda, som talar ur överste Adlercreutz' artikel är sannerligen något, som endast lätt-sinnet kan komma förbi». Var så god, herr Engberg är alltså en lättsinnig man. »Sannerligen är icke Sverige snart moget för en nationalistisk folkrörelse i fascistisk anda. Vi längta icke efter fascistiska våldshandlingar men vi längta efter deras oförvägenhet och handlingskraft», skriver herr Adlercreutz. Jag ber de ärade ledamöterna i kammaren lyssna till följande: »Tror man icke, att det överallt i världen finnes krafter, som brinna av dådlust och gärna skulle rikta denna mot de parlamentariska orkeslösa pratförsamlingarna? För visso — säger socialdemokraten — är det så.»

Man försöker emellertid bagatellisera herr Adlercreutz' artikel och herr Engberg gjorde det också. Något liknande gjorde man också i Italien. Men en vacker dag tog man sådana arbetsledare som herr Engberg — skola vi sätta citationstecken — på ett sätt, som de säkerligen aldrig glömma. Och jag tror, att Italiens arbetarledare, t. o. m. socialdemokraterna, äro villiga att skriva under på, att när de ej förutsågo betydelsen av bourgeoisiens aktion gjorde de en dumhet, som arbetarvärlden i Italien nu fått sota för. Är det så säkert, att Adlercreutz är ensam här i Sverige? Krigsministern är icke här, men jag ville be honom att titta efter litet hur det är på andra regementen och t. ex. syna i sömmarna en viss major Tamm i Falun och den verksamhet, som han och många andra bedriva. Herr Lindman är naturligtvis som alltid oskyldig, men jag misstänker, att den dag det gäller, frågar man ej herr Lindman till råds, om han nu är så oskyldig.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Ur kommunistisk synpunkt anse vi, att alla dessa varsel ställa krav på Sveriges arbetare. Vi kunna i varje fall icke sluta ögonen till för det faktum, att så fort arbetarklassen kämpar för en människovärdig existens, så fort detta sker på allvar och bara med en liten vilja att åstadkomma ett rättvisare samhälle, då mana de, som anse sig alltid ha rätt att sitta vid en privilegierad ställning, till väpnad samling, till »handling i fascismens anda», till mord alltså på dem, som äro sina idéer trogna, de arbetarledare, som kämpat, så gott de förstå, enligt ärligaste vilja för arbetarklassens sak.

Lugnt och kallt skola Sveriges arbetare se på läget, icke låta provocera sig till överilade handlingar, men ej heller vika för det våld, som kapitalismen i olika former reser på vägen till ett bättre samhällssystem, som kommunismen kämpar för.

Herr Lövgren: Herr talman, mina damer och herrar! Jag har egentligen begärt ordet för att säga några ord i anledning av det sätt, på vilket arbetslöshetsproblemet blir behandlat i vårt land. Jag är ju på det klara med att den socialdemokratiska regeringen mot sig har en borgerlig parlamentsmajoritet, som hindrar den ifrån att lägga fram så långt gående förslag, som den väl själv skulle önska. Jag är fullt på det klara med att det borgerliga samhället nu betraktar arbetslöshetsproblemet såsom ett tämligen snart övergående förhållande. Såvitt jag kan förstå är detta oriktigt. Arbetslöshetsproblemet är icke något som försvinner inom en snar framtid, utan arbetslösheten räcker denna gång över många år, och jag skall försöka ge starka skäl, varför enligt min mening arbetslösheten icke så snart kommer att upphöra.

Det kan icke rimligen begäras, att vi skola få en större marknad ute i världen för våra varor än den vi hade före kriget. Icke heller är det möjligt att till jordbruket föra alla de tusentals och tiotusentals människor, som blivit arbetslösa. Dessutom böra vi icke förbise, att emigrationen i hög grad varit avstannad, och även om den nu kommer i gång, lär den likväl icke kunna omfatta de femtiotusental arbetslösa, som vi ha, och såvitt jag kan förstå är den stock av arbetslösa, som vi nu ha, till stor del en följd av att den dolda emigrationen avstannat. Vi hade före kriget en dold emigration, som omfattade många tiotusentals människor, som under kriget tjänade sitt uppehälle såsom sjömän i Englands och Amerikas handelsflottor — för enbart Englands vidkommande uppgick antalet till två à tre tiotusental. De blevo, när kriget upphörde och soldaterna avmobiliserades, avstängda från arbete, ty man hade icke behov av dem, utan man satte de forna soldaterna i deras ställe. Dessa människor, som hade sitt uppehälle på världshaven såsom sjömän eller i många sysselsättningar på land, voro aldrig bokförda såsom emigranter, utan de stodo kyrkobokförda här i landet. De voro icke dess mindre emigranter. När denna emigration har upphört, är det uppenbart, att vi skola få många tiotusentals man, som konkurrera om arbetstillfällena, och följaktligen måste arbetslösheten sträcka sig

över en mycket, mycket lång period. Dessutom är det så, att när samhället är i den situationen, att det redovisas 43,000—45,000 arbetslösa, så är det långt ifrån hela antalet, ty det är tusental och åter tusental som aldrig anmäla sig, då de äro på det klara med sin ställning på grund av den politik, som föres emot dem. *När man icke har ett öres reveny av att anmäla sig såsom arbetslös, då gör man det icke heller.*

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Medveten som jag är, att man icke kan få den borgerliga majoriteten med på att bevilja medel till arbetslöshetsunderstöd eller nödhjälpsarbete, ber jag att dels till herr kommunikationsministern och dels till herr jordbruksministern få ställa ett par spörsmål, som jag tror borde, sedda mot de reala förhållandena, åstadkomma, att man finge en aktion i gång, som minskade arbetslösheten.

Det svenska skiftesystemet har medfört att vi allmänt uppe i Norrland ha en överbefolkning i kusttrakterna. Man har delat upp jordbrukshemmanen undan för undan, så att de blivit så små, att parcellerna blivit otillräckliga för att kunna föda sina innehavare. Resultatet har blivit, såsom jag anförde i debatten vid Fabian Måns-sons interpellation förliden riksdag, att det uppstått en kategori, som kan betecknas såsom halv- och kvartsbönder.

Om man har en strävan att föra tillbaka till jordbruket massor av människor, så är det väl närmast till hands att föra dit dem, som redan äro där, men som nu till hälften eller tre fjärdedelar äro industriarbetare, att ge dem det ekonomiska stöd de behöva för att förvandla dem från arbetare i beroende ställning till fullständiga jordbrukare. Hur skulle det gå till? Jo, det är tusental och åter tusental, som hava början till ett jordbruk, men de äga dessutom odlingsbar mark tillräckligt för att göra dem självförsörjande om de blott erhålla ekonomiskt stöd under den tid, som de behöva för att uppodla densamma. Dem borde vi ge tillfälle att förvandla sig själva till fullständiga jordbrukare. Man avskaffar då den parias-klass, som de nu utgöra. De utgöra en verklig samhällsfara, då de pressa ned lönerna för industriarbetarna i Norrland, Värmland och Dalarna. Deras antal är minst 120,000. Var och en kan förstå, vilken fara det är, när denna grupp blivit så talrik. Vad man bör göra i dessa trakter, där deras antal är så stort, kan man göra med ett enkelt deklarationssystem, genom vilket man plockar fram dem, som tro sig om att kunna förvandla sig själva från halv- eller trekvartsindustriarbetare till hela bönder. Man kunde bevilja dem lån, som satte dem i tillfälle att göra det, gärna räntefria lån, där amorteringen började efter en 5—10 år. Därigenom gjorde man en återgång till jordbruket möjlig för många tiotusental av dem, som nu konkurrera om arbetstillfällena vid industrien.

Det är möjligt, att jag framför denna min tanke motionsvis och mera detaljerat utarbetad, men jag vill redan nu fråga herr jordbruksministern: Vill herr jordbruksministern stödja en aktion för att förhjälpa de nuvarande bönderna i Norrland, som ha så litet jord att sköta, att de blott därpå kunna föda 2 à 3 kor, till mera jord? Vill herr jordbruksministern företaga en aktion, som hjälper dem till

Vid remiss av statsverkspropositionen. full sysselsättning vid jordbruket, och på det sätt lindra arbetslösheten för stora grupper?

(Forts.)

Till herr kommunikationsministern vill jag ställa ett spørsmål, som förefaller mig åtminstone mycket naturligt, sett mot bakgrunden av förhållandena i världen. Jag försäkrar denna kammars ledamöter, att jag har fått mera rätt än jag någonsin önskade mig i fråga om Nationernas förbund eller rättare sagt i fråga om Versaillesfreden. Kriget hotar värre än någonsin! Men mot bakgrunden av all oreda ute i Europa skulle jag vilja fråga dels regeringen, dels också riksdagens ledamöter: anse ni det icke vara på tiden att vidtaga en åtgärd, som dels skulle vara en första klassens försvarsåtgärd, dels också skulle vara en första klassens åtgärd för att afhjälpa arbetslösheten, nämligen elektrifiering av järnvägarna? Vi böra icke inrätta oss så som om det vore frid och fröjd ute i världen, då vi se de förhållanden, som råda ute i Europa, och då vi nyligen betalat 200 kronor per ton för kol, är det icke då rimligt, att detta land, som har sådana tillgångar på elektrisk energi, går till elektrifiering av järnvägsnätet, så att vi vid en eventuell krigsfara eller en eventuell avspärrning likväl ha kommunikationsnätet i förstklassigt skick? Uppenbarligen kostar det pengar, men dessa pengar äro väl använda, om man tar i betraktande att man därmed sätter i gång svenska fabriker, så att det blir tillfälle att få tiotusentals arbetslösa, som nu gå och driva, satta till nyttigt arbete. Vidare skulle man förbättra landets handelsbalans, när man icke behövde köpa utländska kol utan kunde använda vår egen vattenkraft i stället.

Jag vill ställa den frågan till herr kommunikationsministern: Vill icke herr kommunikationsministern med dessa förhållanden, som jag påpekat, såsom bakgrund företaga den aktionen att lägga fram förslag för riksdagen om allmän elektrifiering av Sveriges järnvägsnät utan hänsyn till budgetens läge eller rättare sagt till att de ekonomiska förhållanden äro sådana de äro? Vore det icke en handling för Sveriges vidkommande, som bättre än någon annan, man nu kunde göra, skulle skydda den svenska verkstadsindustrien och lindra den svenska arbetslösheten, att gå fram på den linjen, även med risk att statsskulden skulle ökas med 200 à 300 miljoner kronor?

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lindskog: Herr talman, mina damer och herrar! Jag skall tillåta mig att börja med att med anledning av den förda diskussionen uttala ett beklagande över herrar Engbergs och Kilboms mellanhavande. Jag vill icke neka till, att den gångna valrörelsen hade givit mig vissa förhoppningar om att det skulle bli en varaktig vänskap mellan det socialdemokratiska och det kommunistiska partiet. Jag vill åtminstone uttala den förhoppningen, att den spricka, som nu tycks ha blivit mellan de båda partierna, icke måtte bli mera djupgående än att den måtte vara ifyllt till nästa valrörelse.

Jag skall vidare be att med anledning av herr Engbergs yttrande angående den moderation, som högers ledare här i dag visat och som herr Engberg, som det tycktes, naturnödvändigt trodde peka hän på en svag saklig position, få säga, att det finnes andra motiv för ett moderat uppträdande i form än en svag saklig position. Och jag tror, att det snarast är en heder för högern och dess ledare, att den använder en sådan moderation.

Jag vill vidare uttala min livliga glädje över den utveckling herr Engberg undergått under det gångna året. Jag minnes mycket livligt, hur han i fjol på tal om bankpolitiken utvecklade den åsikten, att herrar aktieägare i en bank hade han ingen barmhärtighet med; de spelade lotteri och med dem fick det gå hur det ville. Men i dag uttalade han sin verkliga medömkan med aktieägarna i Värmlandsbanken och kanske också i en eller annan annan bank.

Vidare har herr Engberg talat om att han förväntade med fasthet och bestämdhet, att Nya Dagligt Allehanda och Aftonbladet skulle i afton under feta rubriker innehålla vad som kunde passa. Jag vill icke förneka, att detta herr Engbergs uttalande pekar på en erfarenhet inom den journalistiska tekniken, som visar på en mångårig övning.

Jag vill sedan ansluta mig på det livligaste till ett uttalande av herr Lindman, där han säger, att då det finnes en minoritetsregering, så ålägger detta faktiskt regeringen vissa förpliktelser med avseende å de handlingar, som den har att företaga. Jag vill dock med beklagande konstatera, att det förefaller som om den uppfattningen icke delades av alla regeringens medlemmar. Åtminstone har försvarsministern låtit i tidningen Socialdemokraten förstå, att han med större glädje hälsade ett ogillande än ett gillande från högers sida. Jag vill icke neka till att ett sådant uttalande verkar ganska egenomligt från den regerings sida, som en gång kallade sig landsregering, om jag också ingalunda vill bestämt påstå, att jag finner det klart, att statsrådet Hanssons uttalande delas av hela regeringen.

Man finner av finansministerns budget och av hans åtgöranden, att han vidtagit åtskilliga mycket ingripande besparingar, som blivit föremål för olika uttalanden, men som jag tror att man i stort sett måste hälsa med bifall och gillande. Jag tänker särskilt därvidlag på den stora kommittéslakten. Det är ju klart, att här finnes rum för olika meningar, och man kanske kan beklaga, att en eller annan utredning, som kunde varit nog så behövlig och nödvändig, inställts, men nöden har ingen lag. Vad jag emellertid icke vill lämna alldeles utan påpekande är det förhållandet, att icke finansministerns skarpa kniv tagit så pass djupt, att den åtminstone skurit socialiseringsnämnden en liten smula i köttet. Det har icke förvånat mig, att finansministern och regeringen icke indragit socialiseringsnämnden — egna barn äro ju alltid kärast, och ingen hade väntat detta — men nog tycker man, att på en tid, då alla erfarenheter utifrån peka hän på att socialiseringsnämndens egentliga uppgift snarare torde bli att motivera, varför icke socialisering bör införas,

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

än att söka införa reformer, varigenom den blir möjlig, det hade varit tillfälle till en viss omkostymering av socialiseringsnämnden åtminstone på två punkter. Den ena punkten är den, att nog kunde man hava tänkt sig att något avgränsa livslängden för denna socialiseringsnämnd, så att icke nämnden känt sig frestad av sina synnerligen betydande timliga förmåner att alltför mycket inrikta sig på evigheten. Ty man måste medgiva, att det ser nästan ut, som om den det gjort. Det finns gott om länder i Europa och utanför Europa, nya länder skapas, och tillfällena till socialiseringsnämndens arbetsmöjligheter växa sålunda alltjämt. Det andra hade varit, att när man erinrar sig, huru som i sammanhang med det sätt, varpå socialiseringsnämnden tillsattes, en gång här i denna kammare talades om ett skämt med svenska folket under kammarens jublande instämmande, och när man erinrar sig, att detta samma sätt blev föremål för konstitutionsutskottets ogillande, ett ogillande som kammaren för sin del gillade, då tycker man, att åtminstone den omkostymeringen hade bort äga rum, att regeringen hade förvandlat socialiseringsnämnden till en vanlig, eller kanske jag skall säga under dessa tider ovanlig kungl. kommitté med den större kontrollmöjlighet och den bättre ekonomisering, som skulle ligga däri.

Jag skall sedan övergå till att något tala om en omständighet, som här blivit berörd av både herr Lindman och statsrådet Örne, nämligen om statsrådet Örne bekanta ingripande i telefonkonflikten. Trots den synnerligen sympatiska framställning, som statsrådet Örne här lämnat, måste jag ändå framhålla skälen för den fullständigt avvikande ståndpunkt, som jag i detta fall representerar. Jag vill som en liten bakgrund för det hela påminna om, att denna konflikt framgick ur en begäran om kollektivavtal från telefonmannaförbundets sida, en begäran, som innehöll, man kan nästan säga, synnerligen orimliga framställningar, som gjorde det fullt motiverat, att telegrafverket icke var vidare fallet för saken. Jag påminner vidare om, att strejken sattes i scen under ytterst osympatiska och hänsynslösa former, och slutligen om att regeringen icke en gång fick så pass mycket tid på sig av telefonmannaförbundet, att den hann avgiva sitt svar och fatta sitt beslut i saken. Men det är blott preliminärer. Jag vill icke ingå på den förvisso betydelsefulla frågan för eller mot kollektivavtal. Jag vill icke neka till att telegrafverkets motivering för sitt avslag var så kraftig och så bärande, att det för min personliga del verkade egendomligt, att statsrådet Örne ställde sig på den andra ståndpunkten, men jag lägger ingen som helst vikt vid detta. Det som för mig varit avgörande och som statsrådet Örne icke synts mig kunna i sitt svar här i dag tillfredsställande förklara är följande. En strejk må för en socialdemokratisk uppfattning vara av än så sakrosankt och än så höghelig natur, men en strejk är dock ännu icke en av de legala former, vari statens tjänare äga att vända sig till landets regering. En strejk innebär dock snarare tvärtom en krigsförklaring emot samhället och emot staten, och som sådan borde den medföra en annullering av varje föregående hänvändelse. Men

regeringen gör tvärtom, den fattar i stället beslut att ställa sig åtminstone formellt på de strejkandes sida och detta under den försvärande omständigheten, att det redan torde varit fullständigt klart, att telegrafverket var fullt i stånd att möta allmänhetens berättigade krav och att strejken var misslyckad. Man kan icke komma ifrån, att det hela därigenom fick ett sken över sig, som om icke den socialdemokratiska regeringen ville låta den skammen komma över sig, att något så fint som en strejk i ett statens verk vore dömt att misslyckas, under det att en socialdemokratisk regering satt vid makten. Detta är naturligtvis blott och bart ett sken, men det som är bitter verklighet är, att regeringens ingripande sannerligen icke innebär någon större uppmuntran för alla de många, som under de hårda och kritiska tiderna med trohet emot åtagna förpliktelser och med offervilja ställt sig på statens och samhällets sida och arbetat till allmänhetens fromma, men väl innebär det en viss uppmuntran för dem, som i framtiden tänka på att gå till strejk i ett statens verk, då de kanske åtminstone inbilla sig, att de i regeringen ha en säker vän och att, om så illa skulle vara, att strejken skulle se ut att misslyckas, det gamla ordet nog skulle gälla, att i nöden provas vännen.

Om statsrådet Örnes ingripande vill jag använda de ord, som han själv använde, jag tror det var på mötet i Örebro, men med en liten omändring i slutet. Jag skulle vilja säga, att sådant kan ske en gång, och sådant kan ske två gånger, men knappast oftare, utan att statens auktoritet på det allvarligaste rubbas, och statens auktoritet är dock en bland de starkaste och bästa tillgångar, som vi här i vårt land hava. Jag vill till sist säga, att det har icke verkat minst överraskande på de svenska borgerliga leden att det är statsrådet Örne, som vidtagit dessa åtgärder, då jag icke vill hålla inne med min allvarliga mening, att statsrådet Örne genom sina om vidsynthet vittnande uttalanden och åtgöranden i många frågor förvärvat stora sympatier, som sträcka sig långt in i högerens led. Jag har velat säga detta, även om jag därigenom riskerar, att statsrådet Örne skulle fatta detta erkännande från en högerman som en för honom högst beklaglig olyckshändelse, kanske som nästan det allra sorgligaste i denna sorgliga historia.

Jag skall sedermera övergå att till sist också med några ord beröra en annan historia, där jag tillåter mig vända mig till statsrådet Per Albin Hansson. Det vore nog frestande att gå in på åtskilligt av statsrådet Hanssons åtgöranden, men jag skall koncentrera mig blott på en enda punkt. Det är det sätt, varpå han i samband med den socialistiska ungdomskongressen reservationslöst uttalade sin anslutning till den mötesresolution, som denna kongress fattade. Det nämndes i sammanhang med den pressdiskussion, som då följde, från liberalt håll, att man kanske icke behöver tillmäta statsrådets uttalanden en så stor kraft och verkan, då det hela säkerligen var en förlöpning — förlöpning, ja det nämndes i olika liberala organ litet olika nyanseringar, ända från ett organ, som talade om en beklaglig förlöpning, till ett annat, som talade om en dundrande förlöpning. Men jag kan tyvärr, så kärt det än vore mig, icke acceptera denna teori om en

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

förlöpning, just därför att statsrådet Hansson dock i varje fall tillåtit, att i tidningen Socialdemokraten dag för dag publicerades de uttryck för sympati, glädje, tacksamhet och instämmanden, som från olika delar av landet från hans närmaste meningsfränder till honom inteleggraferades.

Statsrådet Hansson har uttalat, att han ansåg en socialistisk agitation i armén vara uteslutande av godo. Jag vill här tillägga, att statsrådet Hansson sedermera i tidningen Socialdemokraten förklarar detta så, att han egentligen därvidlag tänkte på den privata agitationen man och man emellan. Nej, herr statsråd, det är icke detta, som saken egentligen avser; det går icke att komma ifrån, när man läser den socialdemokratiska ungdomsklubbens mötesbeslut, att vad det här egentligen rör sig om är en systematiserad och organiserad agitation bland de värnpliktiga i politisk riktning under nådigt beskydd och med högsta välsignelse av herr försvarsministern. Det är ungefär detsamma, som om man tänkte sig, att en socialistisk ungdomsklubb beslöte att bedriva politisk propaganda för sina idéer vid våra folkhögskolor och folkskoleseminarier och ecklesiastikministern uttalade sitt höga gillande av planen. Det talas om att den socialistiska agitationen skall ske med noggrant fördelade roller och med instruktionskurser för deltagarna. Jag har mig naturligtvis icke bekant, vilka läroböcker man tänker använda vid dessa instruktionskurser. Jag vet icke, om man kanske närmast tänkt på den socialistiska abc-bok, som jag här under fjolårets remissdebatt något berörde och i vilken lögnen rekommenderas som ett synnerligen gott medel i den socialistiska agitationens tjänst, eller om man tänkt sig såsom material för instruktionen en eller annan av de agitatoriska flygskrifter för militärer, som måhända herr försvarsministern åtminstone par renommé känner till. Det förefaller mig vara alldeles tydligt, att en dylik politisk agitation, sådan den är planlagd av dessa ungdomsklubbar med försvarsministerns gillande, i sina konsekvenser också leder hän till en upplösning av disciplinen i armén. Jag vill ingalunda säga, att icke en socialdemokrat kan vara en utomordentligt god soldat. Våra socialdemokratiska arbetare kunna vara, och äro ofta nog förträffliga soldater, som det kan vara en heder och en glädje för våra officerare att hava under sitt befäl. Men vad det här gäller, hur försiktig formuleringen än är, det är tydligen att hos de värnpliktiga ingjuta en viss misstro och en viss misstänksamhet mot befälet, och det riktas till och med från socialdemokratiskt håll den rent av ohyggliga misstanken mot officerare, att en alltför stor procent av dem skulle hysa högeråskådningar. Man kan icke komma ifrån, att det är denna misstankens och misstrons anda, som man vill söka ingjuta hos våra värnpliktiga. Man vill säga till dem, att de liksom skola ha ett vaksamt öga på befälet och underkasta deras befallningar en viss kontroll, så att man noga ser efter, om de äro i god överensstämmelse med socialdemokratisk anda och tänkesätt. Det synes mig dock uppenbart, att en dylik planlagd agitation står i strid mot andan och tankegången i svensk lag och författning och att den verkar till upplösning av disciplinen.

Jag medger fortfarande, att formuleringen av beslutet är ganska väl och försiktigt avfattad, men jag vill blott fråga, hur det går, när det sedan föres ut i verkligheten. Kan man där vara säker på att dessa hundratals och tusentals agitatorer äro lika försiktiga i sitt uppträdande. Låt mig t. ex. tänka på min landsman Sjö från Lund, som icke ville taga i de stamanställda med tång en gång. Hans yttrande tillbakavisades av kongressen, men jag är icke säker på att hans tjänster komma att tillbakavisas, om han anmäler sig som frivillig agitator.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Jag kan väl förstå, att det inom olika partier och riktningar i vårt land finnes mycket olika uppfattning om hur långt vårt land skall gå i ekonomiska uppoffringar för landets försvar. Därom finnes alltid och kommer alltid att finnas olika uppfattning, men jag har svårt att förstå, hur det kan vara möjligt att särskilt från försvarsministrarnas sida försvara den ståndpunkten, att man skall genom ett undergrävande av disciplinen i armén fullständigt förstöra verkan av alla ekonomiska uppoffringar för vårt försvar. Ty det blir resultatet, om disciplinens anda viker från vår armé.

Här har redan förut i dag talats om de orosmoln, som finnas runt omkring oss. Vi se, hur det i Mellaneuropa sås ut ett hat och en förbittring, som med naturnödvändighet leder till kommande krig, och i landet där borta i öster, i Ryssland, se vi, hur samtidigt som miljoner människor svälta till döds, beväpnas och vapenövas andra miljoner med tydlig avsikt att ingripa i kommande krig, och under detta har vår försvarsminister den egendomliga idealistiska uppfattningen, att vårt land bör gå i spetsen, då det gäller en avvapning av folken. Nåväl, jag kan till nöds förstå, att vår försvarsminister med de åsikter, som han på detta område hyser, har ställt sig på det sätt, som han gjort i förhållande till de socialdemokratiska ungdomsklubbarnas resolution, men jag har svårare att förstå, att Sveriges statsminister anser det vara med sitt ansvar och sin omtanke om Sveriges väl förenligt att finna sig i att dylika åsikter äro representerade i Sveriges regering.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Herr talman, mina herrar och damer! Under den kampanj som förts mot mig, framför allt i högerpressen, har det sagts, mer eller mindre direkt, att jag uppmuntrat en propaganda bland militärmanskapet, som är *disciplinupplösande, försvarsfientlig* och *olaglig*.

Till och med en politiker i så framskjuten ställning som herr Lindman har i ett tal inför sitt partis Stockholmskrets framkastat beskyllningen, att jag utsätter sönerna från svenska bonde- och borgarhem för obehöriga inflytelser, och herr Lindman har gjort det i sådant sammanhang, att hans åhörare måste få det intrycket, att jag uppmuntrat »en lydnadsplikten undergrävande propaganda på lägerplatserna». Efter herr Lindmans remisstal i dag har han helt tagit på sig ansvaret för den orimliga anklagelsen. Han sade här, att försvarsministern prisar och befordrar en disciplinen undergrä-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

vande propaganda på lägerplatserna. Herr Lindskog frågade också, hur jag kunde försvara ett undergrävande av disciplinen.

Jag tänker icke försvara någonting sådant. Jag har ingen anledning därtill. De gjorda påståendena äro nämligen *osanna*. De äro ett led i sådant *lättsinnigt förtal*, varemot första kammarens talman i sitt tal inför tronen fann anledning att varna.

Utgångspunkten för angreppen är mitt besök på Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbunds kongress, där ett uttalande gjordes rörande propaganda bland värnpliktiga och fast anställt manskap. Jag besökte kongressen såsom representant för socialdemokratiska partistyrelsen, deltog icke i förhandlingarna och var icke ens närvarande, när det beslut, som kommit så mycket väsen åstad, fattades. Men jag upprepar, vad jag dagen efter kongressen framhöll i Social-Demokraten: dessa konstateranden rörande min roll på kongressen få icke tolkas såsom något avståndstagande från kongressens beslut i ena eller andra avseendet.

Kongressen har nämligen icke beslutat någon propaganda av disciplinupplösande, försvarsfientlig eller olaglig karaktär.

Jag upprepar: påståendena härom i borgarpressen äro *osanna* och ha endast kunnat upprätthållas genom vissa högerjournalistiska metoder, bland vilka den medvetna förvrängningen är den förnämsta.

Att jag icke tidigare genom en offentlig förklaring bemött de mot mig riktade anfallen har berott på lång erfarenhet om det ändamålslösa i att söka komma till rätta med människor, som i utövandet av sin journalistiska gärning för länge sedan lagt åsido hänsynen till hederlighetens och anständighetens krav. Genom att saken bringats på tal i riksdagen har däremot uppkommit en möjlighet att inför ett omdömesgillt forum få tala öga mot öga med dem, som hava ställt sig solidariska med dessa högerjournalister.

Det utrymme, som i den offentliga debatten givits denna sak, kan rättfärdiga, att den från min sida också behandlas utförligt.

Den sönderfaller i tvenne delar. Den första delen måste komma att väsentligen gälla det socialdemokratiska ungdomsförbundets ställning i försvarsfrågan. Den andra kan lämpligen begränsas till en undersökning om huruvida överhuvud politisk diskussion får förekomma inom den militära förläggningen.

Ifråga om ungdomsförbundets ställning till det militära försvaret bör först fastslås, att förbundet i sina stadgar uttryckligen utsagt, att dess verksamhet skall bedrivas på grundval av det socialdemokratiska arbetarpartiets program. Självklart måste en medlem i det socialdemokratiska partiet gilla ett sådant stadgande; att han är medlem av en socialdemokratisk regering kan icke vara anledning för honom att intaga en annan hållning.

Ungdomsförbundet har alltså i försvarsfrågan samma program som det socialdemokratiska partiet; till yttermera visso *avslog* ungdomskongressen i oktober en motion om att införa i stadgarna en bestämmelse, att förbundet skulle verka för fullständig avrustning.

Det socialdemokratiska partiet har aldrig varit och är icke *försvarsfientligt*. Det socialdemokratiska ungdomsförbundet är det

följaktligen icke heller. Man kan även uttrycka sig positivt, såsom sker i en av västra Sveriges distrikt av ungdomsförbundet utgiven tillfällighetstidning »Unga viljor»: »Ungdomsförbundet är alltså *försvarsvänligt*.» Det var också det förhållande intrycket av kongressen. Och förbundets ordförande, redaktör Rickard Lindström, som för övrigt var huvudtalaren för det i borgarpressen mycket klandrade beslutet, har i en intervju i Social-Demokraten den 14 november i följ. uttalat: »Om försvarets huvuduppgift råder hos den socialdemokratiska ungdomen här i landet icke den ringaste tvekan: det skall värna landet mot yttre fiender. Så länge förhållandena äro sådana, att ett enskilt land icke med bästa vilja i världen har möjlighet att avrusta, så länge äro vi beredda att bära de oöndgängliga bördorna. Vi ha samma anledning att försvara vår påbörjade demokratiska utveckling mot *yttre* som mot *inre* fiender.»

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Bilden kunde kompletteras genom utdrag ur de telegram, om vilka herr Lindskog här erinrade. Det är emellertid onödigt.

Av vad redan yttrats är tillräckligt klart och uppenbart, att en rörelse med principiellt försvarsvänlig uppfattning icke bedriver *försvarsfientlig* propaganda och att min hållning gentemot ungdomsförbundet åtminstone ur denna synpunkt icke kan förtjäna klander.

Men ungdomsförbundet går i sin försvarsvänlighet så långt, att det vill verka för, såsom den förut citerade ungdomstidningen uttrycker det, »att Sveriges försvar blir en hela folkets angelägenhet». Det vill, att armén och marinen skola vara ett med folket, att folkets tankar, förhoppningar och strävanden också skola leva bland dem, som bära den militära uniformen. Särskilt på en punkt har den socialdemokratiska ungdomen visat sig känslig: den militära maktanhopningen får ej bli ett medel i partiets eller grupperns tjänst, får icke brukas i de inre striderna.

Jag har såväl här i riksdagen som annorstädes på det livligaste anslutit mig till denna uppfattning. Jag tvekar icke att upprepa mina ord från en intervju, publicerad den 30 oktober, att utbreda en sådan uppfattning är så långt ifrån klandervärt, att det tvärtom måste anses vara en patriotisk gärning. Vid ungdomskongressen använde jag också tillfället att inskräpa, att kravet på försvarsanstalternas neutralitet i de inre striderna måste gälla även där arbetarna komma till makten. Lika energiskt som vi vänt oss mot tanken på arméns användande till befordrande av ett borgerligt minoritetsregemente, lika bestämt måste vi avvisa tanken på, att den nationella armén skulle få missbrukas för upprätthållandet av en proletariats diktatur.

Det kan då invändas, att i vårt land föreligger ingen risk för ett sådant missbruk i någondera riktningen. Invändningen är åtminstone för tillfället och så långt man kan våga skåda framåt berättigad. Till och med överste Adlercreutz hävdade ju vid närmare eftersinnande arméns neutralitet. Men erfarenheterna från andra länder ha visat, att spörsmålet icke har enbart teoretiskt intresse.

Härmed är jag inne på frågan om disciplinen. Av högerjournalisterna har ungdomsförbundets ståndpunkt förvrängts, så som av-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

såge den att lägga hos den enskilde soldaten — eller när vrångaren varit riktigt i sitt esse: hos de socialistiska klubbarna — avgörandet huruvida han borde lyda en order från befälet eller icke. Disciplinen skulle följaktligen upplösas!

I den förut berörda motionen såges emellertid uttryckligen, att man skall undvika kollision med förefintliga disciplinära bestämmelser. Beträffande de i motionen avsedda mötena för militärer yttrar förbundsordföranden Lindström:

»De möten, som komma att anordnas, erhålla icke någon disciplinupplösande karaktär. De av ovist nit upptända högerskribenterna skola säkerligen icke kunna leta upp ett enda socialdemokratiskt för militärer anordnat ungdomsmöte, där uppmaningar till några indisciplinära dumheter förekommit.»

Såvitt jag känner, har icke heller någon av detta ungdomsförbund publicerad skrift blivit indragen, och till försvarsdepartementet har icke ingått någon anmälan om disciplinupplösande verksamhet från förbundets sida eller av någon dess medlemmar.

Det är dock under föregivande av att jag genom min närvaro å ungdomskongressen uppmuntrat disciplinupplösande propaganda i kasernerna, som man i borgarpressen riktat mot mig de mest kränkande beskyllningar. De ha upprepats här i dag, och jag är berättigad att kräva av herr Lindman framläggandet av de bevis, varpå han anser sig kunna stödja den oerhörda beskyllningen. Skulle några värnpliktiga ha bibringats uppfattningen, att försvarsministern gillar disciplinbrott, så beror detta uteslutande på att högerpressen nedlagt så stor möda på att sprida denna osanning.

Det är självklart, att försök syftande till att framkalla olydnad under den militära tjänstgöringen icke kunna tolereras och icke komma att tolereras.

Men jag vet av egen erfarenhet, att den ungdom, som vakenhet och allmänintresse drivit samman i de socialdemokratiska ungdomsklubbarna, kommer att även under militärtjänsten göra sina skyldigheter fullt ut, väl vetande att endast fullgörande av skyldigheterna skapar den starka grunden för ett hävdande av rättigheterna. De rapporter, som truppslagsinspektörerna och arméfördelningscheferna avgivit, lämna heller icke stöd för några anklagelser mot de värnpliktiga för bristande lydnad eller villighet, tvärtom.

Men disciplinen kan icke drivas till kadaverdisciplin. Absolut lydnad under annans vilja kan icke uppnås. Det kan tänkas utomordentliga plikt-kollisioner, där den enskilde tar på sitt ansvar att icke lyda. Herr Engberg erinrade om att en numera i landsflykt levande kejsare en gång formulerade det militära lydnadskravet så, att även om soldaten kommenderades att skjuta ned sina egna närmaste anförvanter så hade han endast att lyda. Huru skulle ni, mina herrar, handla inför en sådan order? Jag är övertygad, att ni efter att ha provat den frågan skola giva mig rätt däruti, att disciplinen kan icke drivas till kadaverdisciplin. Men en nödvändig och nyttig disciplin under det militära utbildningsarbetet måste från alla håll stödjas.

Om alltså det socialdemokratiska ungdomsförbundets propaganda *icke är försvarsfientlig och icke disciplinupplösande*, återstår frågan, huruvida överhuvud politisk diskussion får förekomma inom den militära förläggningen. Därmed är jag också inne på beskyllningen för att ha uppmuntrat till olaglighet, vilken skulle bestå i trotsande av förbud mot politisk propaganda inom militärförläggning. Under pressdebatten har man från något håll försökt göra gällande, att allt sysslande med politik i kasernerna skulle vara förbjudet. Envar förstår, att ett sådant absolut förbud vore en omöjlighet. Det existerar icke heller. Den reglerande bestämmelsen, som man velat misstolka till ett absolut förbud, återfinnes för arméns vidkommande i tjänstgöringsreglementets 1 § och lyder:

»Det är förbjudet att inför trupp eller eljest under den militära utbildningen inblanda eller avhandla politiska parti- och tvistefrågor.»

Själva formuleringen ger vid handen, att stadgandet tillkommit för att förhindra att någon i befälsställning under övning eller instruktion inblandar politiska parti- eller tvistefrågor. Det säger sig självt att någon i underordnad ställning heller icke får göra detta, men detta kommer helt visst befälet att tillse.

Däremot kan det aldrig bli fråga om att förbjuda militär personal att *utanför tjänsten* avhandla politiska frågor. Ingen tror väl, att politisk diskussion är bannlyst i officers-, underofficers- och underbefälsmessar. Men varför skulle den då vara bannlyst på markententeriet eller i logementen? För min del skulle jag finna varje försök till så rigoröst förfarande icke blott löjligt; jag skulle finna det direkt skadligt att lägga tvång på intresset för medborgerliga angelägenheter hos en dock rätt betydande kategori av svenska män.

Statsmakterna ha heller aldrig avsett någonting sådant med sina stadganden rörande vad som får förekomma inom militär förläggning. När Karl Staaff genomförde sina bekanta lagar, så begränsade han dem till att avse en propaganda med syfte »att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet, att uppväcka hat mot befälet eller eljes undergräva krigslydnaden». I fråga om förbud för militärmanuskap att besöka vissa sammankomster uttalade han följande:

»Med vad sålunda föreslagits avses givetvis ej något försök att göra manskapet till ett tanke- och viljelöst redskap. Den enligt lagen befälet medgivna rätten får således t. ex. icke användas att överhuvud hindra manskapet att övervara sammankomster, där frågor av allmänt intresse behandlas även om vid sådana sammankomster kritik skulle förekomma av bestående förhållanden, missförhållanden påpekas eller dylikt.»

Det är så mycket större anledning att här erinra om detta uttalande, som kärnpunkten i ungdomskongressens beslut gick ut på, att de socialdemokratiska ungdomsklubbarna på militära förläggningsorter skulle försöka dels bibehålla kontakten med förbundets medlemmar under den tid dessa fullgöra sina värnpliktsövningar och dels inbjuda annat militärt manskap att deltaga i klubbmötena. Jag vet vad som plägar förekomma på dessa möten och vet därför också, att militärers deltagande i dem icke innebär någon som helst fara för den

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

militära disciplinen. Jag har för övrigt — visserligen för rätt många år sedan — tillhört en socialdemokratisk ungdomsklubb i Malmö, vars möten under ett helt års tid regelbundet besöktes av 100 å 150 man från Kronprinsens husarregemente. Det förspordes aldrig några klagomål över att manstukten tog skada av dessa besök, men däremot kunde man konstatera en påtaglig förbättring av det allmänna förhållandet mellan militärer och civila.

Jag önskar visst icke att de militära förläggningarna skola bli tummelplatser för politiska strider. Men erfarenheten sedan många år visar att den fruktan härför, som en del hyser eller åtminstone låtsar sig hysa, endast är uppkonstruerad.

En annan sak är, att högern icke finner det önskvärt överhuvud taget, att vare sig militärer eller andra bli utsatta för socialdemokratisk påverkan. Högern lever ju ännu kvar i föreställningen att socialdemokratien är samhällsfientlig och att det är en bjudande fosterländsk plikt att med alla medel förhindra socialdemokratiens utbredning. Det är förklarligt att dess nervositet växer i takt med socialdemokratiens ständigt ökade inflytande. Men det är för mycket begärt att en socialdemokrat, därför att han är försvarsminister, skall gripas av samma ängslan.

När högern särskilt förfasar sig inför utsikten till socialdemokratisk påverkan av militären, är det ju heller ingenting annat än ett upprepande av den fasa, som alltid kommit till uttryck, när högern sett den nya tiden tränga in på vad den betraktat såsom sina helgade domäner. Det finnes säkerligen ingen här, som någonsin hört en högerman reagera mot den ensidiga högerpåverkan, som man länge sökte upprätthålla t. ex. genom regementenas tidningsprenumeration. Envar vet att vid sådan prenumeration alltid högerpressen först kommit i åtanke. Det är så i viss utsträckning fortfarande. För endast några veckor sedan fann jag i furirförbundets tidning, som sannerligen icke kan beskyllas för socialistvänlighet, en kritik över den ensidighet, med vilken valet av tidningar sker. Och i en utredning rörande biblioteksverksamheten inom armén, som för någon tid sedan avgavs, finner man nog ett så belysande yttrande av chefen för ett av våra infanteriregementen. Han önskar en särskild bibliotekarie, som också — orden falla så — »omhänderhar tidningsdistributionen vid regementet, d. v. s. planerar för truppkontingenternas behov och så att alla läseintressen tillgodoses (även arbetare- och socialdemokratiska)». Det sista har behövt särskilt, inom parentes, påpekas. Ännu har man nämligen icke hunnit så långt att »alla läseintressen» vid regementena självklart omfatta även »arbetare- och socialdemokratiska». Men toleransen är på marsch, den ensidiga högerpåverkan håller på att vika och genast skriker högern i sin press och genom sina representanter att neutraliteten är i fara!

Till denna allmänna förklaring rörande de beskyllningar, som under presskampanjen riktats mot mig, och som sedan här upptagits av herr Lindman och herr Lindskog, skall jag foga endast ett par repliker. Herr Lindman har talat om försvarsministerns uraktlåtenhet att vårda sig om rikets försvar och bland annat beklagat såsom det

allvarligaste, att organisationen får förfalla. Han har hänvisat till förslitningen av våra örlogsfartyg och pekat på ett par punkter, där anslag icke begärts. Jag tror, att högern i detta fall som i alla sina angrepp mot försvarsministern har mycket för litet bekymrat sig om att taga reda på fakta.

Det är icke blott en oriktig framställning utan en icke önskvärd framställning, att vår flotta skulle befinna sig i ett sådant skick, att man skulle kunna säga, att vi icke ha någon örlogsflotta. Vi ha dock vad pansarbåtarna beträffar nya fartyg och samtliga fartyg i gott skick. Våra jagare äro på samma sätt i gott stånd. Vårt undervattensvapen är tillgodosett och modernt.

Men en del av de smärre båtarna, som i synnerhet genom den trägna verksamheten, den goda och nyttiga verksamheten, under neutralitetsvakten blivit starkt förslitna, blevo icke omedelbart av den regering, som då satt, tillräckligt tillgodosedda och reparerade och ha icke kunnat genom anslag, som senare beviljats, i önskvärd utsträckning sättas i stånd. Jag vågar emellertid hävda, att möjligheterna för underhåll av flottans fartyg icke under de senare åren minskats. Tvärtom ha möjligheterna ökat på det sättet, att trots nedgång i materialpriser och löner underhållsanslaget hållits uppe vid tidigare belopp.

Man har klagat över att flottans övningar äro otillräckliga och att manskapet icke erhåller tillräcklig sjövana. Sälunda klagade man i fjol över att det vid något tillfälle inträffat, att manskapet blivit så sjösjukt, att fartygen endast med svårighet kunnat ta sig i hamn. Det har roat mig att se efter, huru många dagar våra krigsfartyg varit i gång till sjöss under 1921 och 1922. Under det första året beräknades budgeten av en militär försvarsminister och under det andra året slutligen av en socialdemokratisk försvarsminister. Det visar sig, att under det antalet gångtimmar till sjöss år 1921 var något över 17,000, så utgjorde antalet år 1922 22,000, d. v. s. 5,000 timmar mera.

Jag tror, att högern skulle göra klokt uti, att, då den skall fortsätta denna annars ur deras synpunkt mycket viktiga kampanj emot mig, också taga litet reda på vad som verkligen händer och sker i vårt älskade fosterland.

Jag skall icke här yttra mig om skytteanslaget. Vi diskuterade den saken i fjol, och jag antar, att vi under denna riksdag få tillfälle att återkomma.

Herr Lindskogs anförande var inmängt med en mängd bevis på att han i varje fall i sin politik icke iakttagit någon vetenskaplig noggrannhet. Han har till exempel så litet reda på den organisation, som han kritiserar, att han talar om en kongress som om ett klubbmöte. Av den beskaffenhet voro för övrigt alla herr Lindskogs upplysningar om ungdomsrörelsen.

Herr Lindskog framförde i slutet av sitt anförande den beskyllningen, att den socialdemokratiska propagandan skulle avse att ingjuta misstro och misstänksamhet mot befälet. Denna beskyllning är lika osann som de av mig tidigare här berörda. Herr Lindskog skall icke kunna framvisa någon skrift från detta socialdemokratiska ungdoms-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av statsverkspropositionen. förbund eller något yttrande från någon av dess talare, som tyder på att man avsett att ingjuta dylik misstro.

(Forts.)

Herr Lindskog nämnde herr Sjö i Lund. Det var ganska egen- domligt att finna hur särskilt rädd han var för herr Sjö som antimilitaristisk agitator, denne man som icke ens med tång vill taga i det stamanställda militärmanskapet. Det förefaller annars som om över- huvud taget man skulle ha mycket svårt att verka bland folk, som man icke vill närma sig! Herr Sjö's yttrande på ungdomskongressen har emellertid under den förda kampanjen fått spela en så stor roll att jag skall tillåta mig beröra det såsom ett belysande detaljbevis på kampanjens art. Det är alldeles riktigt som herr Lindskog sade: herr Sjö vann icke någon anklag på den socialdemokratiska ung- domskongressen. Den som råkade vara närvarande på kongressen, då herr Sjö talade, och åhöra en privat diskussion, som strax följde, fick därvid veta att denne rysansvärde antimilitarist, som högerpres- sen framställt såsom en skräck för alla goda borgare, motsatte sig att furirer och korpraler och andra skulle inbjudas till mötena — av om- sorg om klubbflickorna. Värre var han icke, den rysansvärde!

Jag är förvissad om att envar som undersöker vad som verkligen förekommit och kontrollerar alla de utslungade beskyllningarna skall nödgas medgiva att den kampanj, som man efter ungdomskongressen öppnat mot mig och ungdomsförbundet, varit fullkomligt obefogad och att därunder använts metoder, som ansvariga politici sannerligen icke borde engagera sig för.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Johansson** i Kälkebo: Herr talman! Den föreliggande statsverkpropositionen har emotsetts med stort intresse, och sannolikt i år med större intresse än vanligt, i synnerhet i riksdagsmannakret- sar. Det har legat i luften, att svårigheter måste hava förefunnits att få inkomsterna att svara emot utgifterna för nästa statsreglerings- år. Att budgeten föreligger utan att nya skatter måst tillgripas, mot- tages med säkerhet med tacksamhet från alla håll och icke minst från den riksdagsgrupp, som jag tillhör. Det förhållandet, att vi ännu ett år måste i den omfattning, som här föreligger, lita till inkomster av sprit och tobak, kan ur vissa synpunkter vara att be- klaga, men såsom förhållandena nu en gång äro, kan knappast något göras åt den saken. Att vid denna budgets uppgörande sparsamhets- intresset fått göra sig gällande, är ställt utom allt tvivel. Det kan finnas olika meningar om huruvida besparingar vidtagits på alla punkter, där så kunnat ske, liksom också om sparsamheten gått för hårt eller möjligen något ensidigt åt vissa håll. Det är lätt att för- stå, att det varit flera ömma punkter, som kommit fram, och detta särskilt av den anledningen, att man under den närmast föregående tiden på grund av då rådande förhållanden låtit sig ledas av alltför stor tro på framtiden, varigenom behov skapats, som det är lättare sagt än gjort att motstå, särskilt om, såsom här är fallet, samma personer icke blott medverkat utan även tagit verksam del i behovens framskapande.

Beträffande inkomstberäkningen väcker det en viss uppmärksamhet, att finansministern utan vidare frångått riksräkenskapsverkets beräkning av inkomstskatten. Man må dock hoppas, att statsrådets beräkningar komma att hålla streck. Skulle de i väsentlig mån komma att rubbas, är det klart, att det uppstår en lucka i budgeten, som kan bli ganska besvärlig.

I samband med inkomst- och förmögenhetsskatten faller tanken lätt på den utgiftspost i finansministerns huvudtitel, som gäller kostnaderna för taxeringen. Dessa äro upptagna till 2,500,000 kr. Till jämförelse må nämnas att motsvarande kostnader voro för 1919 upptagna till 1,100,000 kr. och för 1920 till 1,500,000 kr. Visserligen hava de verkliga kostnaderna uppgått till i runt tal 2,897,000 år 1920, 3,593,825 kr. år 1921 och för tiden jan.—okt. 1922 2,710,165 kr.; huruvida efter oktober månads utgång under år 1922 någon ytterligare utbetalning ägt rum, upplyses ej av handlingarna. Man kan ju förstå, att dessa kostnader icke kunna förbli inom samma ram som tidigare, men jag kan icke uraktlåta att fästa uppmärksamheten vid ett yttrande, som vid ett tillfälle fölls av en i saken fullt initierad person. Han sade, att efter år 1920 ha taxeringsmyndigheterna fått vad de begärt för sitt arbete, vilket icke tidigare var fallet. Jag vet icke, huruvida herr finansministern går med på att det förhåller sig på det sättet, men är det riktigt, kan man kanske hoppas, att herr finansministern i fortsättningen gör denna post i statens utgifter till föremål för sitt sparsamhetsintresse.

Till en liten reflexion inbjuder också herr finansministerns yttrande rörande kammarkollegium. Detta ämbetsverk har begärt ökat anslag för extra arbetskraft, men finansministern tillbakavisar detta krav, och han åberopar i statsrådsprotokollet, att man kan beräkna, att under nästa år tvenne av kollegiets äldsta och bästa arbetskrafter komma tillbaka från annan tjänstgöring, och att kollegiets behov av arbetskraft därigenom blir tillgodosett. Jag vet icke, om detta förhållande står i något närmare sammanhang med den allmänna kommittédöden, men det ger anledning till den reflexionen, att våra statsämbetsmän i alltför stor omfattning användas för uppgifter, som icke tillhöra deras egentliga arbetsområde. Det kan vara skäl uti att vid ett sådant tillfälle som detta också peka på att tjänstemännen icke blott användas i statsuppdrag, utan att de också inneha uppdrag i enskilda företag i sådan omfattning, att man måste ställa sig mycket tveksam till huruvida det kan vara förenligt med statens nytta, och man kan fråga sig, om det icke kan förefinnas risker för samhället att i sådan omfattning, som skett, tillåta statsämbetsmännen att inneha dylika uppdrag.

Jag skall icke vidare syssla med finansministerns åtgöranden eller vad han har föreslagit. Jag vill liksom alla andra, som ha uttalat sig, med synnerligt välbehag ge tillkänna min anslutning till hans sparsamhetsnit. Man måste med mycket stor tacksamhet konstatera, att han icke fullföljt det halva hot, som han vid slutet av förra riksdagen framförde, då han kanske något skämtsamt men dock

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av statsverkspropositionen. även allvarligt sade, att »ge mig bara tid på mig, så nog skola ni få tillräckligt med skatter i detta land».

(Forts.)

Närmast efter finansdepartementets huvudtitel har det legat nära till hands för mig att syssla något med nionde eller jordbruksministerns huvudtitel. Det tycks vara så, att man där haft lättast att spara. Jag vill icke säga, att man där sparat de största beloppen, men jag vill nästan påstå, att det är de flesta. Det är då att märka, att dessa besparingar ha till väsentlig grad möjliggjorts av att det funnits reservationer från tidigare anslag i större utsträckning än vad som varit fallet å de andra huvudtitlarna. Detta sakförhållande skulle givetvis lätt kunna giva anledning till det omdömet, att jordbruksministern tydligen är en mycket god sparsamhetsmänniska, och att han har ekonomiskt sinne till att icke gå för långt i sina utanordningar av de medel, som äro ställda till hans förfogande.

Nu är det ju en del saker vid de besparingar, som jordbruksministern har gjort, som skulle kunna ge anledning till vissa erinringar. Jag skulle först därvidlag kunna nämna den indragning, som han gjort av anslaget till studieresor för mindre jordbrukare och till premiering av välskötta mindre jordbruk, men jag vågar tro, att när jordbruksministern har vidtagit dessa indragningar, så har han ansett det vara av ofrånkomligt nödtvång, ty jag vågar förmoda, att jordbruksministern dock skulle hava den uppfattningen, att det för våra små jordbrukare och mindre jordbruk är av stor betydelse, om dessa anslag skulle hava kunnat bibehållas.

Ett annat indraget anslag är anslaget till kalkfrakter, men vi vet ju sedan föregående år, att jordbruksministern är principiell motståndare däremot, och det kan icke falla mig in att i vidare mån upptaga den frågan, ty den kommer sannolikt upp till riksdagens bedömande, och riksdagen får naturligtvis återigen säga sitt ord därom. Det må dock tillåtas mig att uttala en viss förmodan, att denna fråga skall kunna lösas på ett lämpligare och bättre sätt om man ville sätta kalken i en något gynnsammare frakttariff i taxorna för våra järnvägar än den för närvarande står, vilket givetvis icke endast skulle föra till samma önskemål, nämligen möjlighet för jordbrukarna i vissa delar av landet att använda sig av kalken, utan jag tror också det blir nödvändigt att något i den riktningen så småningom vidtages, försävt att man icke anser att kalken ligger bäst där den ligger i kalkgruvan eller kalkbrottet.

Herr förste vice talmannen gav ett erkännande åt jordbruksministern för det intresse, som han lagt i dagen för egnahemsfrågan, och jag ber att för min del få till alla delar instämma i det erkännande, som herr förste vice talmannen gjorde. Det är med en viss icke endast liten utan stor tillfredsställelse som man ser att jordbruksministern har tänkt på denna fråga och att han har förmått att skaffa fram medel för denna fråga i den utsträckning som han gjort, men jag skall tillåta mig att beträffande egnahemsfrågan, vilken fråga ju enligt jordbruksministerns yttrande senare skall komma till bedömande i riksdagen, redan nu få göra vissa uttalan-

den beträffande de räntesatser, som röra egnahemslånen. Jag skall icke därvidlag ingå på det intresse som egnahemslåntagarna kunna hava av att hava en låg ränta, ty den saken ligger ju så klar för alla att därom behöva vi icke överbevisa varandra, men jag skall tillåta mig framhålla, att låneförmedlaren i den mån den består av hushållningssällskap har ett stort intresse, för att icke säga ett oavvisligt intresse, av att av det ligger en något större marginal emellan det räntebelopp och det maximibelopp som låntagaren i fråga, egnahemslåntagaren, skall betala, ifall hushållningssällskapet icke på egnahemsfrågan skall komma i mycket bekymmersamt läge, ty det är klart, att när räntan ligger så högt som 4,75 % men inbetalningen så lågt som 5 % — jag talar här om jordbrukslånen — blir här ingen amortering av, utan lånen stå ungefär på samma belopp som de först beviljades under så lång tid framåt, att det ställe, till vilket egnahemslånet har utlämnats, har kunnat genomgå även med bästa skötsel rätt betydande värdeminskning i byggnader och dylikt. Det bör vara klart, att under sådana förhållanden kommer egnahemslåneförmedlaren, hushållningssällskapet, i ett mycket svårt läge just därför att man aldrig kan veta om icke konjunkturerna åstadkomma vissa ändringar i värdet på dessa egnahemslägenheter, och vid de lån som under nuvarande tid och närmast föregående tid hava utlämnats, i synnerhet när det gällt nyanlagda egnahemslägenheter, hava låneförvaltningarna fått lov att gå till den yttersta gränsen av det möjliga för att det skulle bli möjligt att medverka till bildandet av det egna hemmet. Jag har tillåtit mig fästa särskild uppmärksamhet vid denna sak med förhoppning, att herr jordbruksministern, när han går att behandla detta ärende, icke skall vara blind för de olägenheter, som ligga i det påtalade sakförhållandet.

En annan sak som icke beröres i huvudtiteln men som ändock under senaste tiden tilldragit sig ett rätt stort intresse i vida kretsar av vårt land är en uppvaktning, som skett av arrendatorer, och denna uppvaktning har skett icke endast inför jordbruksministern utan den har också skett inför ecklesiastikministern. Ändamålet med dessa uppvaktningar har varit, att vissa arrendatorer hava velat klaga sin nöd därför att de under kristiden under intryck av alltför optimistiska beräkningar hava gått in på avtal, som för dem i fortsättningen äro ruinerande och omöjliga att upprätthålla. Jag förstår mycket väl, att en fråga som denna är av en mycket ömtålig natur, och den är naturligtvis ömtåligare därför att till säkerhet för de åtagna kontrakten ligga borgensförbindelser. Det är dock i alla fall en stor och viktig fråga, som jag skulle vilja hemställa att regeringen behandlade med all möjlig hänsyn och gjorde det bästa möjliga i. ty annars är det att befara att icke så få av dessa arrendatorer komma att få ett sådant respass från sina egnahemsarrenden, att det kommer att likna vräkning, och vi veta att vräkning i våra dagar kan ge anledning till synnerligen vittgående diskussioner och framställningar, och det skulle kanske icke vara lämpligt om man i denna tid började få in saken på det sättet, att staten går i teten

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

för att vräka bort de arrendatorer, som icke riktigt förmå uppfylla de åtaganden som de gjort.

Jag skulle kunna nöja mig med det sagda, ty jag har den uppfattningen, att vad som säges i remissdebatten ju icke kan hava så synnerligen stor betydelse, men jag skall dock en liten smula ge tillkänna, att vi hava fattat de jordbruksfrågor, som hava uppgivits skola föreläggas riksdagen, såsom tämligen viktiga frågor, och såsom sådana viktiga frågor komma då särskilt två nyheter fram, som man icke kan alldeles förbigå, och det är jordbruksministerns åbofråga och justitieministerns expropriationsfråga. Det är tydligt, att frågor av denna art, även om de kunna hava undergått den allra noggrannaste utredning, äro av den natur, att man måste vara synnerligen försiktig, när man skall taga ställning till dem, men det kan väl ifrågasättas, om man icke redan nu är berättigad att göra det uttalandet, att man icke kan finna den utredning som har förebragts vara till fyllest för att man skall vidtaga en så vittgående åtgärd som t. ex. expropriation av enskild jord här i landet. Och jag skulle vilja säga, att det är väl ändock litet svårt att konstatera, att det skulle finnas en så stor jordhunger här i landet, att man skulle vara tvungen att taga till expropriationsförfarandet för att komma åt ouppodlad jord för odling. Jag känner i varje fall icke, att någon sådan jordhunger finnes, ty visserligen vet man, att det är efterfrågan efter jord här och där och att man är villig att bilda egnahem här och där, men detta intresse sträcker sig väl ändock till att komma åt odlad jord, och att på den vägen skaffa sig eget hem, men det är mig nästan främmande att det förekommit, att man håller på och söker planera för att skaffa sig ett ställe, där man skulle börja odla jorden och bygga gård. Jag tror att det är att gå för långt, och för att det skall vara möjligt torde man få lov att använda sig av det s. k. kolonisationsförfarandet. Jag undrar dock om icke detta förfarande också bör synas i sömmarna, innan man går längre på den vägen att tillfredsställa behovet från tillgänglig kronojord.

En annan sak på jordbrukets område skulle jag också vilja fästa uppmärksamheten vid, som jag hoppas att regeringen åtminstone till en viss grad skall finna vara behjärtansvärd, nämligen att man under denna depressionstid icke låter sig lockas till att skapa sådana jordlägenheter, som tydligen i framtiden icke bliva lämpliga till jordbruk. Jag syftar härvidlag på vissa tendenser, som gjort sig gällande särskilt på vissa håll, att man vill underlätta att bolagen skola få sälja sin inägojord med bibehållande av skogen. Jag tror, att detta är en sak, som från statsmakternas sida bör uppmärksammas, så att den icke får taga sådana former, — jag menar naturligtvis i Norrland, där denna sak har någon vidare betydelse, — och jag hoppas, att Kungl. Maj:ts regering är intresserad av och har ögonen öppna för att förhållandena på detta område icke få utveckla sig så, att det skapas jordbruk, som för framtiden bliva allt annat än dugliga och utvecklingsmöjliga.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Thorsson**: Herr talman! Under den debatt, som här pågått, har det riktats åt-

skilliga förfrågningar till mig och även vissa anmärkningar har gjorts mot den föreliggande finansplanen. Herr Lindman ansåg, bland annat att jag hade gjort mig skyldig till allt för överdriven optimism, när jag räknat ihop den föreliggande finansplanen, och att det vore att befara, att de av mig visade optimistiska förhoppningarna icke skulle kunna realiseras. Ja, det kan mycket väl inträffa, att så blir fallet. Men det är ju så, att vi omöjligen med någon absolut säkerhet kunna säga, att så och så skall det ekonomiska läget se ut ett år framåt i tiden. Ty vi spå, och andra makter rå. Men vid uppgörandet av en finansplan måste man ju bygga på vissa sannolikhetsberäkningar. Och när jag vill uppgöra en finansplan, måste jag taga till utgångspunkt: hur har det sett ut under de år, som ligga närmast bakom oss, och, framför allt, hur har det sett ut under det år, som ligger allra närmast bakom? Från detta överslag försöker man så att bilda sig en uppfattning med ledning av de företeelser, som varit till finnandes, och därav gör man sedan sina beräkningar. Det är naturligt, att i en tid, när staten har gott om tillgångar, behöver man icke räkna så noga, höll jag på att säga, varken på den ena eller den andra sidan, ty om man har en tillräckligt försedd kassafond, så är det ju kassafondens skyldighet att, om beräkningarna slå fel, täcka bristen. Detta har jag icke haft att lita till vid uppgörandet av nu föreliggande budget, utan jag har måst se till, huruvida de under året inflytande inkomsterna kunde beräknas till samma slutsumma som de på året belöpande utgifterna. Detta måste vara rättesnöret för mig vid uppgörandet av budgeten, om jag icke ville tillgripa två åtgärder, som jag naturligtvis kunnat tillgripa, men som enligt min uppfattning i en statshushållning icke böra tillgripas annat än som en sista åtgärd, nämligen lån eller ökade skatteintäkter.

Jag vill icke profetera med någon större visshet, men om herrarna följa den finansplan, som föreligger, så att ni icke plocka allt för mycket i den vågar jag ändå vara ganska säker på, att vi, när vi mötas nästa riksdag — om vi nämligen ha turen eller oturen, vilket man vill, att bli återvalda — då böra kunna konstatera, att denna finansplan var uppgjord med en försiktighet, som kan stå sig gott i jämförelse med de senare årens finansplaner. Men detta allt under förutsättning att finansplanen någorlunda kommer att följas, så att icke herrarna under riksdagens gång besluta nya utgifter eller öka gamla anslag utan att anvisa verkliga inkomster till täckning. Det låter sig svårligen förena med en sund budgetpolitik att i slutet av riksdagen uppräknat anslagen mera än jag gjort. Men det är verkligen så och har varit så under en lång följd av år — och detta följer med vårt riksdagssystem — att eftersom ingen riksdagsman har någon skyldighet att ange, varifrån medlen skola tagas, när framställning göres om beviljande av anslag, så är framgången därvidlag endast beroende på, vilken förmåga vederbörande har att i riksdagen vinna gehör för sin tankegång. Och så slutligen, när det gäller att snöra ihop alltsammans, så räknar man ned förslagsanslag och räknar upp vissa inkomstitlar för att få det hela att gå ihop.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

Det har icke minst under de senare årens riksdagsbehandling av ärendena visat sig, att så varit förhållandet.

Jag kan naturligtvis, som jag antydde, icke med absolut säkerhet påstå, att den nu föreliggande finansplanen under alla omständigheter skall hålla måttet. Om jag särskilt fäster mig vid den del av statsinkomsterna, som höra till de dagligen inflytande inkomsterna, såsom tullmedel, stämpelmedel och andra, vilka äro beroende av det levande livets företeelser, så har jag visserligen på flera poster höjt de beräknade beloppen, så att jag, såsom den förste ärade talaren framhöll, till och med har kommit till högre belopp än vad riksräkenskapsverket gjort. De poster, där jag tillåtit mig höja beräkningarna, äro tullmedel, stämpelmedel och i viss mån tobaksskatten. Om jag får draga någon slutsats av exempelvis tullmedlens inflytande under innevarande år, så visar den sista rapporten, att tullmedlen under 1922 ha influtit med 112,5 miljoner kronor. Jag har vågat dra den slutsatsen, att det ekonomiska livet, trots allt, skall hava kommit så i gång under 1923 och 1924, att jag på denna post skulle kunna lägga till 1,5 miljoner kronor. Vidare har jag visserligen räknat med en ökning av tobaksskatten nio hundra tusen kronor utöver vad riksräkenskapsverket beräknat, men jag har tänkt att i viss mån lägga om den särskilda tobaksskatten, så att den skulle kunna beräknas uppgå till något högre belopp, omkring 1,5 miljoner kronor, än vad som fanns att räkna med, när riksräkenskapsverket gjorde upp sin kalkyl. Jag har även tagit upp de affärsdrivande verkens inkomster till något högre belopp än vad de ursprungligen varit beräknade till, varigenom jag i vissa fall tillåtit mig att för budgeten tillgodoräkna den minskning i utgifter, som en sänkning av dyrtidstillägget innebär. Men jag har icke utnyttjat detta i sin helhet. För järnvägarnas del har jag endast utnyttjat omkring femtio procent av vad som enligt beräkning på detta sätt bör inbesparas.

Emellertid är jag övertygad om, att den finansplan, som ligger framför herrarna i dag, den kan jag bättre svara för än de finansplaner, som jag vid åtskilliga föregående tillfällen haft att framlägga. Herr Lindman frågade, vart de stora tillgångarna i kassafonden tagit vägen. Ja, herr Lindman, kassafonden har till uppgift att utgöra en reglerande faktor; när riksdagen med eller utan Kungl. Maj:ts medverkan beviljar för rikligt med medel, så ingå dessa i kassafonden, när Kungl. Maj:t och riksdagen räkna utgifterna till lägre belopp än de sedan visa sig uppgå till, så får också kassafonden känna på detta. Men under hela denna kristidsperiod har kassafonden icke enbart haft att täcka dessa felräkningar, utan den har även haft att täcka tilläggsstaternas krav, vilka icke kunnat täckas på annat sätt än genom att ta ur kassafonden. Jag kan ju erkänna, att jag redan andra året jag sysslade med de här sakerna liksom hade på känn, att vi skulle komma att åka i utförsbacken också någon gång. Och om herrarna givit akt på, vad jag vid åtskilliga tillfällen haft anledning säga härifrån denna plats, skola ni icke nu kunna jäva, vad jag då tillät mig säga. Men de herrar, som nu efterlysa, vart kassafondens behållning tagit vägen, rekom-

menderar jag till noggrant studium av de föregående årens riksdagsförvaltning. Jag rekommenderar dem till studium av särskilt de utgifter, som blivit en tvungen följd av omständigheter, som varken Kungl. Maj:t eller riksdagen kunnat bemästra. Men då herr Lindman pekar på den omständigheten, att kassafonden genom 1922 års förvaltning har åderlåtits på 35 miljoner kronor, så är det egentligen ingen nyhet han kommer med, ty jag tillät mig på ett mycket tidigt stadium av fjolårets riksdag uttala min farhåga för att däri skulle uppstå en brist på omkring 40 miljoner kronor. När vi så sedermera kommit litet längre fram och kunde göra mera exakta beräkningar, stannade vi vid en brist av 30 miljoner kronor. Då man nu slutligen närmare kan bedöma 1922 års förvaltning, så blir det 35 miljoner kronor. Denna summa ligger således ungefär mitt emellan de båda beräkningar, som gjordes vid ett tidigare och ett senare skede av 1922 års riksdag. Vad som påverkat denna förändring i 1922 års ursprungligen beräknade plan är särskilt de alltjämt pågående utbetalningarna från statskassan i form av utdömda restitutioner. Staten har under år 1922 fått utbetala omkring 20 miljoner kronor till skattedragare, som genom kammarrättens och regeringsrättens beslut blivit tillerkända att återfå dessa skattemedel, vilka det då endast varit att utanordna. Det är även en annan omständighet, som påverkat bristen i 1922 års hushållning, och det är, att det vid detta tillfälle liksom vid några föregående tillfällen vid lönerogleringar varit omöjligt att exakt bedöma, huru mycket lönerogleringen skulle kosta. När försvarsverkets löneroglering sist genomfördes, visade det sig, att dyrtidstilläggen krävde mera anslag än man vid den första beräkningen hade trott. Man rörde sig nämligen här med så osäkra förhållanden, att dyrtidstilläggsanslaget i viss mån kom att beräknas något för lågt, och där gick en del av de pengarna. Dessa 35 miljoner får naturligtvis kassafonden täcka. Alltefter som kammarrätten och regeringsrätten, efter de nya rättsprinciper riksdagen år 1921 fastställde, hinna avkunna sina utslag under den nu löpande halvårsperioden, blir det på samma sätt utdömt en del restitutioner å erlagda krigskonjunkturskatter. Felräkningen av dyrtidstilläggen på de militära avlöningarna kommer naturligtvis under detta halvår att medföra samma följder, som under 1922. Därför har jag beräknat, att kassafonden måste tagas i anspråk härför även för första halvåret 1923.

Kassafonden har vidare fått en påkänning genom att statsutskottet på sin tid föreslog och riksdagen godkände ett lägre index-tal än det som sedermera kunnat tillämpas, d. v. s., index-talet har icke sjunkit i samma omfattning som man beräknat, vilket i sin tur påverkat utgifternas ökning.

Men den omständigheten att kassafonden på detta sätt fått vidkännas vissa utgifter, så att den vid halvårsskiftet 1/7 1923 icke utgör mer än omkring 20 miljoner kronor, den omständigheten kan icke tagas till intäkt för att vi skulle ha en så förtvivlad statshushållning som man på en del håll både i pressen och även av dagens oppositionstalare velat göra gällande, då man antytt att vi leva på

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ruinens brant. Om jag vill beräkna kassafonden i något särskilt syfte, så kan jag använda två data på året, som ha mycket olika betydelse för kassafondens ställning. Förhållandet är nämligen det, att kronoskatterna inflyta först i november och december, den del av den influtna kronoskatten, som icke förbrukas vid årsskiftet, överföres så till kassafonden. Herr Lindman! Den ³¹/₁₂ 1922 innehöll kassafonden omkring 250 miljoner kronor.

Detta innebär ingenting annat än att vi allt mer och mer närma oss en statshushållning, som medger, att när riksdagen beslutat en utgift, finnes det vid den tidpunkt när utgifterna skall göras också medel för att effektuera densamma, utan att staten skall behöva låna för ändamålet i fråga i annan ordning än som av riksdagen vid beslutets fattande ifrågasatt.

Detta är resultatet av flera års arbete, och just nu äro vi i större behov än någonsin eljest av att det resultat vi räknat med icke undergräves vare sig på det ena eller andra sättet. För min del har jag såsom riktlinjer för min finanspolitik den grundsatsen, att årets utgifter skola täckas av årets inkomster. Detta är det mål vi ha nått i den föreliggande planen.

Herr Lindman ville nu icke rikta någon anmärkning mot mig därför att jag hade ansett mig tvungen att tillgripa en sådan åtgärd som att föreslå riksdagen att för i år suspendera bestämmelserna angående avsättning till rusdrycksmedelsfonden. Han rör sig naturligtvis på detta område som en fisk i vattnet från sina utgångspunkter sett och tyckte väl det kunde låta bra att upprepa den fråga, som en gång ställdes till en regeringsledamot i det engelska parlamentet, nämligen vad han skulle göra, om han icke hade inkomsterna av spriten. Jag vill ingalunda förneka, att så länge spritinkomsterna flödat på det sätt de gjort och särskilt sedan man avskilde den största delen av dem från att passera rusdrycksmedelsfonden har detta underlättat statsregleringen. Men jag är ännu så förkättrad i fråga om min uppfattning av folkets skattekraft, att jag mycket väl kan svara herr Lindman på samma sätt som den engelske regeringsledamoten svarade i parlamentet på frågan vad han skulle ta sig till om han icke hade spriten, nämligen att den dag, när nationen icke anser sig behöva omsätta sina inkomster genom spritkonsumtion, den dagen är nationen så skattekraftig, att vi icke behöva bekymra oss om huru vi skola få budgeten att gå ihop. Den saken står så levande och klar för mig, att själva problemet att uppgöra budgeten blir av underordnad betydelse den dag vår nations medborgare och medborgarinnor avsvärja sig bruket av rusdrycker. Den saken bekymrar mig alltså icke, men å andra sidan är det uppenbart, om jag får använda ett av mig ofta begagnat uttryck, att så länge denna last finnes, så länge känner jag mig icke, såsom finansminister, generad att klämma efter denna last i form av höga skatter.

Herr Lindman gjorde icke någon anmärkning, men han hemställde dock, huruvida icke det skulle varit klokare, om vi redan i fjol hade avskrivit på statstjänarnas dyrtidstillägg i stället för att nu behöva taga så stort belopp från dem. Som den politiske stra-

teg han är, försummade han icke att sticka in ett exempel på de verkningar, som det högre dyrtidstillägget under nuvarande år skulle ha på deras debetsedlar nästa år, och det är ju en sak, som naturligtvis gör sig bra. Nu är det emellertid så, att även om jag åtskilliga gånger har haft en motsatt uppfattning mot riksdagen i fråga om dyrtidstilläggens storlek, så måste jag ändå erkänna, att dyrtidstilläggen för avsevärda grupper av statstjänstemän icke kompen-serat den matematiskt uträknade dyrtiden. Därtill kommer, att staten började en utbetalning av dyrtidstilläggen något år senare än vad statstjänarna kunde haft krav på att staten skulle ha gjort. Dessa omständigheter voro för mig avgörande, när jag vid fjolårets riksdag räknade med anslag till dyrtidstilläggen. Nu har jag emellertid härvidlag två alternativ att välja emellan. Antingen skall jag söka nya skatter eller också upptaga lånemedel för att administrera de löpande årsutgifterna. Båda dessa saker och framför allt den sista äro för mig så motbjudande, att jag kan säga herrarna, att hade jag suttit i det dilemmat, att jag skulle behöva låna till statens löpande utgifter, då hade hellre hela dyrtidstillägget fått falla. Men här har jag haft att avväga intressen för landets olika medborgare, och jag kan för min del icke fördölja, att den omfattande arbetslöshet, som gått ut över orimligt många av landets medborgare både i den ena och den andra formen, har ansträngt deras skatteförmåga i sådan grad, att jag allvarligt måste överväga, om jag skulle handlat rätt, för den händelse jag hade föreslagit dyrtidstilläggens utgående efter oförändrade grunder och ökat skattesatserna. Men jag hade också att taga i betraktande, att förårets riksdag hade ökat det direkta skattetrycket. Även om denna ökning icke inbringar så många miljoner, så kännes den dock hårdast nere ibland de små inkomsttagarna. Det är nämligen så, att riksdagen, på mitt eget förslag, för all del, förlidet år beslutade att minska det bevillningsfria avdraget. Varför föreslog jag det och varför beslöt riksdagen detsamma? Jo, av den anledningen att det visat sig, att med de dittills gällande avdragsbestämmelserna skulle i vissa kommuner icke mer än högst 40 % av inkomsten bli beskattad. Och detta skulle i och för sig tillstrypa kommunernas möjlighet att existera såsom enhetliga förvaltningsgrupper.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

När detta extra avdrag infördes, uttalades, att i samma mån som dyrtidstrycket lättades, skulle man avkorta detta extra avdrag. Emellertid verkar detta så, att det ökar ut de skattedragandes antal avsevärt, ty denna skärpning sker nedåt, varigenom många sådana, som förut voro befriade från såväl kommunal- som statsskatt, nu få träda till och bli skattedragare.

När nu emellertid en sådan allmän skärpning av skattetrycket införts mitt under pågående depression och försatt breda lager av vårt folk i ett mycket svårare läge, så är detta en orsak till att jag föreslår den inknappning av dyrtidstilläggen, som beröres i finansplanen. Då vi emellertid komma att närmare behandla denna sak längre fram, skall jag nu icke så mycket syssla därmed.

Herr Lindman gjorde likaledes den anmärkningen, att nedskär-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ningarna hade skett allt för generellt, och att man bort med större urskillning gått till prövning av denna sänkning. Det är alldeles riktigt, att jag i finansplanen har uttalat, att det måste ske en allmän nedskärning. Men om herrarna närmare studera de olika huvudtitlarna, så skola ni komma under fund med, att mitt i denna tryckta tid finnes det många anslag, som man icke kunnat minska eller beskära av olika omständigheter. Detta tillvägagångssätt har icke varit så undantagslöst, att man icke tagit nödiga hänsyn. Principen vid uppgörandet av budgeten har varit att fullfölja ungefär samma tankegång, som tillämpats vid halvårsbudgetens uppgörande. Jag har gått ut från att anslag, som särskilt ha delats ut för att uppmuntra än den ena, än den andra verksamheten, som statsmakterna visserligen ha ansett sig ha råd att under goda tider giva, ibland ganska rikliga anslag, skulle i första hand få träda tillbaka. Om ni se efter, så skall det befinnas, att det är på åttonde och nionde huvudtitlarna som dylika anslag särskilt blivit föremål för prutningar. Och varför? Jo, därför att dessa båda huvudtitlar ha en mängd sådana anslag, som gå ut på att understödja än den ena, än den andra verksamheten, och »modernäringens» målsmän i riksdagen ha som bekant icke försummat något tillfälle att under nionde huvudtiteln inmontera anslag av sådan natur. Därför blir det på det sättet, när man gör en sådan här storstädning, att denna träffar vissa huvudtitlar hårdare än andra. Men detta är icke bevis på att man gått oriktigt tillväga utan på att man sökt överväga, var man skulle göra sina besparingar. Kalkfraktsanslaget skall jag icke gå in så mycket på. Jag antar, att vi sättas i tillfälle att diskutera denna fråga litet längre fram.

Det är ofrånkomligt, att när en budget skall framläggas av en socialdemokratisk regering, måste den innehålla en del anslagskrav, som politiska meningsmotståndare anse fullständigt överflödiga. Samma företeelse skulle ha inträffat om en högerregering framburit årets statsverksproposition. Herr Lindman riktade sig särskilt mot att vi i denna bekymmersamma tid ha tagit upp tanken på att införa en ordnad arbetslöshetsförsäkring. Otvivelaktigt komma väl flera talare att beröra detta problem. Men då jag biträtt förslaget om att för arbetslöshetens bekämpande avsättas medel, vare sig dessa medel komma att användas enligt den gamla understödsmetoden eller för en ordnad försäkringsverksamhet, så har jag byggt detta mitt beslut på följande faktiska grund. Det är den, att samhället har att räkna med att sådana omständigheter kunna inträffa på den allmänna arbetsmarknaden, som kunna sätta arbetarna i en sådan situation, som de över huvud taget icke kunna rå på. Och då har riksdagen redan erkänt den principen, att det allmänna borde giva dem något understöd, och jag kan icke finna annat, än att om ett understöd, vartill även de försäkrade själva få bidraga, beviljas. så har man häri en garanti för, att kontrollen över dessa medel blir bättre, och att medlen bliva riktigt och väl använda. Därför har jag ingen rädsla för att i en dålig tid vara med om att anvisa medel till detta.

Nu kan man visserligen resonera som så, att samhället har ingen förpliktelse gentemot de arbetslösa, utan de få söka sig sin utkomst bäst de vilja och kunna. Men detta resonemang brukar man tillgripa, endast så länge man liksom känner på sig, att det icke är farligt att föra det. Men så snart det blir verkligen allvarligt i fråga om denna samhällsföreteelse, så vågar man icke föra det resonemanget, att samhället icke har en viss understödsskyldighet mot dem, som utan egen förskyllan blivit utan arbete. Emellertid komma vi väl till dessa problem längre fram under riksdagen.

Innan jag slutar detta mitt anförande, vill jag giva ytterligare några upplysningar, som kunna vara ägnade att skingra farhågan för budgetens alltför lösliga hopkomst. Jag vill erinra om att flera anslag äro uppräknade, bland dem sådana, som visat sig vara överskridna, och där man icke direkt räknat upp anslagen, där har jag föresatt mig att vidtaga vissa åtgärder för att åtminstone i någon mån få en besparingstendens införd hos de förvaltande verken. Jag erinrar om, att på åttonde huvudtiteln finnes ett anslag uppräknat med nära 4 miljoner. Detta anslag är avsett för bidrag till folkskollärarnas med flera avlöning. Vidare ha icke alla inkomstposter, som inflyta till anslaget diverse inkomster, så hårt uppräknats och detta just med hänsyn till vad detta anslag får bära, om riksdagen godkänner det föreliggande förslaget om restitutioner. Avsikten är nämligen att varje inkomsttitel skall bära sina restitutionsutgifter så långt inkomsterna därtill förslå, men om ett anslag saknar möjlighet att bära sina restitutioner, så överföras dessa på diverseanslaget, som alltså har att bära restitutionskostnaderna. I samband med detta vill jag erinra, att den särskilt under senare tid tilltagande ökningen av restitutionerna har varit anledningen till att jag föreslagit en sådan omläggning. Varje anslag skall enligt min uppfattning utvisa vad det fått och givit och därigenom får man, särskilt när statsutskottet går att pröva, större möjlighet att bedöma, huru anslagen förvaltats.

Jag borde måhända även säga ett ord om inkomst- och förmögenhetsskattens beräkning, därför att flera talare ha befarat, att den icke skulle hålla sig, emedan jag frånträtt riksräkenskapsverkets första beräkning. Innan jag hade möjlighet att från riksräkenskapsverket erhålla någon som helst uppgift om hur detta verk såg på det ekonomiska läget, så måste jag ju genom finansdepartementets budgetsbyrå göra vissa förhandsberäkningar. Vi kommo då till en beräkning, som visade att inkomst- och förmögenhetsskatten skulle ge 150 miljoner kronor. Hur kom jag till detta? Jo, jag räknade på följande sätt. 1922 års inkomst- och förmögenhetsskatt, som grundar sig på 1921 års rörelse, har taxerats till 188,8 miljoner kronor och har inbragt 180 miljoner i runt tal. Då den inkomst- och förmögenhetsskatt som inflyter under 1923 grundas på 1922 års produktion gäller det att utröna huruvida 1922 års ekonomiska liv gestaltat sig sämre eller bättre än under 1921. Ingen som med oförvillat omdöme vill bedöma den saken kan förneka, att 1922 visat

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

en viss ljusning på detta område. Om då samma skatt skall tilllämpas, ligger det nära till hands antaga, att taxeringsresultatet skulle bli va någonlunda lika för båda de jämförda åren. Emellertid bjuder försiktigheten att göra vissa reduktioner i beräkningarna. Vid 1922 års taxering beräknades aktiebolagens inkomst ha utfallit med omkring 60 % mindre belopp än vad de upptagits till i 1921 års taxering; emellertid gör man klokast uti att även uti 1923 års taxering räkna med en fortgående minskning uti bolagens inkomster. Därtill kommer att enskilda inkomsttagares taxering dels på grund av minskad eller utebliven utdelning på aktier, dels på grund av sänkta löne- eller andra inkomster måste högst väsentligt minskas.

Ehuru genom minskning av det bevillningsfria avdraget nya skattemedel av omkring 10 å 15 miljoner kronor säkerligen komma att tillföras denna titel ansåg jag mig ej böra räkna med högre belopp än 150 miljoner kronor.

Sedan inkom riksräkenskapsverket med sin inkomstberäkning, vari verket upptog inkomst- och förmögenhetsskatten till 106 miljoner kronor. Denna beräkning kunde jag inte godkänna, varför jag inom departementet lät företaga en ny inkomstberäkning med det resultat som återfinnes uti finansplanen. Sedan finansdepartementets beräkning slutförts inkom riksräkenskapsverket med en förnyad uträkning, vari verket uppräknat inkomst- och förmögenhetsskatten till 127,5 miljoner kr. Nu är det klart, att om vederbörande verk i en fråga som denna kommit till en inkomst av 127,5 miljoner kr. och vi inom departementet kommit till 130 miljoner kr., kan egentligen ingen med stöd av det föreliggande materialet säga, att jag räknar för högt. Mina herrar, om jag icke vore övertygad om, att inkomst- och förmögenhetsskatten skulle lämna en inkomst, som med några miljoner överstiger vad som är beräknat i statsverkspropositionen, skulle jag känt mig tvungen att föreslå såväl en ytterligare skärpning av beskattningen av förmögenhetsdelen som även ökat indirekta skatter. Ifall jag icke varit övertygad om, att inkomst- och förmögenhetsskatten är säkert beräknad, och att medlen, — såvida det icke sker händelser, som vi icke nu kunna bedöma, — inflyta till statskassan, skulle jag icke framlagt en budget detta år, som icke inneburit en ny skatteökning. Men jag måste anhålla, att riksdagen icke tummar för mycket på siffrorna varken hit eller dit, ty det är nog så, att vi utöver inkomst- och förmögenhetsskatten måst räkna i överkanten. Herrarna förstå litet var, att jag med min läggning icke onödigtvis skär ned dyrtidstillägget med 33 miljoner kronor. Jag går heller icke i onödan att anlita rusdrycksmedelsfonden för att täcka ett års löpande utgifter, utan det har varit föremål för åtskilligt övervägande, innan jag dristat mig taga ett sådant steg.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *E. A. Nilson* i Örebro *m. fl.*, nr 27, angående lektorn Arvid Otto Gallanders rätt till ålderstillägg;

herrar *Olsson* i Broberg och *Gustafson* i Kasenberg, nr 28, om ändring i bestämmelserna angående kommunalstämmas kungörande; och

herr *Brännström*, nr 29, om sänkning av räntan å statens egnahemslån.

Nämnda motioner blevo på begäran bordlagda.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.